

**UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU DIN BUCUREȘTI  
FACULTATEA DE INFORMATICĂ**



**ETICĂ PROFESIONALĂ ȘI PROPRIETATE  
INTELECTUALĂ**

**SUPORT DE CURS**

---

**Dr. GEANINA SILVIANA BANU**

**BUCUREȘTI, 2022**

ISBN 978-606-767-107-0

Suporturi curs ID, Informatică.  
Anul universitar 2022-2023

## CUPRINS

<b>1. Introducere.....</b>	<b>5</b>
<b>PARTEA I ETICĂ PROFESIONALĂ .....</b>	<b>6</b>
<b>2. Caracteristici generale privind profesionalismul și etica profesională.....</b>	<b>6</b>
2.1. Etica profesională – considerații generale. Caracterul contractual al eticii profesionale ..	6
2.2. Virtuți și valori profesionale. Obligații profesionale .....	14
2.3. Codurile profesionale. Formalizarea eticii .....	16
2.4. Relația dintre profesii și profesionalism. Caracteristicile ideale ale profesiilor .....	19
2.5. Bibliografie .....	22
<b>3. Direcții ale eticii profesionale aplicate .....</b>	<b>23</b>
3.1. Etica aplicată .....	24
3.2. Etica și noile tehnologii ale informației .....	27
3.3. Etica cercetării științifice.....	29
3.4. Bibliografie .....	37
<b>4. Concepte fundamentale în etica profesională .....</b>	<b>38</b>
4.1. Autonomia și autorealizare.....	38
4.2. Binefacerea .....	41
4.3. Paternalismul .....	43
4.4. Drepturi și acțiuni dreaptă.....	45
4.5. Responsabilitatea.....	47
4.6. Bibliografie .....	49
<b>5. Principii ale eticii responsabilității sociale și culturale.....</b>	<b>51</b>
5.1. Responsabilitatea etică a companiilor. Etica în afaceri și colectivul de muncă.....	51
5.2. Etica și cultura organizațională .....	58
5.3. Etica managerială.....	60
5.4. Responsabilitatea socială.....	64
5.5. Bibliografie .....	69
<b>PARTEA a II-a Proprietate intelectuală.....</b>	<b>70</b>
<b>6. Proprietatea intelectuală: instrumente de proprietate intelectuală. Definiții și clasificări .....</b>	<b>70</b>
6.1. Proprietatea intelectuală - Drepturile de autor (copyright) și drepturile conexe. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală.	72
6.2. Proprietatea industrială .....	91
6.2.1. Brevetul de invenție. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală .....	91
6.2.2. Modelul de utilitate. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală .....	110
6.2.3. Marca înregistrată. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală .....	114
6.2.4. Modelul (design-ul/desenul) industrial. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală .....	120

6.2.5. Indicația geografică. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală.....	124
6.2.6. Proprietatea sui generis. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală.....	130
6.2.7. Secretul comercial. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală.....	132
6.2.8. Tipografiile produselor semiconductoare (TPS). Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală .....	137
6.3. Bibliografie .....	139
<b>7. Considerente speciale privind protecția programului de calculator (software) și privind invenția de serviciu .....</b>	<b>141</b>
7.1. Programul de calculator.....	141
7.1.1. Protecția programului de calculator .....	141
7.1.2. Revendicări.....	150
7.2. Invenția de serviciu .....	152
7.2.1. Definiții și noțiuni generale .....	152
7.2.2. Drepturile și obligațiile titularului de brevet de invenție .....	156
7.2.3. Drepturile și obligațiile inventatorului salariat .....	159
7.3. Bibliografie .....	161
<b>8. Politici și legislație în domeniul proprietății intelectuale .....</b>	<b>162</b>
8.1. Cadrul legislativ la nivel internațional.....	162
8.2. Cadrul instituțional și legislativ la nivel național .....	176
8.3. Bibliografie .....	180
<b>9. Transferul tehnologic .....</b>	<b>182</b>
9.1. Transferul tehnologic. Definiție și noțiuni generale .....	182
9.2. Instrumente ale transferului tehnologic.....	188
9.3. Statistici relevante la nivel internațional privind proprietatea intelectuală.....	192
9.4. Bibliografie .....	202

## 1. Introducere

Prezentul suport de curs are *scopul* de a prezenta conceptul de etică profesională și aplicarea principiilor acestuia, atât la nivel de individ, cât și la nivel de organizație, cu implicații sociale.

De asemenea, scopul suportului de curs este de a prezenta conceptul de proprietate intelectuală și instrumentele și mecanismele specifice acestuia, ca driver pentru progres.

*Metodologia* de elaborare a suportului de curs are în vedere:

- Definirea conceptelor;
- Clasificarea conceptelor;
- Analiza comparativă;
- Evidențierea perspectivei și a reglementărilor legale;
- Exemple/Studii de caz.

Etica profesională trebuie să fie considerată componentă integrantă din practicarea oricărei profesii, reprezentând ghidul metodologic de exercitare a atribuțiilor printr-un comportament și atitudine conforme atât cu idealul individual, cât și cu cel al profesiei.

Proprietatea intelectuală este asociată creației minții și se concretizează într-un set de instrumente și drepturi reglementate, care să permită, pe de o parte, respectarea obiectului proprietății intelectuale, dar și valorificarea și difuzarea acesteia în societate.

# PARTEA I ETICĂ PROFESIONALĂ

## 2. Caracteristici generale privind profesionalismul și etica profesională

### 2.1. Etica profesională – considerații generale. Caracterul contractual al eticii profesionale

Profesiile moderne sunt asociații ale căror membri sunt specialiști înalt pregătiți, cu un ideal privind munca lor ce poate fi definit în termeni etici. Profesorii promovează creșterea și dezvoltarea umană, medicii promovează sănătatea, iar avocații promovează justiția. Inginerie, afaceri, cercetare și etica administrativă sunt strâns legate de etica profesională, în sensul restrâns al acesteia. Profesioniștii se angajează să își servească clienții și publicul. Aceasta înseamnă că sunt agenți de încredere și virtuoși. Respectă normele de confidențialitate și consimțământul informat. Cu toate acestea, profesiile au putere și în societate. Au un grad ridicat de autonomie și autoritate [1].

Etica profesională este o disciplină reflexivă și critică. Aceasta se află la intersecția filosofiei moralei cu eticile particulare ale diferitelor categorii de profesii. Problema centrală a introducerii eticii în profesii, deși există deja legi, se datorează faptului că legea acționează de obicei după ce s-a produs încălcarea ei. Practicile etice sunt de graniță și se presupune că ar trebui să acționeze preventiv. Profesioniștii sunt guvernați în principiu de legi și reglementări specifice. Există multe cazuri în care, pe lângă normele legale, sunt necesare norme etice. În general aceste norme vizează, într-o societate democratică, următoarele tipuri de probleme: *autoritatea profesională, practicile paternaliste, drepturile clienților*. [2].

Etica profesională precizează practicile, drepturile și datoriile membrilor unui grup profesional, critică și sancționează malpracticile profesionale [2].

Etica poate fi clasificată în următoarele două *tipuri*:

a) *Etici pentru situații complicate de context* (Quandary ethics în original).

Sunt cele care nu se referă la coduri, fiindcă acestea din urmă sunt documente încărcate de o doză mare de idealism (sunt declarații oficiale, adesea de fațadă, sub care se pot ascunde practici foarte diferite). Etica pentru situații complicate (încurcate) descoperă arii mai dramatice, cazuri negative. Slăbiciunea acestei abordări este aceea că, accentuând pe cazul negativ, poate arunca o umbră generală asupra unei profesii. De exemplu, în politică accentuează pe cinism și compromitere, în administrație pe corupție, în medicină pe neglijarea pacienților, în educație pe abuz de autoritate și încredere, ș.a.) Partea bună a concentrării pe cazuri negative rezidă din virtuțile pe care le conferă critica practicilor unui domeniu. Acest demers sprijină corecțiile care trebuie făcute. Rolul eticii este mai degrabă cel de a orienta pozitiv, dar nu orb și nereflectiv, acțiunea. Etica pentru situații complicate de context este preferată de mass-media, aceasta accentuând senzaționalul și scandalul.

b) *Abordarea standard*

Abordarea standard nu se concentrează pe cazuri dramatice, ci pe trăsăturile unei practici profesionale, trăsături cărora le aplică analize prin intermediul conceptelor de drepturi și datorii. De exemplu, doctorii au datorii mai mari decât alți oameni să își ajute semenii, asistenții sociali la fel. Profesorii au mai multe drepturi să evalueze oamenii ca elevi și studenți și să le orienteze succesul. Ei au și dreptul să aplice pedepse prevăzute de lege, așa cum, în alt registru, polițiștii au dreptul să uzeze de violență, conform unor limitări reglementate legal, iar parlamentarii să stabilească legile [2].

Există mai multe *categorii – concepte centrale în etica profesională*:

- *Conștiința*;

Conștiința este responsabilitatea morală a omului pentru faptele sale și necesită o impunere interioară de a proceda în consecință cu aceasta, respectiv de

a percepe dreptatea și bunătatea. Aceasta exprimă capacitatea de autocontrol și autoapreciere obiectivă a acțiunilor și a faptelor săvârșite, iar neîndeplinirea sarcinilor propuse duce la remușcări de conștiință. Atunci când există o conștiință profesională, se realizează mai mult decât îndeplinirea obligațiilor. Conștiința depinde de nivelul dezvoltării personalității, de cultură, moralitate, de atitudinea față de profesie, față de sine ca profesionist.

- *Onoarea și demnitatea;*

Onoarea este cinste, reputație, corectitudine, prestigiu, demnitate. Când este adusă în discuție onoarea, se pune problema despre atitudinea față de sine și de atitudinea față de colectivul unde se desfășoară activitatea. Persoana care dă dovadă de onoare are tendința de ași menține prestigiul și reputația și grija față de colectivul unde lucrează. Există câteva tipuri de onoare: onoare generală și onoare particulară. Onoarea generală conține: onoarea profesiei, a familiei, a țării. Onoarea particulară conține: onoarea pedagogului, a părintelui, a cetățeanului.

Demnitatea provine de la latinescul *dionticus* care înseamnă „frumusețe, noblețe”, este conștiința omului despre sensul și valoarea lui în societate. Sentimentul propriei demnități și asocierea de către societate a valorii omului nu întotdeauna coincid. În acest context, specialistul trebuie să cunoască opinia celor din jur, să analizeze astfel încât să poată ajuta colegul să evede erorile, în apărarea onoarei și demnității acestuia; astfel va putea preîntâmpina ambiția și vanitatea, care par să țină de asemenea de onoare și demnitate, dar acestea nu trebuie confundate deoarece ambiția înseamnă dorința puternică de a realiza ceva cu orice preț, în timp ce vanitatea înseamnă înfumurarea sau setea de apreciere nemeritată. În momentul în care profesionistul își formează o imagine eronată despre sine, educă același lucru și celorlalți, iar atunci când acesta îi disprețuiește și înjosește pe cei din jur, educă și dezvoltă înjosirea, disprețul etc. Pentru ca oamenii să-și apere onoarea și demnitatea, aceștia trebuie să-și analizeze faptele, să-și aprecieze corect acțiunile sau convingerile proprii.



- *Dreptatea;*

Dreptatea este unitatea de măsură a obiectivității, este o dovadă a maturității morale, aceasta se manifestă în aprecierea celorlalți, a atitudinii lor față de muncă și comportament. Pentru a fi corect cu un coleg, prieten sau necunoscut, profesionistul trebuie să ajungă să cunoască personalitatea acestuia, trebuie să țină cont de un set formal de criterii de apreciere, dar și de eforturile pe care le depune persoana pentru activitatea realizată, de posibilitățile acestuia și de condițiile în care trăiește.

- *Autoritatea;*

Autoritatea este cuvânt de origine latină și înseamnă influență, prestigiu. Acestea se referă la influența de care dă dovadă cineva datorită anumitor realizări, merite. Când autoritatea unei persoane se datorează anumitor merite, încrederea celorlalți față de ea crește. Persoana cu autoritate se deosebește de cea autoritară. Pentru autoritari este caracteristică impunerea voinței sale, ei folosesc metode de influență nedemocratice, ordine, porunci, indicații, impunere, se bazează pe supunerea oarbă și executarea strictă a cerințelor sale. Autoritatea presupune încredere, atunci când omul posedă cunoștințe profunde și are capacitatea de a transmite aceste cunoștințe, manifestă o atitudine critică față de sine și o atitudine corectă față de ceilalți. Persoana cu autoritate este înzestrată cu o cultură înaltă și aptitudini organizatorice, cu capacități de cunoaștere și înțelegere a psihicului uman. O astfel de persoană se va perfecționa continuu. Autoritatea se obține dificil și este și mai dificil de menținut. Autoritatea poate fi pierdută dacă se dă dovadă de conservatism absurd în opinii, stereotipie în gândire, nerespectare a altor tipuri de personalitate, incapacitatea de recunoaștere a greșelilor, lipsa tactului. Menținerea autorității se realizează prin simț autocritic și perfecționare continuă.

- *Etica și tactul*

Tactul reprezintă capacitatea de a găsi la momentul oportun forma cea mai

adecvată de abordare a unor situații și a unor oameni, priceperea de a exercita asupra acestora o influență pozitivă. Aceasta presupune anumite calități, printre care autocontrol, stăpânire de sine, sensibilitate, suplețe psihică, flexibilitate, discreție, rațiune. Formarea și cultivarea tactului presupun realizarea unui complex de abilități, bazat pe experiență, însușiri de natură psihologică, astfel încât să facă posibilă oportunitatea intervențiilor în modul adecvat de exercitare a influenței. Experiența asigură formarea și cultivarea tactului, în măsura în care angajează perfecționarea prin stimularea orientării rapide a acțiunilor în funcție de comportamentul celuilalt, de reacțiile mediului intern și extern, de soluțiile manageriale dezvoltate [3].

Morala este obiectul principal de studiu al eticii. Morala, în calitate de teorie etică, integrează valori și prescripții admise într-un cadru social-istoric determinat. Orice formă de comportament uman conține probleme morale, axate pe judecăți de valoare privind diferitele grade ale „bunătății” și „răutății”, ale „corectitudinii” și „incorectitudinii”, ale „dreptății” și „nedreptății” în „conduita omului”. Etica este un termen provenit din grecescul „ethos” – morav, obicei, caracter și desemnează o disciplină filozofică care studiază problemele teoretice și practice ale moralei. În limbajul curent, termenul de etică se utilizează sinonim cu cel de morală. Normele morale pot fi clasificate astfel:

1) norme generale sau universale: care sunt prezente în toate sau în majoritatea comunităților umane, din toate timpurile, sau din perioade îndelungate de timp, și influențează întreaga gamă de relații și activități umane. Dintre aceste tipuri de norme, se remarcă cinstea, demnitatea, sinceritatea, curajul, loialitatea, generozitatea;

2) norme particulare: se adresează unor comunități umane determinate, au o anumită variație în timp și spațiu și influențează relații sau activități umane particulare. Printre aceste tipuri de norme, se remarcă normele vieții de familie și normele morale specifice unor activități profesionale;

3) norme speciale: se manifestă în cadrul unor grupuri restrânse și, uneori, la ocazii speciale. În această categorie, se includ: normele de protocol, regulile de etichetă în afaceri, codul manierelor elegante [4].

### ***Caracterul contractual al eticii profesionale***

Etica profesională prezintă un caracter contractual. Orice profesie este o relație între profesionist și client. Profesiuniștilor li se cere să facă ceea ce este normal și plătit ca atare de către client (direct sau indirect), adică să-și facă datoria, după cum uneori li se pot cer și acte supererogatorii (dincolo de datorie). Profesiuniștii își urmăresc propriul succes ca prestigiu profesional și succesul financiar. Orientarea spre succes este una de tip utilitarist. Profesiuniștii consideră că succesul lor se certifică prin maximizarea binelui public. Uneori termenii contractului sunt excesiv stabiliți de către profesioniști. Acest gen de impunere este una coercitivă și invalidă în calitate de contract, mai ales atunci când profesia este monopolizată de așa manieră încât toți cei care nu sunt acceptați ca membri de drept ai acesteia, sunt catalogați drept șarlatani sau impostori, iar clienții nu au alternative. Prin urmare, chiar existența serviciilor alternative, nemonopolizate de către un grup profesional, este o condiție de posibilitate a intervenției clientului în calitate de subiect al contractului [2].

Există contradicții clasice între perspectiva profesioniștilor și cea a clienților. Profesiuniștii susțin că prestația lor este bună și își merită succesul. Clienții se așteaptă ca profesioniștii să dea curs și ideologiei potrivit căreia aceștia sunt în serviciul public (aceasta exclude doar parțial problema celor care lucrează în sistemul privat) și ca rațiune altruistă. Clienții insistă pe o abordare deontologistă, pe ideea de datorie, de obligație profesională. Profesiuniștii nu sunt obligați să presteze servicii supererogatorii, decât din considerente morale, deși clienții se așteaptă să o facă din datorie pur profesională. De exemplu, un pacient crede că a-și solicita medicul, în timpul concediului acestuia, este normal, iar medicul ar trebui să renunțe la interesele lui personale ca să ajute pacientul [2].

Problema centrală a relației între client și profesionist este cea a alocării responsabilității și autorității. În mod ideal, între cei doi se stabilește un contract. În acest contract, în principiu, alocarea poate să fie de următoarele feluri: a) clientul are mai multă responsabilitate și autoritate; b) cei doi contractanți sunt aproximativ egali; c) responsabilitatea și autoritatea principală revin profesionistului [2].

Este greu însă că aceste modele de "contract etic" să se poată aplica *tale quale*. Există următoarele supoziții:

a) Prima presuposiție *clientul are mai multă autoritate și responsabilitate* este derivată din ideea că profesionistul este angajat de client, acționează pentru acesta și sub direcția acestuia. Prin urmare, profesionistul este partizanul scopurilor clientului său (odată angajat un avocat, medic, arhitect, profesor, acea persoană nu mai poate să fie neutră și detașată, ci atașată scopurilor clientului). Există însă limite ale devotamentului față de client: - Profesiuniștii au obligația "celeia de-a treia persoane", care limitează normativ acțiunea clienților; - O astfel de abordare se potrivește mai mult profesiilor în care clientul trebuie apărat (la avocați, de exemplu), dar și în acest caz profesiuniștii trebuie să acționeze în limite legal permise și moral corecte; - Profesiuniștii nu sunt simplii executanți ai ordinelor clienților, aceștia au expertiză, au autoritate epistemică, discernământ profesional. Nu sunt "soldați" la ordin; - Cu anumite excepții (urgente medicale de exemplu), un profesionist își poate refuza clientul. Pentru ca profesiuniștii să fie responsabili, aceștia trebuie să fie liberi moral (autonomi).

b) A doua supoziție este cea a *egalității și reciprocității contractuale*. Contractul cuprinde obligații și drepturi reciproce, prin urmare, autoritatea și responsabilitatea sunt egal împărțite (acest model este utilizat în abordările liberale ale libertății și egalității de șanse). Aplicarea unui astfel de model, deși dezirabilă, este dificilă din următoarele considerente: - Între părți există, cel mai adesea, inegalitate de negociere, în sensul diferenței de cunoaștere, de informație;

- Sunt situații în care profesioniști au mai mult acces la clienți, decât au clienții la profesioniști (cazurile de monopol profesional sau chiar și cazul funcționarilor publici); - Sunt situații în care clientul are mai multă putere decât profesionistul (angajarea unui profesionist depinde de Guvern, de autoritatea locală); - Există uneori presupunerea că între client și profesionist se instalează relații de prietenie și grijă. Relația se bazează pe cooperare, încredere reciprocă, parteneriat. Totuși, relația rămâne asimetrică. Doar una dintre părți ia grijile celeilalte (profesionistul). Această grijă este de fapt un serviciu plătit, nu o gratuitate amicală. Cerința prieteniei este prea tare și adesea distorsionantă. Este suficient ca cele două părți să se accepte, nu este nevoie, și adesea este dăunător, să se implice emoțional (de exemplu cazul psihoterapeuților).

c) A treia supoziție este cea a *responsabilității și autorității profesionistului în raport cu ale clientului*. Această supoziție aduce în prim plan paternalismul. Profesionistul acționează pentru bunăstarea clientului, are autoritatea profesională ca să cunoască binele acestuia. Clientul nu are baze pentru un consimțământ deplin, în consecință, poate să fie manipulat din lipsa autodeterminării, clientul nu este suficient de bine informat, nu are experiență și nu poate decide în cunoștință de cauză (analog relației părinte-copil). Consimțământul este dat de obicei aposteriori, după ce devin vizibile rezultatele (vezi urgențele medicale, orientarea în educație, achitarea taxelor locale). Cazurile cele mai flagrante de aplicare a paternalismului sunt cele pentru persoane în imposibilitatea mentală de a lua decizii pentru ele însele. Din punct de vedere etic, paternalismul încalcă principiul autonomiei persoanei și, în consecință, trebuie evitat pe cât posibil. Problema centrală din punct de vedere etic este aceea de a da clientului cât mai multă libertate de autodeterminare. Politica, de exemplu, pare să evite paternalismul prin vot, dar, cum adesea politicienii au două politici, respectiv una de campanie și alta de guvernare, este necesar ca cetățenii să participe, prin intermediul societății civile, la influențarea politicilor publice. Și pentru alte zone de activitate, chiar dacă clientul nu este în putință să decidă, este mandatată o altă persoană (tutore,

apartinător legal) să o facă în locul acestuia. Paternalismul se poate diminua prin informarea clientului și prezentarea alternativelor de decizie, a recomandărilor. Acestea sunt condiții pentru menținerea unei relații de încredere în profesioniști [2].

## 2.2. Virtuți și valori profesionale. Obligații profesionale

Etica virtuții își are originile în tradiția aristotelică inaugurată de *Etica nicomahică*. Aceasta încearcă să răspundă, în contextul eticii profesionale, la întrebările: *Cum trebuie să fie un profesionist? Care sunt virtuțile necesare unui politician, profesor, funcționar public, ziarist, medic, om de afaceri?* Această problemă derivă din faptul că împlinirea profesională este cotate ca o componentă importantă a împlinirii și dezvoltării personale. Împlinirea profesională trece drept una din condițiile prin care o persoană poate să devină fericită sau cel puțin utilă, să simtă că are o viață cu sens și să-i crească stima de sine. Profesioniștii își urmăresc deopotrivă succesul propriu și serviciul competent; uneori aceste două valori devin conflictuale. Dacă succesul se poate măsura în bani, în acest caz, o bună practicare a profesiei poate să fie uneori în detrimentul succesului. Un practician este virtuos în sensul idealului profesional și poate să aibă succes ca practician, dar adesea aceasta înseamnă să câștige prost. El se concentrează pe excelență și pe client și prea puțin pe bani și imagine [2].

### *Valori profesionale*

Unele dintre cele mai importante valorile profesionale pot fi sintetizate după cum urmează [2]:

Profesia	Valoarea
Jurist	Dreptatea

Medic, asistent	Sănătatea
Educator	Dezvoltarea persoanei
Psiholog	Autonomia
Asistent social	Bunăstarea (asistarea celor în nevoie)
Contabil	Corectitudinea

Aceste valori sunt considerate obiective mai ales fiindcă sunt inevitabile, oamenii nu le resping și se așteaptă ca, recurgând la serviciile unei profesii, să le poată atinge. Sensurile pe care le au aceste valori nu sunt însă fixe. Acestea se redefinesc și depind într-o mare măsură de politicile publice care le orientează, ca și de dezvoltarea profesiei respective. Profesioniștii unui domeniu au "putere discursivă", în sensul în care le revine o importantă autoritate epistemică în definirea acestor valori. Dileme standard în etica profesională intervin mai ales în situații cruciale între starea de fapt a unei societăți, în care se exercită o profesie, și valorile morale ale acelei profesii. Cele mai dificile probleme etice survin în cadrul regimurilor totalitare sau autoritare; legile sunt legi, au valoare de lege, dar multe dintre acestea nu sunt drepte; ziariștii și profesorii sunt obligați să manipuleze și, chiar dacă aceștia doar socializează în anumite valori, cele ale societății în care trăiesc, fac un deserviciu democrației și drepturilor omului. Chiar și în practica curentă a țărilor cu regimuri democratice există dileme de etică profesională greu de surclasat. Un avocat își apără clientul, chiar și împotriva ideii de dreptate, un profesor socializează cu elevii chiar și pe valori nedrepte, dar care sunt încetățenite, psihologii pot să-i facă pe pacienți dependenți de terapia pe care le-o aplică, deși rolul lor moral este acela de a ajuta pacienții să revină la autonomie [2].

### ***Obligațiile profesionale***

Valorile profesionale sunt în complementaritate cu obligațiile profesionale.

Obligațiile profesionale sunt puse în sarcina tuturor specialiștilor, indiferent dacă acesta dorește sau nu. Ele constituie totalitatea cerințelor formulate specialistului de către societate, de colectivul de muncă etc. Îndeplinirea datoriilor profesionale depinde de personalitatea specialistului, de motivația care îl face să fie responsabil, de sarcinile sale. Motivele îndeplinirii de către un specialist a obligațiilor profesionale pot fi:

- să nu fie dezaprobat, condamnat de colegi, prieteni, șefii lor;
- să obțină aprobarea colegilor, laudele șefilor;
- fiindcă aceasta o cere administrația;
- obișnuința de a îndeplini ceea ce se cere;
- o cerință internă care îi aduce plăcere, satisfacție morală, fiindcă acesta își iubește profesia [3].

Societățile moderne sunt societăți profesionale. Orice persoană care alege o carieră își dorește să fie recunoscută ca fiind profesionist în domeniu [3]. Pentru ca acest lucru să fie posibil, un profesionist trebuie să achieseze la virtuți și valori profesionale și să respecte obligații specifice profesiei sale.

### **2.3. Codurile profesionale. Formalizarea eticii**

Prin formalizare etică se înțelege formularea explicită, în scris, a idealurilor, valorilor, principiilor și normelor unei instituții, organizații, asociații. Înseamnă elaborarea codurilor etice. Obiectivele unui astfel de cod sunt următoarele:

- Ocupă locul lăsat liber între valorile cadru ale unei comunități și lege.
- Contribuie la reputația, încrederea, respectul pe care beneficiarii unei activități îl au față de instituția care prestează serviciul respectiv.
- Reprezintă un contract moral între beneficiari și organizații, între cei ce fac



parte din organizație și, în acest ultim sens, menține coeziunea unei organizații, instituții.

- Protejează organizația de comportamente necinstite sau oportuniste și furnizează un model de comportament.
- Promovează o imagine pozitivă a organizației.
- Este un mijloc de reglementare a adeziunii și devotamentului colaboratorilor.
- Influențează crearea sentimentului de unicitate și apartenență pentru membrii grupului.
- Este un cadru de referință în orientarea deciziilor și orientarea acțiunii.
- Arată angajamentul de principiu al conducătorilor.
- Corelează relațiile pur contractuale cu încrederea și responsabilitatea.
- Creează climatul etic, respectiv climatul în care acțiunile sunt percepute ca drepte.
- Ghidează comportamentul în caz de dileme etice [3].

Managerul unei organizații este interfața între construirea codului etic și contextul în care se desfășoară activitatea organizației. Este persoana care poate formula politica etică a organizației. Această politică etică depinde inclusiv, dar fără limitare, de filosofia personală a managerului, de cariera și formarea sa profesională. Este important ca persoana manager să dorească să creeze un factor de stabilitate organizațională prin stabilitatea unor valori și principii. De exemplu, IBM a elaborat cele trei principii care ghidează activitatea firmei: Individul trebuie respectat; Clientului trebuie să i se ofere cel mai bun serviciu; Excelența și performanța superioară trebuie urmate permanent. Elaborarea codurilor se face de obicei în echipă. Obiectivele organizației sunt stabilite de către conducere. Tot conducerea numește, de obicei, un colectiv de lucru. Acest colectiv pune în comun

valorile împărtășite de membri, informații despre coduri similare cu obiective similare. De obicei, codurile etice sunt difuzate în mai multe moduri: mese rotunde de sensibilizare, anunțarea codului în preliminarile concursului de angajare, anexarea codului la contractul de muncă și semnarea unei adeziuni [3].

Diferiți eticieni au făcut sugestii legate de felul în care poate să fie scris un bun cod de etică pentru o anumită profesie. Un ghid în acest sens este după cum urmează:

1. Formulează obiective clare de care suntem siguri că vor fi susținute și de către ceilalți. Trebuie să te asiguri în mod particular de acceptul conducerii.
2. Stabilește un termen realist pentru dezvoltarea și introducerea codului.
3. Fii conștient de faptul că aplicarea codului va costa, estimează de câți bani este nevoie pe termen scurt și lung.
4. Fii deschis spre schimbări în prevederile codului dacă apar situații noi. Nu lua codul drept dogmă.
5. Orientează codul către problemele cu care se confruntă profesia ta.
6. Ia în seamă în mod corect legislația și reglementările aplicate profesiei tale.
7. Consultă-te cu un jurist pentru partea de acoperire legală a codului.
8. Cere sfatul experților referitor la felul în care trebuie promovat codul și influențați angajații și clienții.
9. Nu crea celorlalți așteptări nerealiste.
10. Exprimările utilizate în cod trebuie să fie simple și clare, fără jargon de specialitate.
11. Asumă-ți personal obiectivitatea și responsabilitatea.
12. Alege pe cineva care să administreze competent și integru un astfel de cod.

13. Ai răbdare, fii perseverent și nu îți pierde simțul umorului [3].

#### **2.4. Relația dintre profesii și profesionalism. Caracteristicile ideale ale profesiilor**

Societățile moderne sunt societăți profesionale. Orice persoană care îmbrățișează o carieră își dorește să fie recunoscută ca profesionistă a domeniului. În majoritatea cazurilor, inclusiv politicienii și funcționarii publici au avut anterior acestui statut alte profesii. Aceștia au fost, de obicei, economiști, medici, ingineri, profesori ș.a. [2].

Conceptele de profesionist și profesionalism pot avea mai multe sensuri, etica intervenind exercitarea rolurilor în acest context.

O profesie este o ocupație pe care o au mai multe persoane organizate voluntar să își câștige existența prin slujirea directă a unui anumit ideal într-un mod moral permisibil, dincolo de ceea ce le cere nemijlocit legea, piața și morala comună. În sensul anterior, hoția sau prostituția sunt ocupații, dar nu profesii. Se pot câștiga bani dintr-o ocupație, dar acest lucru nu înseamnă că orice ocupație din care se câștigă bani este o profesie. Realizarea de venituri este, la rândul său, definitorie. Amatorii pot să aibă calități profesionale, dar nu își obțin veniturile de bază din practica de amator. În același timp, profesiile nu sunt organizații de caritate și nu solicită altruism de la fiecare membru al grupului profesional. De obicei, organizațiile altruiste sunt alcătuite din amatori. Acestora din urmă li se cere, conform moralei de rol, să se dedice fără avantaje materiale acțiunilor caritabile [2].

Există, de asemenea, ocupații cărora li se contestă statutul clasic de "profesii", tocmai prin aceea că nu sunt exclusive (de exemplu afacerile) sau nu au coduri care să conțină valori morale direct implicate în exercitarea profesiei (cum este cazul ingineriei, deși încep să fie elaborate astfel de coduri). O obiecție

asemănătoare se poate aduce și ocupației numite funcționar public, deși valorile acestei ocupații sunt directe și precis legate de interesul public. Profesiile însă se schimbă, se tinde de la statutul de ocupații la cel de profesii (presupun o cunoaștere specifică, abstractă, din ce în ce mai conturată ca tip de studii) [2].

Profesiilor le sunt necesare coduri etice. Pentru ca aceste coduri să aibă autoritate morală, el trebuie să aibă consimțământul tacit sau explicit al fiecărui membru. Uneori, acest consimțământ este cerut la intrarea într-o profesie și, în lipsa acestuia, persoana nu este acceptată sau, dacă îi încalcă principiile cadru, este exclusă. Există cazuri în care anumiți practicanți ai unei profesii pun un monopol absolut pe regulile și codul acesteia, ajungându-se la ceea ce se poate numi "mafie a prototipului unei profesii". Profesioniștii unui domeniu care își exercită rolul în mod responsabil, cât mai aproape de aceste cerințe, dobândesc un status recunoscut. Aceasta este proba că ei dau dovadă de ceea ce este socotit drept profesionalism. Profesionalismul este socotit o ideologie relevantă pentru cei care lucrează în același domeniu. Acesta exercită rolul de a coagula credințele comune ale unei profesii, întărește identitatea și crește stima de sine a membrilor unui grup profesional [2].

Profesionalismul este caracterizat prin:

- a) Expertiză în exercitarea unei profesii (autoritate epistemică).
- b) Credința în autonomia deciziilor profesionale și a exercitării profesiei.
- c) Identificarea cu profesia și cu cei din același domeniu.
- d) Dedicarea pentru o lungă parte a vieții față de profesia aleasă.
- e) Obligația morală de a lucra în serviciul clientului, evitând implicarea emoțională excesivă (dar nu și empatia), arbitrarul și tratamentul preferențial nejustificat prin politicile domeniului.
- f) Credința în capacitatea de autoreglare și menținerea colegială a standardelor profesionale [2].

În scopul exercitării la standarde înalte de etică profesională, se disting mai multe *caracteristici ideale ale meseriilor*, după cum urmează:

a) Profesia presupune o cunoaștere a teoriilor domeniului, deci o pregătire consistentă și îndelungată.

b) Standarde de inițiere, de menținere și de avansare a unei persoane.

c) Cea mai dură măsură de pedepsire pentru delikte profesionale este eliminarea din comunitatea profesională (retragerea dreptului de a practica).

d) Rolul profesiilor constă în satisfacerea unor nevoi sociale, deci practica profesională este legitimată de către comunitatea care beneficiază de rezultatele acesteia.

e) Membrii unui grup profesional sunt legați printr-un cod etic prin care, printre scopurile centrale, se stipulează și cel al slujirii altruiste a societății.

f) Membrii unei profesii trebuie să aibă relații colegiale, iar comportamentul fiecărui membru este monitorizat colegial.

g) În cazuri de haos și catastrofe, membrii unei profesii trebuie să fie pregătiți a se sacrifica, inclusiv să își riște viața (în special în cazul profesiilor care necesită salvarea și/sau apărarea oamenilor). Profesioniștii unui domeniu care își exercită rolul în mod responsabil, cât mai aproape de aceste cerințe, dobândesc un status recunoscut. Acesta este un test că ei dau dovadă de ceea ce este considerat drept profesionalism. Profesionalismul este o ideologie relevantă pentru cei care lucrează în același domeniu, revenindu-i rolul de a coagula credințele comune ale unei profesii, de a le consolida identitatea și a contribui la creșterea sentimentului de stimă față de sine a membrilor unui grup profesional [3].

## 2.5. Bibliografie

- [1] Airaksinen, Timo. (2012). Professional Ethics. Encyclopedia of Applied Ethics. 616-623. 10.1016/B978-0-12-373932-2.00080-6.
- [2] Miroiu, M. Și Blebea Nicolae, G. (2002): Etica profesională. eBook, eLibrary Școala Națională de Studii Politice și Administrative. Disponibil la: <https://snsa.ro/mihaela-miroiu-gabriela-blebea-nicolae-etica-profesionala/>
- [3] Lungu, V. (2011): Etica profesională Suport de curs; Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Psihologie și Științe ale Educației, Catedra Științe ale Educației. - Ch.: CEP USM, 2011. - 192 p., 200 ex., ISBN 978-9975-71-103-6.
- [4] Sandu, A. (2012): Etică și deontologie profesională. Iași: Lumen, 2012 ISBN 978-973-166-302-9.

### 3. Direcții ale eticii profesionale aplicate

Eticile deontologice au un caracter universalist și în general negativ. Acestea sunt gândite într-o logică interdictivă, care limitează agentul moral în a efectua alegeri greșite. Corectitudinea alegerii este judecată prin conformitate la norma morală. Agentul moral are obligația de a respecta norma morală. În eticile deontice, dreptatea primează în fața binelui. Teoriile deontologice pot fi clasificate în teorii ale agentului (agentcentered), care pun accentul pe rolul activ al agentului moral, și teorii centrate pe pacient sau victimă (victim-centered, patient-centered), care pun accentul pe pasivitatea agentului moral. Morala are un caracter puternic personal și de aceea teoriile deontice pun în general accentul pe capacitatea agentului moral de a acționa. Din capacitatea individului de agent moral derivă autonomia și responsabilitatea sa. Deontologiile centrate pe pacient (termenul pacient nu are sensul medical, ci acela de receptor al acțiunii etice) sunt teorii care pun accentul pe drepturi ale subiectului și protecția acestora. Teoriile cu privire la drepturile omului și cele cu privire la protecția juridică a drepturilor unei categorii de persoane pot fi integrate în categoria teoriilor deontologice centrate pe pacient. O a treia categorie de teorii deontologice sunt cele contractariene. Teoriile contractariene pun la baza obligației accentul asumat sau consimțământul informat. Consimțământul informat are valoare contractuală; decizia subiectului etic de a adopta o decizie și a-i suporta consecințele este considerat a avea valoare contractuală [1].

### 3.1. Etica aplicată

Etica aplicată analizează, din punct de vedere moral, o serie de situații concrete din practica socială sau profesională, în vederea luării/adoptării unor decizii adecvate. În domeniul eticii aplicate sunt integrate etica medicală, etica juridică, etica în mass-media, etica profesională, etica mediului înconjurător, etica afacerilor etc. Accesarea și însușirea valorilor etice fundamentale se impun în dobândirea profesionalismului, acestea constituindu-se, împreună cu ansamblul normelor și principiilor morale, într-o veritabilă propedeutică, într-un organon pentru buna desfășurare a mecanismelor implicate de exercitarea profesiei. Etica contemporană înființează normele morale pe principii liberale pluraliste și pragmatice. Se preferă o centrare pe valoarea pozitivismului, a cooperării ca sursă a eficienței, a îmbogățirii personale, fie ea culturală, spirituală sau morală, din accesul la alteritate. Toleranța ca valoare etică este legitimată de un nou umanism, utilitarist [1].

Eșecul eticii teoretice de a se adresa eficient comunităților profesionale din domenii care înregistrează o acută nevoie de evaluare etică a practicii a dus la constituirea unor domenii particulare ale eticii a căror limbaj de specialitate și natură epistemică le face mai adecvate ca instrumente de lucru a profesioniștilor din domeniile medical, de afaceri, a evaluărilor tehnologiilor, a jurnalismului, juridicului etc. Etica aplicată ar trebui să constituie, în opinia noastră, un continuum teoretic și metodologic cu etica teoretică. Marile curente și doctrine etice stau la baza eticii aplicate, aceasta neputând realiza judecăți de valoare cu privire la bine sau rău, în lipsa unor clarificări axiologice provenite din etica teoretică [1].

S-a produs o sectorializare a eticii și o migrare a acesteia către dimensiunea deontologică. Poate fi considerată următoarea clasificare a zonelor de interes ale eticii aplicate, respectiv probleme studiate de etica aplicată:



- Etica medicală: avort, eutanasiere, clonare, transplant de organe, manipulare genetică;
- Problema sărăciei;
- Problema războiului;
- Drepturile omului (egalitate, discriminare, tratament preferențial);
- Pedepsa cu moartea [1].

Este necesară îndeplinirea mai multor condiții pentru a fi „expert în etică”:

- capacitatea de a raționa logic, de a evita sofisme și de a le recunoaște în discursurile altora;
- anumită înțelegere a naturii etice și a semnificațiilor conceptelor morale;
- familiarizare cu teoriile etice majore;
- cunoaștere a problemelor factuale relevante pentru situațiile în chestiune;
- timp pentru a se putea gândi la aceste probleme etice [1].

Etica aplicată utilizează instrumentul *matricea etică*. Conceptul de *matrice etică* are la bază teorii etice canonice. Aceasta este un instrument de decizie etică elaborat în scopul analizei și luării unor decizii privind acceptabilitatea etică în dileme sau cazuri de importanță morală majoră; utilizând metodologia etică specifică, indivizii sau grupurile pot lua decizii. Fiecare domeniu de expertiză are unul sau mai multe instrumente de care se folosește pentru a analiza, a crea sau a implementa diferite norme sau situații. Aceste norme sau situații afectează în mod direct sau indirect un număr mare de indivizi. Un exemplu de instrument de implementare a anumitor norme în diferite companii sau organizații este trainingul. Un program de training este întotdeauna creat în funcție de domeniul

și contextul în care va fi prezentat; acesta se construiește cu ajutorul unor idei de bază, a unor teorii sau a unor legi bine puse la punct. Un instrument de pregătire profesională în domeniul resurselor umane este bine structurat în jurul legislației și a principiilor ce țin de drepturile omului la locul de muncă. Un training în domeniul resurselor umane trebuie să aibă la bază Declarația Universală a Drepturilor Omului și Codul Muncii – pentru a avea legitimitate [2].

La fel ca în cazul domeniului resurselor umane, și în etica aplicată există teorii etice care bformează structura de bază a anumitor instrumente de analiză sau implementare, precum matricea etică sau codurile de etică. În exemplul de mai sus nu există o teorie științifică sau academică care să stea la baza instrumentului de pregătire profesională; în ceea ce privește matricea etică, principiile importante de la bază sunt extrase din teorii etice canonice. Teoriile etice s-au dezvoltat la rândul lor pe principii mai mult sau mai puțin tacite. Cei mai mulți eticieni și filosofi ai moralei numesc această bază - „moralitatea comună”. Orice teorie, ipoteză sau instrument creat de om, este bazat/ă pe o structură care, la rândul ei, a fost creată tot de mintea umană, prin urmare și ceea ce ține de moralitate este constrâns și interceptat prin mentalitatea comună a oamenilor. Din moralitatea comună a oamenilor s-au născut principii și teorii etice, precum cele care se regăsesc în matricea etică [2].

Matricea etica este o metodă de decizie etică bazată pe principiism, însă și acesta are la bază principii din teorii etice canonice, elaborate de filosofi ai moralei precum Immanuel Kant, John Stuart Mill sau John Rawls. Este necesară apelarea la teoriile în cadrul căreia s-a dezvoltat matricea etică pentru a pune în valoare aceste principii. Principiile care sunt foarte des întâlnite în principiism, prin urmare și în matricea etică sunt următoarele:

1. Principiul bunăstării;
2. Principiul autonomiei;
3. Principiul echității [2].

Esența principiilor utilizate în matricea etică constă în:

- Bunăstarea este considerată a fi cea mai bună variantă pentru reprezentarea utilitarismului. („maximizarea binelui”);
- Autonomia reprezintă preocupările deontologice („tratarea celorlalți nicodată doar ca mijloc”);
- Echitatea reprezintă respectul pentru dreptate [2].

Pentru ca o decizie etică să aibă loc, matricea etică s-a dezvoltat având în vedere trei aspecte:

(a) abilitatea de a se baza pe teorii etice bine stabilite - pentru furnizarea autenticității principiilor,

(b) să fie destul de ușor de înțeles în ceea ce privește preocupările etice;

(c) crearea unui limbaj prietenos pe atât pe cât este posibil [2].

### **3.2. Etica și noile tehnologii ale informației**

Noile tehnologii ale informației și comunicării (TIC) duc la apariția „tribului” (satului) global, ceea ce presupune generarea unor tensiuni la nivel societal prin preocuparea paradoxală pentru reinventarea unei unități de sensibilitate de tip arhaic, închis, tribal. Tendința spre omogenizare, uniformizare și repetabilitate este contracarată de reapariția unei tendințe de retribalizare, chiar individualism radical, ca reacție la societatea electronică globalizantă. În acest sens, se poate aprecia că, în privința aspectelor de criză, societatea actuală repetă unele perturbații care s-au produs o dată cu apariția scrierii fonetice în Antichitate și apoi a tiparului în Modernitate. Dar tehnicile uniformității și tehnologia repetabilității au fost introduse încă din antichitate prin tehnologia tiparului și arta vizuală. În acest sens, cărțile au un rol decisiv în formarea cunoașterii și a

societății umane. Altfel spus, atât artele cât și formele tehnologice pot influența științele. Tipărirea de desene și încadrarea lor în enunțuri picturale a avut efecte majore asupra cunoașterii și gândirii, științei și tehnologiei. Asemănător, noile tehnologii modelează cunoașterea și societatea. De exemplu, noul gen de agora virtuală, reprezentată de rețelele de socializare, în care indivizii își spun opiniile și dialoghează, fac schimb de informații și își fixează diversele puncte de vedere, are ca efect o nouă dinamică specifică, cu urmări asupra interacțiunii sociale [3].

Noile tehnologii ale informației și comunicării au crescut gradul de fluidizare a societății și au influențat sistemul global în privința dinamicii relațiilor sociale și politice. Caracteristicile modernității contemporane pot fi descrise astfel: dacă modernitatea tradițională era solidă, grea și condensată, expresie a unui proiect de raționalizare a lumii, actuala modernitate, „a doua”, este fluidă, ușoară și difuză, în sensul creșterii mobilității, cât și, prin utilizarea noilor tehnologii ale informației și comunicării, al fluidizării cadrelor spațio-temporale prin redefinirea continuumului spațio-temporal (timpul este redus la instanțialitate, iar spațiul nu mai opune rezistență, nu mai are caracterul unui obstacol care desparte) [3].

Redefinirea spațiului public și a celui privat devin necesare întrucât vechile granițe conceptuale nu mai corespund cu noua stare de fapt generată de folosirea TIC, în primul rând prin interacțiuni și transferuri care schimbă raportul dintre conținuturile informaționale care erau în mod tradițional clar separate în publice sau private. Tendința cea mai puternică este aceea a invadării spațiului public de informații care erau calificate drept private după standarde tradiționale, așa cum ar fi cele privind viața personală. Rețelele de socializare abundă în asemenea transferuri, astfel încât aspecte ale vieții private, mergând până la intimitate, sunt expuse în mod intenționat în spațiul public. Această schimbare de comportament și de viziune generează noi profiluri psihologice individuale și, inevitabil, produc efecte la nivel social [3].

Noile TIC au deschis drumul spre etica globală. Noile TIC devin o putere pentru cei care le dețin, state, organizații, corporații, persoane. Acestea pot fi utilizate pentru a obține efectele dorite și, în acest sens, li se poate asocia proprietatea de a afecta lucrurile și procesele într-un anumit fel, ceea ce înseamnă că reprezintă o putere pentru agenții care au capacitatea de a le utiliza. Noile TIC pot întări autoritatea deținătorului lor, pot fi folosite în scopul coerciției și manipulării, pot fi opresive și chiar violente. Noile TIC întăresc puterea de tip soft, potrivit distincției dintre puteri *hard* și puteri *soft*. Dacă puterea hard presupune acțiuni coercitive și amenințări, puterea soft este dată de abilitățile de a forma și de a influența preferințele celorlalți prin folosirea unor resurse intangibile, de la persuasiune la fabricarea unor contexte culturale favorizante. În taxonomia puterilor soft se adaugă astfel noua categorie a tehnologiilor digitale. [3].

Prezența noilor TIC în societate este din ce în ce mai semnificativă, generează schimbări inevitabile. Întrebarea este dacă acestea vor duce la o transformare treptată a societății, la accelerări reformiste sau la rupturi radicale. Se pune problema dacă valorile etice ale unei societăți digitalizate vor fi aceleași sau altele decât cele tradiționale, dacă noile tehnologii vor schimba structura și ierarhia sistemului de valori, totul în timp ce fluxul și viteza schimbării sunt din ce în ce mai mari [3].

### **3.3. Etica cercetării științifice**

Integritatea morală în cercetarea științifică și în publicarea rezultatelor este esențială pentru avansarea în cunoaștere și, ca urmare, începând cu anul 1960, lucrările academice în etică, tratând chestiuni practice sau aplicate, au cunoscut o dezvoltare deosebită. Trasarea unei limite între conduita incorectă și fraudă este

greu de făcut și aici intervine rolul comunității științifice de a stabili coduri de conduită potrivite cât și reguli de procedură pentru a preveni greșelile profesionale. Comunitatea științifică trebuie să se preocupe de reaua conduită, inclusiv de fraudă, deoarece ele corup știința și induc o neîncredere a publicului care prin taxe și impozite susține cercetarea științifică. Sistemul de principii morale în știință este destul de greu de definit. În general, se disting două noțiuni antonime: “buna conduită” (bunele practici în știință) și “conduita incorectă” (relele practici) în care se include și fraudă [4].

Pe plan mondial exista un trend ascendent în ceea ce privește exigența în materie de etică în cercetarea științifică, reprezentat de seria de tratate internaționale, pacte, documente, care se refera la explicarea regulilor într un cadru larg, a exigențelor organizațiilor/organismelor internaționale ca expresie a implicării și angajării statelor la nivelurile cele mai înalte (exemplu de organisme internaționale care dețin documente în care apar reflectate probleme de etică în cercetarea științifică: Comisia Europeană, Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică; UNESCO; Organizația Mondială a Sănătății, Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură; NEC Forum-Forumul Consiliilor Naționale de Etică) [4].

Ghidul de Integritate în Cercetarea Științifică<sup>1</sup> are în vedere reglementările internaționale în domeniu, legislația Uniunii Europene și standardele acesteia privind etica în cercetarea științifică. Acesta are rolul de a preciza principiile, responsabilitățile și procedurile astfel încât cercetarea științifică și inovarea din România să se desfășoare în conformitate cu exigențele Spațiului European al Cunoașterii și cu principiile etice acceptate de comunitatea științifică internațională. Acesta reglementează buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltare tehnologică și inovare din unitățile și instituțiile care fac parte din sistemul național de cercetare – dezvoltare, din unitățile și instituțiile care conduc

---

<sup>1</sup> <https://cnecsdti.research.gov.ro/codul-national-de-etica/>

programe de cercetare – dezvoltare, precum și din unitățile care asigură valorificarea rezultatelor cercetării științifice [4].

Conform Ghidului de Integritate în Cercetarea Științifică, valorile integrității în cercetare sunt:

- onestitatea;
- responsabilizarea,
- verificabilitatea,
- validarea cunoașterii [5].

Buna conduită în cercetarea științifică se referă la:

1. respectarea legii;
2. garantarea libertății în știință, în cercetarea științifică și în învățământ;
3. respectarea principiilor bunei practici științifice;
4. asumarea responsabilităților [4].

Unitățile și instituțiile de cercetare-dezvoltare, precum și angajații acestora au obligația să respecte normele juridice și actele normative în vigoare, prin care se reglementează raporturile sociale care se nasc în domeniul cercetării științifice și inovării. Persoanele juridice și fizice au obligația să respecte codurile de etică și regulamentele aprobate de Autoritatea națională pentru cercetare științifică [4].

Progresul cunoașterii este bazat pe libertatea cercetării științifice. Această libertate este îngrădită de:

1. respectarea demnității și a drepturilor omului;
2. protecția animalelor;
3. protejarea mediului ambiant [4].

Libertatea cercetării științifice se asigură prin:

1. accesul liber la sursele de informare;
2. schimbul liber de idei;
3. neamestecul factorului politic în activitățile de cercetare – dezvoltare și inovare;
4. necenzurarea produselor științifice [4].

Cinstea cercetătorului față de propria persoană și față de ceilalți cercetători constituie un principiu etic de bază pentru buna conduită în cercetarea științifică. Necinstea poate conduce la o imagine nepotrivită a științei și poate altera încrederea reciprocă a cercetătorilor. Onestitatea cercetătorului științific asigură respectarea contribuțiilor predecesorilor, concurenților și partenerilor și conduce la diminuarea numărului de erori și exagerări. Universitățile au un rol major în prevenirea necinstei, instruirea viitorilor cercetători privind buna conduită în cercetarea științifică constituind o misiune deosebit de importantă a instituțiilor de învățământ superior. Cooperarea și colegialitatea în grupurile de cercetare științifică reprezintă o protecție față de erorile științifice și față de fraudă, asigurând transparența rezultatelor și conducând la creșterea valorii produselor științifice. Cooperarea trebuie să permită schimbul de idei, criticile reciproce, verificarea reciprocă a rezultatelor etc. Originalitatea și calitatea produselor științifice trebuie să primeze asupra cantității la evaluarea rezultatelor cercetării științifice [4].

Respectarea standardelor științifice constituie o garanție a bunei conduite în cercetarea științifică. Principalele standarde științifice generale exclud:

- a) ascunderea sau înlăturarea rezultatelor nedorite;
- b) confecționarea de rezultate;
- c) înlocuirea rezultatelor cu date fictive;
- d) interpretarea deliberat distorsionată a rezultatelor și deformarea concluziilor;



- e) plagierea rezultatelor sau a publicațiilor;
- f) prezentarea deliberat deformată a rezultatelor altor cercetători;
- g) neatribuirea corectă a paternității unei lucrări;
- h) introducerea de informații false în solicitările de granturi sau de finanțări;
- i) nedezvăluirea conflictelor de interese;
- j) deturnarea fondurilor de cercetare;
- k) neînregistrarea și/sau nestocarea rezultatelor, precum și înregistrarea și/sau stocarea eronată a rezultatelor;
- l) lipsa de informare a echipei de cercetare, înaintea începerii activității la un proiect de cercetare, cu privire la : drepturi salariale, răspunderi, coautorat, drepturi asupra rezultatelor cercetărilor, surse de finanțare și asocieri;
- m) lipsa de obiectivitate în evaluări și nerespectarea condițiilor de confidențialitate ale rapoartelor de evaluare, alegațiilor, rapoartelor de cercetare etc.;
- n) publicarea sau finanțarea repetată a acelorași rezultate ca elemente de noutate științifică, fără a se menționa sursa inițială și/sau cu adăugiri nesemnificative;
- o) nerecunoașterea metodologiilor și a rezultatelor altor cercetători ca sursă de informare;
- p) nerecunoașterea erorilor proprii
- q) difuzarea rezultatelor proprii într-o manieră iresponsabilă, cu exagerări și repetări;
- r) nerespectarea clauzelor granturilor, contractelor, protocoalelor etc.;

s) împiedicarea unor cercetători în activitatea lor sau favorizarea altora [4].

Unitățile și instituțiile de cercetare-dezvoltare, precum și cercetătorii științifici înșiși poartă responsabilitatea pentru respectarea normelor și valorilor etice în cercetare – dezvoltare. Unitățile și instituțiile care fac parte din sistemul național de cercetare – dezvoltare, ca și cercetătorii științifici înșiși au responsabilități directe asupra:

- a) respectării dreptului la viață;
- b) respectării libertății individuale;
- c) respectării demnității umane;
- d) protecției ființei umane, a animalelor și a mediului înconjurător;
- e) libertății de expresie;
- f) securității alimentației;
- g) securității sistemului de informatizare a datelor [4].

Autorii aceluiași produs științific sunt solidari responsabili, și, după caz, individual, pentru corectitudinea lui. Calitatea de autor onorific nu este acceptată. Unitățile și instituțiile de cercetare – dezvoltare, precum și cercetătorii științifici înșiși au datoria de a sesiza instituțiile statului atunci când constată că rezultatele cercetării științifice au un efect negativ asupra societății. Responsabilitatea pentru folosirea corectă a fondurilor de cercetare revine unităților și instituțiilor din sistemul național de cercetare – dezvoltare [4].

Cadrul legal privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare cuprinde în legislația principală:

- ☐ Legea 206/2004 cu modificările și completările ulterioare (legea 398/2006 și Ordonanța Guvernului nr. 28/2011)
- ☐ Legea Educației Naționale 1/2011, art. 306-326
- ☐ Ordinul 5735/2011 privind Regulamentul de organizare și funcționare al

Consiliului Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării (denumit în continuare Consiliul Național de Etică)

□ Ordin nr.4393/2012 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării [4].

Plagiatul reprezintă una dintre cele mai grave încălcări ale eticii în cercetarea științifică.

Pornind de la definiție, mai jos sunt sintetizate considerentele principale privind plagiatul:

*Plagiarea este preluarea de către un autor a unor elemente din opera de creație intelectuală a altui autor și prezentarea lor în spațiul public drept componente ale unei opere proprii. Plagiatul este rezultatul acțiunii de a plagia și se referă la opera generată prin preluarea ilegală, intenționată sau nu, din punct de vedere deontologic. În formulare simplificată, dar corectă, plagiatul reprezintă furt intelectual. Din punctul de vedere juridic, se poate discuta de variații ale consecințelor publice ale furtului. Din punctul de vedere moral, însă, indiferent de formă și consecințe, furtul este furt, iar consecințele sale pentru piața produselor de cercetare științifică nu pot fi decât negative.*

*Modul în care este operaționalizată definiția plagiatului în acest context are legitimitate strict pentru lumea cercetării științifice. Diferitele tipologii ale plagiatului derivă din variațiile posibile asociate termenilor cheie din definiție – produs intelectual (plagiat de idei, de text, de date, de metode noi neacreditate încă etc.), prezentate în spațiul public (articole, cărți, text în format electronic pe internet sub semnătura celui care pretinde a fi autor, comunicări științifice la conferințe sau congrese etc. ), cu grade diferite de certificare a caracterului de proprietate (ISBN, ISSN, teză de master, teză de doctorat, spațiu-timp de prezentare publică etc.).*

*Specificări ale definiției plagiatului pe domenii mari ale cercetării – științe exacte, științe sociale, științe ale naturii, discipline umaniste etc. În științele exacte și în disciplinele normative există o pondere mai mare de formulări fixe, asociate diferitelor forme de regularități descoperite sau construite. Acest specific trebuie luat în considerare în evaluarea conduitelor pentru textele care provin din familia disciplinelor menționate. Similar, sunt necesare, de asemenea, precizări legate de acceptabilitatea folosirii unor formulări preluate fără citare strictă, dar cu referire la regularități intrate deja în spațiul cunoașterii comune sau de largă circulație într-un domeniu.*

*Preluarea unei părți dintr-un text semnat în calitate de coautor, fără specificarea clară a lucrării colective-sursă, este plagiat care apare ca uzurpare a unui bun colectiv în interes personal.*

*Autoplagiatul nu este plagiat în sensul strict, adoptat prin definiția dată, însă este abatere de la etica în cercetare. Preluarea în acest caz se face nu după opera unui alt autor, ci din lucrări proprii autorului în discuție, dar fără specificarea faptului că opera actuală reproduce total sau parțial o operă mai veche a aceluiași autor. Autoplagiatul este descurajat, însă, pentru că poate duce la recunoașteri profesionale nefundamentate, prin multiplicarea aceleiași lucrări ca fiind o nouă producție intelectuală.*

*Preluarea, fără citările de rigoare, din lucrări semnate în calitate de coautor, poate fi tot o formă de plagiat, dacă se face pe scară largă, repetată și poate aduce prejudicii de imagine celorlalți coautori.*

*Preluarea prin traducerea unor texte, de orice fel, dintr-o limbă străină, și prezentarea lor – în bloc compact sau în stil mozaicat - ca text propriu este o formă de plagiat intenționat.*

*Gravitatea autoplagiatului, dar și a plagiatului din operele altor autori, trebuie estimată în corelație cu mai mulți factori [5].*

### 3.4. Bibliografie

- [1] Sandu, A. (2012): Etică și deontologie profesională. Iași: Lumen, 2012 ISBN 978-973-166-302-9.
- [2] Nicolae, C.A. (coordonator Mureșan, V.) (2013): Etica aplicată și instrumentele sale: Matricea Etică. Universitatea din București Facultatea de Filosofie Masterat Etică Aplicată în Societate, Organizații și Afaceri.
- [3] Stoenescu, C. (2021): ETICA GLOBALĂ ȘI NOILE TEHNOLOGII ALE INFORMAȚIEI. International Scientific Conference “ Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale”. Ediția 2, 16 aprilie 2021, Chișinău. Chișinău: Tehnica-UTM, 2021, pp. 8-14. ISBN 978-9975-45-703-3.
- [4] GHID PRACTIC PRIVIND ETICA ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ. 2015. Material realizat în cadrul proiectului „Eficientizarea procesului de monitorizare electronică a datelor privind activitățile și infrastructurile din domeniul cercetării și dezvoltării, prin implementarea de tehnologii moderne TIC, cu scopul de a deservi necesarul informațional al beneficiarilor serviciilor” Cod SMIS 37678, Proiect cofinanțat din Fondul Social European, prin Programul Operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative”
- [5] GHID DE INTEGRITATE ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ. Ministerul Educației și Cercetării Consiliul Național de Etică a Cercetării Științifice, Dezvoltării Tehnologice și Inovării 2020. Disponibil la: <https://cnecsdti.research.gov.ro/codul-national-de-etica/>

## 4. Concepte fundamentale în etica profesională

### 4.1. Autonomia și autorealizare

Autonomia personală este o presuposiție de bază în privința deciziilor de natură etică. *Autonomia* semnifică posibilitatea de a alege cursul pe care dorim să îl ia acțiunile noastre, în baza faptului că avem discernământ, ne cunoaștem interesele și știm care credem că ne este binele propriu. Uneori termenul folosit în locul celui de autonomie este cel de autoguvernare. Etimologic înseamnă capacitatea de a fi propriul legiuitor (nomos: lege, în greacă). Acceptarea autonomiei trebuie să aibă caracter universal: o recunoaștem tuturor persoanelor, în calitatea lor de scopuri în sine. Intervenția nepermisă a cuiva în planurile noastre de viață ne diminuează ca oameni fiindcă ne lezează autonomia. Din acest motiv, regimurile totalitare sau autoritare, formele de dominație de sex (sexismul), de rasă (rasismul), de etnie (șovinismul), creează grupuri de excluși sau de marginali, tocmai fiindcă, de obicei, ceea ce nu li se recunoaște oamenilor care nu dețin puterea normativă (nu sunt subiecți ai moralei), este discernământul. Binele lor este conceput în afara voinței lor. Autonomia presupune anumite grade de *libertate negativă*: "să fim eliberați de" anumite constrângeri, și anumite grade de *libertate pozitivă*: "să fim liberi să" facem anumite lucruri, adică să avem puțința să exercităm aceste libertăți. De exemplu, în principiu nimeni nu obligă o persoană să meargă la un loc de muncă anumit în România actuală, dar este posibil ca acel loc să fie singura ofertă viabilă din zona respectivă, iar mutarea în altă zonă, aproape imposibilă. [1].

Autonomia presupune următoarele:

1. *Eliberarea sau libertatea față de constrângeri*

În mod obișnuit, indivizii sunt constrânși de nenumărați factori, legea fiind cel mai evident, tot așa cum o altă limită evidentă o reprezintă și propriile capacități intelectuale sau fizice. Condiția pentru păstrarea autonomiei este lipsa intervenției nelegitime, a amestecului forțat în viața individului. Autonomia nu se poate exercita în comunități care nu respectă liberul arbitru al fiecărei persoane. În genere, nu se poate exercita în comunitățile în care drepturile omului se opresc la ușa casei, a instituției, firmei sau a statului.

## *2. Libertatea de a alege*

Indivizii trebuie să aibă la dispoziție un minimum de condiții pentru alegere și, mai ales, pentru a-i da curs. Sărăcia absolută nu implică posibilitatea de a alege, handicapurile, la rândul lor, îngustează semnificativ alegerea.

## *3. Informația și rezonabilitatea alegerii (alegerea în cunoștință de cauză)*

Primii doi factori sunt de ordin extern (lipsa constrângerilor și libertatea de a alege), nu depind preponderent de individ (de voința acestuia). De data aceasta avem de-a face (ca și în cazurile următoare), cu factori interni. Pentru a alege în cunoștință de cauză, este nevoie de un minimum de informații. În același timp, ceea ce individul dorește trebuie să fie rezonabil. Pentru ca alegerea să fie deplin rezonabilă (ceea ce este un simplu ideal), există câteva condiții: identificarea obiectivelor valoroase, capacitatea de a face priorități, capacitatea de a găsi mijloacele pentru aceste obiective, capacitatea de adaptare la schimbări în priorități, scopuri și mijloace. Această condiție a autonomiei poate să fie subminată de lipsa de informații, de manipulare, de incapacități proprii, de șansele reduse la educație pe care le-a avut o persoană, de boală, suferință sau chiar de epuizare din cauza suprasolicitării.

## *4. Recunoașterea faptului că orice persoană este moral valoroasă*

Această condiție face ca autonomia să capete aspecte etice. Aceasta reprezintă dimensiunea etică a autonomiei. Recunoaștem celorlalți oameni aceleași drepturi.

Prin urmare, trebuie să ne abținem de la a leza propria autonomie și să promovăm, pe cât ne stă în putință, exercitarea acesteia. Condiția de posibilitate pentru o astfel de atitudine o reprezintă respectul egal pentru fiecare om ca persoană. Astfel ne atingem cel mai înalt grad al propriei umanități: recunoașterea egalității morale, respectul față de alții, acțiunea de a-i trata și ca scop în sine [1].

Principiile în temeiul cărora poate fi restrânsă autonomia sunt, în general, următoarele:

a) *Principiul paternalismului*

În sens lărgit, principiul se aplică atunci când este justificată restrângerea autodeterminării pentru a preveni ca o persoană să își facă rău (de exemplu, să se sinucidă, să inhaleze substanțe periculoase, să circule periculos, sau chiar să fumeze). Primul sens este negativ: arată ce trebuie o persoană să fie împiedicată să facă. În sens restrâns (versiunea "tare"), paternalism înseamnă restrângerea autodeterminării în beneficiul persoanei respective. Este un principiu pozitiv. Arată ceea ce o persoană trebuie constrânsă să facă. De exemplu, urmarea studiilor obligatorii, purtarea centurii de siguranță, chiar și plata impozitelor pentru sănătate, educație, apărare ș.a, sunt constrângeri în favoarea persoanei. Paternalismul este exprimat în activitatea legislativă, în politicile publice. Ambele sunt instrumente care, fie restrâng, fie constrâng o persoană să facă anumite acte.

b) *Principiul lezării*

Libertatea unei persoane poate să fie restrânsă în cazurile în care aceasta ar putea să-i lezeze pe alții (să le facă rău). De exemplu, sunt interzise practici profesionale fără licență, în anumite profesii există controale medicale obligatorii: profesori, piloți, polițiști ș.a. Din aceeași categorie fac parte și măsurile împotriva poluării.

c) *Principiul ofensei*

Un act poate să fie supus restricțiilor dacă aduce ofensă publică (îi face pe alții să se simtă prost, jignește, produce rușine). Câteva exemple ilustrative sunt cele al



nudității în public, al pornografiei și obscenității. Există comportamente socotite ofensatoare fiindcă sunt indecente. Principiul ofensei este foarte controversat. El vine în conflict cu libertatea de exprimare și obiecția cea mai semnificativă este construită pe baza "argumentului pantei alunecoase": care va putea să fie, în acest spirit, pasul următor în restrângerea libertății? Opiniile religioase? Opiniile politice? Unde ne oprim cu argumentul: "X acțiune trebuie interzisă fiindcă lezează moravurile publice"?

d) *Principiul bunăstării generale (binefacerii).*

Conform acestuia, fiecare posesor de venituri trebuie să dea o parte din ele pentru "binele public". În acest fel, persoana nu pierde în nici un caz mai mult decât câștigă cei cărora li se redistribuie venituri în cadrul politicilor de asistare a celor aflați în nevoie sau al unor domenii deficitare non-profit (de exemplu arta).

e) *Principiul moralismului legal*

Restrângerea autodeterminării se bazează pe ideea prevenirii actelor imorale. Legea este văzută ca instrument de întărire a moralității (vezi principalele argumente utilizate în opinia publică românească împotriva dezincriminării homosexualității). Mulți eticieni socotesc ca morala nu trebuie să "colapseze" în lege fiindcă transformă actele imorale în acte ilegale, în rând cu violul, hoția, crima. Principiul lezării este socotit suficient în cazul "delictelor fără victime" [1].

## 4.2. Binefacerea

*Binefacerea* este un concept legat preponderent de cel moral de grijă. Profesioniștilor li se cere acest lucru. Există așteptări moral legitime ca medicii să răspundă și unor apeluri ale pacienților atunci când sunt în afara serviciului, ca un polițist să răspundă la apeluri de urgență în afara orelor de program, ca un manager public sau privat să reacționeze la cerințele ivite în afara obligațiilor sale directe.

O astfel de cerință apare explicit pentru medici în Jurământul lui Hipocrate. Ideea centrală este cea de a face bine, a acorda grija potrivită și de a te abține de la a face rău. O cerință minimă este deci cea a non-maleficienței (cea de a nu face rău). De exemplu, polițist fiind să nu utilizezi violența excesivă, profesor fiind să nu descurajezi eforturile elevilor care încearcă să se depășească, soră de caritate fiind, să nu administrezi un tratament nepotrivit, jurnalist fiind, să nu dezinformezi. Neglijența profesională este o parte a maleficienței. Binefacerea este o componentă necesară bunăstării oamenilor și trece dincolo de cerințele autonomiei. Aceasta face parte din categoria datoriilor morale imperfecte față de alții, în sensul precizat de către Kant. Utilitarismul consideră binefacerea altceva decât datoria (obligația morală perfectă). Binefacerea este meritorie pentru că este un act supererogatoriu (dincolo de datorie), cum ar fi cel făcut de medici pentru pacienții săraci, care nu-și pot plăti serviciile medicale, sau pregătirea suplimentară gratuită pentru elevii cu probleme speciale în educație [1].

În majoritatea profesiilor, nu se cere doar ca profesionistul să-ți faci datoria scrisă în fișa postului, ci să-i pese de domeniul și colectivul în care lucrează, de renumele firmei sau instituției. Astfel de datorii nu pot să fie stipulate legal, ci doar moral. Un sacrificiu rezonabil este cerut oricui se angajează în diferite categorii de profesii. Este o condiție a altei valori a eticii profesionale: devotamentul față de profesie. Dreptatea distributivă este categoria etică prin care putem depăși problema binefacerii, (caracterul neobligatoriu al asistării celor aflați în nevoie) care este mai degrabă personală, subiectivă și este invocată mai ales în morala privată. Dreptatea distributivă vizează împărțirea mai echitabilă a greutăților (poverilor) și beneficiilor. În acest proces sunt cuprinse politicile legate de venituri, taxe și impozite, educație, serviciul public. Scopul este acela ca și oamenii cu venituri mici sau fără venituri, să beneficieze de acces la educație, servicii medicale, protecția poliției, asistență juridică. Morala operează cu supoziția egalității între oameni în fața normelor și valorilor sale. În același timp, odată cu eticile virtuții, s-a reactualizat în dezbaterea contemporană problema

dreptului moral la împlinire omenească, a dreptului la autoafirmare și autodezvoltare. Mulți oameni se află în situații defavorizate. Sunt săraci sau aparțin unei rase nedreptățite istoric, sau fac parte din alte categorii. Toate aceste categorii sunt supuse inegalității de șanse în competiție. Dreptatea distributivă este menită să corecteze moral și politic, această stare de fapt. O astfel de abordare pare să contrazică un principiu acceptat: cazurile asemănătoare trebuie tratate asemănător. În fața normelor și standardelor morale suntem egali. Aceste principii nu exclud însă ca în situații în care cazurile sunt diferite, ele să fie tratate în mod diferit în funcție de nevoi, efort, contribuție socială, echitate [1].

Termenii utilizați în aplicarea egalității de șanse sunt cei de acțiune afirmativă, discriminare pozitivă sau tratament preferențial. Aceste modalități de corectare a nedreptății sunt aplicate mai ales prin asigurarea unor locuri speciale la concursurile pentru diferite forme de învățământ la care grupurile marginalizate au avut și au un acces redus la educație, profesii, sau prin locuri de muncă special destinate în profesii greu accesibile celor nedreptățiți istoric prin apartenența la o anumită categorie. Tratamentele preferențiale au o justificare de tip deontologist: corectarea unei nedreptăți produse în trecut și una de tip consecințialist: șansele egale la educație și la locul de muncă duc la creșterea numărului de competitori și la autoafirmarea celor ținuți la niveluri reduse ale accesului în educație și pe piața forței de muncă [1].

#### **4.3. Paternalismul**

Termenul *paternalism* are conotații în genere negative. El se aplică preponderent relațiilor de autoritate și putere în care supoziția despre majoritatea oamenilor este aceea că ei nu au suficient discernământ, pot să fie mai degrabă obiect decât subiect al moralei (nu participă la crearea și negocierea principiilor

și normelor, dar trebuie să se supună acestora). Punctul de vedere paternalist susține ideea că există situații în care oamenii au un discernământ mai slab, sunt vulnerabili, lipsiți de putere, nu au mijloace să-și urmeze scopurile. Critica individualismului autonomist survine și din alte perspective contemporane, în special din cele feministe (etica grijii, etici relaționale, etici materne). Se consideră că etica modernă a luat în seamă ca subiecți ai moralei doar adulții sănătoși și în putere, omițând faptul că, o bună parte din viață depindem de îngrijirea altora și de protecția pe care ei ne-o acordă ca să ne dezvoltăm și să supraviețuim. Din experiențele autorilor teoriilor morale a lipsit interesul pentru un tip de practică: cea a îngrijirii copiilor, bătrânilor, a persoanelor aflate în dificultate. Una dintre cele mai cunoscute abordări de acest tip este etica grijii. Ea se distinge de paternalismul tradițional, având ca țintă asistarea altora pentru ca ei să poată deveni autonomi. Etica grijii nu patronalizează, ci ține cont de faptul că oamenii nu sunt "atomi singulari". Ei se află mai degrabă într-o rețea de relații în care, pe lângă autoafirmare ca rezultat al autonomiei, se află și concordanța interpersonală [1].

Atunci când se vorbește în sens pozitiv despre paternalism, este abordată interferența în libertatea persoanei, prin acte justificate referitoare exclusiv la bunăstarea, binele, fericirea, nevoile, interesele sau valorile celei care este supusă coerciției. Această parte pozitivă a paternalismului se adresează persoanelor care, în mod obiectiv, nu sunt în situația de a-și urma planurile proprii de viață, uneori nu pot nici să și le formuleze (cazul copiilor mici, a persoanelor cu oligofrenie severă, al celor aflați în comă sau cu un handicap care îi face să trăiască o viață vegetativă, a celor senili). Cei foarte tineri (minorii) suportă un paternalism limitat până la vârsta la care li se recunoaște capacitatea de a consimți și discernământul în sensul alegerii propriilor planuri de viață, a credințelor și valorilor, pentru ei înșiși [1].

*Paternalismul ca problemă intervine frecvent în etica profesională. Un sens*

tolerabil al acestuia se referă la recunoașterea autorității profesionale (a faptului că, diletant fiind, este bine să te lași "pe mâna profesioniștilor"). Acest lucru este și riscant. De multe ori acceptarea paternalismului vine din faptul că profesioniștii cu care intrăm în contact nu ne dau nici informații accesibile, ca să putem alege pentru noi înșine (de exemplu, despre propria boală și alternativele de tratament). Există chiar tentația de a "proteja" pacienții sau clienții de aflarea adevărului pe motiv că acesta le-ar face rău. Astfel de cazuri sunt, indiferent de bunele lor intenții, încălcări ale autonomiei. Paternalismul poate să intervină și sub forma autorității normative. Guvernările adoptă legi despre ale căror proiecte nu a existat o transparență publică (eventual din ceea ce se cheamă: "rațiuni de stat") [1].

#### 4.4. Drepturi și acțiune dreaptă

Problema drepturilor intervine în situații profesionale în mod contextual. indiferent de contexte, există însă cadre normative acceptate de tipul *Declarației Universale a Drepturilor Omului*. În contextul respectării acestora, se elaborează și norme pentru practicarea profesiilor care cuprind drepturile celor afectați de acestea: drepturile pacienților, contribuabililor, clienților, elevilor sau ale celor angajați în profesii (drepturi sindicale, de exemplu). Un drept relevă libertatea de acțiune sau libertatea de a nu fi supus anumitor acte. Drepturile au formă negativă (ceea ce trebuie opriți alții să ne facă) sau pozitivă: ceea ce putem să facem. Există diferite categorii de drepturi: politice, legale, morale (cele garantate de principii etice, de exemplu, dreptul la o îngrijire medicală profesională, dreptul la informații asupra propriei persoane, dreptul de a fi corect informat despre probleme publice) [1].

Există câteva condiții pentru ca drepturile formal proclamate să poată să fie exercitate:

1. *Orice drept este corelat cu datoria cuiva de a-i asigura exercitarea.* De exemplu, dreptul la confidențialitate în privința fișei medicale proprii se corelează cu datoria personalului medical de a nu da altora acces la ea. Dreptul la viață privată este corelat cu datoria instituțiilor care-l protejează de a nu permite sau de a pedepsi intervenția altora în privatitatea unei persoane. Cea mai mare controversă legată de un drept este asupra dreptului la muncă, iar motivația respingerii lui vine din faptul că nu există instituții care să asigure exercitarea acestui drept (în statele capitaliste democratice). În comunism dreptul la muncă era un drept fundamental, dar asociat cu obligație de a muncii. De obicei, se consideră că drepturile autentice sunt doar cele asigurate de lege. Dar legea nu poate să acopere toate categoriile de necesități și nici presiunea ca acestea să devină drepturi legale. De aceea multe dintre ele, fie că nu pot să fie acoperite de lege, fie că sunt atât de controversate încât este mai bine să nu figureze în lege, încât este de preferat să rămână drepturi morale, de exemplu: cel de a ți se spune adevărul, cel de a trăi într-un mediu curat și civilizat, de a duce o viață demnă, de a te autoafirma.

2. *Un drept asigură exercitarea autonomiei unei persoane în urmărirea scopurilor și intereselor proprii.* Intervenția altora în spațiul libertății personale de alegere este interzisă, cu anumite excepții. De exemplu, nu putem stabili noi înșine pe ce criterii putem să fim admiși într-o formă de învățământ sau într-o profesie.

3. *Un drept justifică acțiunea persoanei care îl exercită și faptul că acesta solicită sprijin în exercitarea acestuia.* Dacă, de exemplu un medic nu face un transplant și pacientul moare, medicul se poate prevala de faptul că nu i-a fost permis transplantul de către pacient sau familia acestuia. Dacă a fost încălcată confidențialitatea, un client sau un pacient pot să ceară daune celor care i-au violat acest drept. Violarea drepturilor este o problemă morală importantă. Dar pentru ca aceasta să nu fie doar obiect de dezbatere, orice instituție ar trebui, în primul rând,

să aibă și să facă publice propriile norme etice prin care să se asigure atât protecția beneficiarilor ei, cât și a propriului personal [1].

Principiile enunțate mai sus intervin în contextul tuturor eticilor profesionale. Acestea constituie repere pentru construcția codurilor diferitelor etici în sensul principiilor, valorilor și normelor care se cer respectate în spiritul coerenței între democrație și etica oricărei profesii exercitate într-un regim democratic [1].

#### **4.5. Responsabilitatea**

Responsabilitatea se raportează la responsabilitatea individuală, responsabilitatea socială și responsabilitatea față de organizație. Responsabilitatea socială vizează, printre altele, protejarea mediului, soluționarea problemelor sociale, respectarea diversității culturale. Astfel, din categoria principiilor etice fac parte: considerația specială – adică tratamentul corect, de tip standard, care poate fi modificat pentru situații speciale, cum ar fi ajutorarea unui vechi angajat, prioritatea la angajare pentru o persoană cu nevoi speciale, oferită unui furnizor loial, aflat însă în impas; competiția onestă - prin evitarea mituirii și a altor mijloace care nu sunt oneste, în vederea obținerii unei comenzi. Responsabilitatea față de organizație presupune acționarea în binele întregii organizații, nu doar în interes propriu, evitând ineficiența, respectarea legii - evitarea pe căi legale a impozitării, nu prin evaziune, ci prin respectarea spiritului și literei legii. Respectarea acestor principii determină un comportament onest și corectitudine față de comunitate, față de ceilalți angajații care fac parte din comunitate [2].

Responsabilitatea vizează și responsabilitatea pentru standarde. Oamenii nu sunt doar supușii principiilor și normelor, nu doar acceptă o morală, ci o și chestionează: dacă și de ce este bună, cum poate să fie schimbată astfel încât să

fie mai concordantă cu interesele lor, cu simțul dreptății și intuiția binelui. Cu alte cuvinte, ei sunt și subiect (creatori de norme), nu doar obiect al normelor (supuși normelor sau vizați de norme) [1].

Responsabilitatea nu exclude individualismul. Este greșit să se considere că individualismul liberal centrat pe drepturi este incompatibil cu responsabilitatea, odată ce fiecare drept pe care îl are o persoană este limitat de același drept pentru altă persoană. Libertatea oricui are o singură limită: libertatea altei persoane. Problema cea mai importantă, cel puțin în perspectivă utilitaristă și în cea a eticii virtuții o reprezintă contribuția extinderii și exercitării drepturilor la dezvoltarea omenească [1].

Responsabilitatea este asociată profesionalismului. Profesioniștii unui domeniu care își exercită rolul în mod responsabil, cât mai aproape de cerințele profesiei dobândesc un status recunoscut. Aceasta este proba că ei dau dovadă de ceea ce este socotit drept profesionalism. Totodată, pentru ca profesioniștii să fie responsabili, ei trebuie să fie liberi moral (autonomi) [1].

Responsabilitatea este evidențiată ca fiind o caracteristică individuală, ce descrie capacitatea subiectului de a analiza în profunzime situația, de a prezice în prealabil consecințele acțiunilor sau inacțiunilor sale în această situație și de a face o alegere a formei acțiunilor sale, cu disponibilitate de a accepta consecințele alegerii ca inevitabile. Responsabilitatea poate fi definită drept relația de dependență a persoanei de ceva, ce este perceput drept o bază determinantă pentru luarea deciziilor și acțiunii. Obiectul responsabilității pot fi oameni, generațiile viitoare, comunități, precum și animalele, mediul, valorile materiale, sociale și spirituale etc. Pentru a determina esența principiilor responsabilității, trebuie definită responsabilitatea morală. Responsabilitatea morală este o direcție în etică, care se caracterizează printr-un set de norme și reguli morale adoptate și utilizate în societate. În plus, responsabilitatea morală include o evaluare morală a acțiunilor și comportamentului nostru la general. În ceea ce privește formele de



responsabilitate, aceasta poate fi atât individuală, cât și colectivă. Este deosebit de importantă responsabilitatea internă a persoanei, fundamentul său spiritual, obiectivele, valorile, alegerea lor, percepția personală, inițiativa, efortul puternic pentru educația morală, motivația internă pentru acțiuni responsabile din punct de vedere moral. Responsabilitatea socială reflectă o relație semnificativă între societate și om. Responsabilitatea socială nu este individuală, ci colectivă. Dar responsabilitatea colectivă este totalitatea responsabilităților individuale ale fiecărui individ din colectiv. Responsabilitatea, în linii generale, acționează ca cerința principală, care apare în fața unei ființe active, iar viitorul persoanei și al societății în ansamblu depinde de fundamentele acestei cerințe. Preluându-și responsabilitatea pentru o persoană, omul este conștient de o dependență morală față de acesta, indiferent dacă este o altă persoană sau umanitatea în general, natura, spațiul etc. [3].

Etica responsabilității reprezintă conștientizarea problemelor sociale și asumarea voluntară a societății a responsabilității pentru consecințele acțiunilor sale. Responsabilitatea morală este asociată cu o restructurare radicală a moralității individuale și sociale, a cunoștințelor și educației etice, prin crearea unui nou sistem de valori adecvat condițiilor și perspectivelor schimbătoare ale civilizației. Etica responsabilității elaborează problema responsabilității colective, solidaritate a omenirii. Etica responsabilității reprezintă o chestiune contemporană, ce se cere a fi cultivată în conștiința morală a omului ca rezultat a dezvoltării și importanței științei și tehnicii [3].

#### **4.6. Bibliografie**

[1] Miroiu, M. și Blebea Nicolae, G. (2002): Etica profesională. eBook, eLibrary Școala Națională de Studii Politice și Administrative. Disponibil la:

<https://snsps.ro/mihaela-miroiu-gabriela-blebea-nicolae-etica-profesionala/>

[2] Lungu, V. (2011): Etica profesională Suport de curs; Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Psihologie și Științe ale Educației, Catedra Științe ale Educației. - Ch.: CEP USM, 2011. - 192 p., 200 ex., ISBN 978-9975-71-103-6.

[3] Sikorski, A. și Maftai, V. (2020): Problema și importanța eticii responsabilității ca necesitate contemporană. Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor, 1-3 aprilie 2020. ISBN 978-9975-45-632-6, ISBN 978-9975-45-634-0 (Vol. II)

## **5. Principii ale eticii responsabilității sociale și culturale**

### **5.1. Responsabilitatea etică a companiilor. Etica în afaceri și colectivul de muncă**

Etica afacerilor definește un sistem de principii, valori, norme și coduri de conduită, în baza unei filozofii a firmei, care se impun ca imperative morale, inducând obligativitatea respectării lor. Pe bună măsură, codurile etice și de comportament își integrează valorile morale ca atare, deși acestea devin funcționale și credibile numai în măsura în care sunt asociate obiectivelor afacerii. Totodată, etica afacerilor este un domeniu de studiu aplicativ al eticii, cu privire la determinarea principiilor morale și a codurilor de conduită ce reglementează relațiile interumane din cadrul organizațiilor și guvernează deciziile oamenilor de afaceri sau ale managerilor. Aceasta vizează atitudinea, conduita corectă și onestă a unei firme față de angajați, clienți, comunitatea în care acționează, investitori, acționari etc. [1].

Dimensiunea etică a unei afaceri poate viza tendințele oricărei firme și ale angajaților săi de a respecta cu strictețe legile, actele normative referitoare la:

- calitatea produsului;
- securitatea muncii;
- practici corecte de recrutare a personalului;
- practici corecte de marketing;
- practici corecte de vânzări;
- modul în care se utilizează informația confidențială;
- implicarea în problemele comunității în care operează firma;

- atitudinea față de mită;
- atitudinea față de comisioane ilegale acordate în scopul obținerii unor facilități etc. [1].

Mediul afacerilor se dezvoltă în societățile urbanizate și specializate. O economie rurală și manufacturieră nu este propice unei astfel de dezvoltări. Adepții ai pieței libere care se autoreglează și asupra căreia intervenția exterioară trebuie să fie cât mai redusă trebuie totuși să țină seama de o evidență. Chiar dacă firmele sunt libere să-și maximizeze profitul, întregul lor succes depinde de cererea consumatorului, mai pe larg, de pretențiile consumatorului și de puterea lui de cumpărare. Pretențiile consumatorului (în genere, ale beneficiarilor) au și componente etice de care firmele de afaceri trebuie să țină cont, dacă vor să reziste. Conceptele centrale cu care operează etica afacerilor sunt destul de obișnuite: *datorie*, *utilitate*. Afacerile sunt un mediu care este perceput ca mai puțin nobil, eventual un mediu fără scrupule fiindcă este legat de profit. Viciile clasice, cum ar fi lăcomia sau avariția, trec drept motivații cum nu se poate mai frecvente pentru intrarea în lume afacerilor. Aceasta nu înseamnă că nu a existat o tendință permanentă ca afacerile să fie guvernate de valori și norme morale, oricât ar părea de paradoxal, având în vedere tipul de motivații pomenite mai sus. În afara "viciilor" de care sunt ghidați oamenii de afaceri, argumentele tipice împotriva asocierii morală-afaceri, sunt în principal, următoarele mituri despre lumea afacerilor:

- Mitul profitului și limitele sale;

Dincolo de motivațiile egoiste, excesiv puse pe seama lumii afacerilor, acesta funcționează cu valori de tipul: încurajarea, răsplătirea muncii și investiției bune, un serviciu social mai bun adus comunității.

- Darwinismul și limitele sale;

Competiția este vitală în funcționarea oricărei economii capitaliste. Dar această

competiție nu trebuie să aibă în mod necesar aspecte de junglă, să aibă forma unui război pentru profit, să fie nemiloasă. În același timp, afacerile nu sunt posibile fără cooperare, grijă reciproc împărtășită, încredere reciprocă, adeseori fără parteneriat și fair-play. Aceste valori care ghidează comportamente se aplică între firme, între aceste, clienți și acționari, între manageri și acționari.

- Atomismul individualist;

O sursă clasică a dificultății asocierii între etică și afaceri o reprezintă ceea ce se cheamă atomismul individualist. Originea acestei idei se află în teoriile contractualiste clasice. Societatea însăși, cu atât mai mult economia, erau văzute ca fiind generate de contracte între indivizi izolați, "atomi singolari". Într-o astfel de perspectivă aplicată lumii actuale este ignorată dimensiunea comunității. În firme sunt implicate adesea familii, grupuri de acționari, corporații inclusiv multi-naționale. Înseamnă valori împărtășite și cultură comună. În etapa actuală, procesul dominant este cel de globalizare. Acesta implică un amestec de culturi organizaționale, transferuri de valori. Izolarea nu mai este posibilă. Atomismul individualist este un model teoretic depășit [2].

Rațiunea oricărei afaceri induce subiecților participanți, fie că sunt din interiorul ei, fie că se află în tangență sau complementaritate cu aceasta, un comportament etic corespunzător standardului de valori proprii. Interesul pentru un comportament moral în lumea afacerilor este vechi. Din perspectivă istorică, acest interes a început în cea mai avansată societate comercială de acum cinci mii de ani, în Sumer. Grecia Antică manifesta deopotrivă interes pentru teoria economică și pentru valorile și normele morale implicate în schimburile economice. Aristotel făcea distincție între economică (gospodărire privată, cu scopuri familiale) și hrematistică ("schimburi economice a căror scop este profitul). Prima practică avea o încărcătură etică, cea de-a doua avea o singură dimensiune: cea a profitului. Schimburile comerciale, activitatea cămătărească au avut mereu aceeași interpretare: ocupații lipsite de dimensiune morală, cu utilitate

pur economică. Imaginea acestei separații a durat până în secolul XVIII. Cicero vorbea totuși despre corectitudine în tranzacții, ca dimensiune morală a afacerilor [1].

### ***Nivelurile de aplicare a eticii în afaceri***

Conceptele centrale cu care operează etica afacerilor sunt datorie și utilitate. În afaceri, pot fi detectate câteva niveluri de aplicare a eticii:

1. *Nivelul micro* este cel care se stabilește între indivizi în baza principiului corectitudinii schimbului. Acest nivel este mai aproape de etica tradițională și cuprinde: obligații, promisiuni, intenții, consecințe, drepturi individuale. Toate acestea alcătuiesc principiile schimbului echitabil, câștigului cinstit, tratamentului corect. Astfel, o firmă care vinde mașini trebuie să-și prevină cumpărătorii, dacă acestea au defecte la sistemul de frânare. Clientul trebuie considerat rațional, autonom, și, ca să poată cumpăra serviciul sau produsul în cunoștință de cauză, trebuie informat.

2. *Nivelul macro* se referă la reguli instituționale sau sociale ale comerțului, ale lumii afacerilor. Conceptele centrale ale acestui nivel sunt dreptate și legitimitate. Problemele puse în contextul nivelului macro sunt de natură filozofică, preponderent etică, și sunt de tipul următor: *Care e scopul pieței libere? Este proprietatea privată un drept prioritar? Este just sistemul de reglementare a pieței? Ce rol trebuie să aibă statul în afaceri? Sunt oare corecte și echitabile politicile de impozitare aplicate firmelor?*

Nivelul macroeconomic determină stringența problemelor etice în globalizarea afacerilor. Acestea apar mai ales atunci când unele corporații internaționale desfășoară afaceri în țări cu economii slab dezvoltate, cu un nivel mai redus de maturizare a conștiinței civice. Astăzi, toate organizațiile din lume trebuie să recunoască importanța și necesitatea luării în considerare a unor concepte ca: etică, morală, responsabilitate socială, echitate și, totodată, să încerce a le implementa în cultura lor organizațională.

3. *Nivelul corporațiilor*. Discuțiile etice se referă preponderent la rolul jucat în societate, la responsabilitatea socială și internațională a corporațiilor [1].

### ***Rolul și importanța eticii în afaceri***

Din perspectiva microeconomică, etica este adesea asociată cu încrederea. Etica este necesară, dar nu suficientă, pentru a câștiga încrederea furnizorilor, clienților, comunității, angajaților. Întreaga literatură economică apreciază faptul că încrederea este deosebit de importantă în relațiile de afaceri. Încrederea înseamnă, de fapt, micșorarea riscului asumat. Aceasta asigură protejarea drepturilor și intereselor. Încrederea și bunele relații ale firmei se referă la:

- încrederea în relațiile cu furnizorii;
- încrederea în relațiile cu consumatorii;
- încrederea în relațiile cu angajații [1].

Încrederea trebuie acordată atât șefilor, cât și subordonaților. Un climat de încredere duce la o mai bună comunicare, la o fidelitate mai mare a angajaților, la confidență, la reducerea conflictelor de muncă sau a conflictelor dintre grupurile de muncă etc. Un studiu a identificat cinci factori corelați cu încrederea în relațiile cu angajații:

- percepția unei comunicări deschise și oneste, în sus și în jos pe scară ierarhică;
- tratamentul corect pentru fiecare grup de muncă;
- împărțirea obiectivelor și a valorilor între muncitori și supraveghetori;
- autonomia, ca un semn al încrederii în angajat;
- feedback din partea managementului privind performanțele și responsabilitățile salariaților;
- încrederea este în relație directă cu unele tehnici moderne de management, cum ar fi: creșterea responsabilității, managementul participativ, managementul

prin obiective, cercurile de calitate etc. [1].

### ***Colectivul de muncă***

Oamenii nu muncesc, de regulă, singuri, ci activează împreună, în grupuri. Grupul de muncă nu reprezintă numai o entitate tehnicoadministrativă, adunând împreună un număr de persoane care colaborează într-un proces de muncă necesar, cu relații determinate, ce constituie totodată o entitate socială distinctă, cu logica sa proprie, având numeroase consecințe atât pentru performanțele membrilor săi, cât și pentru satisfacția lor în muncă [1].

Climatul psihologic este definit ca reprezentând gradul stării de confort individual și de grup, condiționat de influența mediului fizic și social și care, la rândul său, condiționează calitatea activității individuale și în grup. Iar climatul moral-psihologic este un gen al climatului psihologic condiționat de componentele morale ale relațiilor dintre oameni (norme, valori) și care condiționează la rândul său atât aceste relații, cât și dispoziția colectivului. Climatul social-psihologic are următoarele caracteristici specifice:

- în primul rând, este una din fațetele vieții cotidiene a oamenilor;
- în al doilea rând, este divers în diferite colective;
- în al treilea rând, influențează în mod diferit membrii colectivului;
- în al patrulea rând, influența climatului are urmări asupra stării psihologice a oamenilor [1].

Climatul social-psihologic posedă dinamică, condiționată, în primul rând, de determinantele externe (condițiile material-tehnice și organizaționale, factori obiectivi) și, în al doilea rând, de reflectarea acestor interrelații (adică determinanta internă, subiectivă) [1].

Măsurile pentru îmbunătățirea relațiilor în colectivele de muncă:

- a se soluționa problemele sociale și economice ale membrilor colectivului, a se



acorda mai multă independență lucrătorilor din colectiv la soluționarea diferitelor chestiuni;

- a se acorda mai multă atenție dezvoltării limbii de comunicare, culturii și tradițiilor fiecărui membru în parte;
- a se acorda garanție securității vieții și păstrării ordinii publice, a se respecta anumite legi în colectiv;
- a se stimula muncitorii ce dau dovadă de eficiență sporită în muncă și cei care lucrează suplimentar;
- a se intensifica relațiile de cooperare și schimb de experiență cu alte întreprinderi, cu alte colective de muncă [1].

Pentru a așeza relațiile între angajat și firmă pe temeiuri etice se introduc următoarele categorii de principii și norme:

- S-au introdus: drepturile angajaților și reglementări în privința loialității față de companie. Tratarea angajaților ca pe o piesă pur înlocuibilă, respectiv un simplu mijloc, conduce la faptul că și ei tratează compania ca pe o stație de tranziție, o simplă sursă de salariu și beneficii.
- Loialitatea față de companie se conturează prin obligațiile reciproce: companie-angajat, prin atribuire de roluri și responsabilități. Unele dintre acestea sunt contractuale și legale, dar ele nu ajung decât pentru îndeplinirea sarcinilor și nu au o componentă etică: O slujbă nu e nici odată doar o slujbă. Există mereu o dimensiune morală: mândria față de propriile produse, spiritul de echipă, grija față de bunăstarea companiei, atașamentul față de colegi. Afacerile nu sunt scop în sine. Există uneori conflicte de valori între valorile companiei și cele personale. În acest caz, unii angajați trag semnale de alarmă, își critică public propria companie. Astfel de conflicte trebuie soluționate conform principiilor etice ale organizației [2].

## 5.2. Etica și cultura organizațională

Cultura organizațională este considerată a fi forța invizibilă din spatele lucrurilor ușor observabile și tangibile dintr-o firmă, este energia socială ce determină oamenii să acționeze. Cultura organizațională a unei firme poate fi comparată cu personalitatea unui individ care întrunește o serie de aspecte vizibile și mai puțin vizibile, dar care furnizează viziunea, sensul, direcția și energia necesare pentru evoluție. Într-o firmă, cultura organizațională ajută la înțelegerea diferențelor ce apar între ceea ce este declarat în mod formal, oficial de către manageri și ceea ce se întâmplă efectiv în cadrul acesteia. Prin intermediul culturii organizaționale diferitele reguli, proceduri, afirmații, declarații sau decizii sunt interpretate și, într-o anumită măsură, chiar aplicate. Mai mult, dincolo de elementele cu caracter formal ce încearcă să stabilească în mod centralizat o anumită atitudine și comportament pentru membrii organizației, cultura organizațională creează și dezvoltă ea însăși anumite modele comportamentale care pot fi sau nu în consonanță cu versiunile oficiale. De cele mai multe ori, o mare parte dintre elementele ce formează cultura organizațională sunt intangibile, nescrise, dar cu o putere de influențare deosebit de mare [1].

Cultura organizațională consta în ansamblul valorilor, credințelor, aspirațiilor, așteptărilor și comportamentelor conturate în decursul timpului în fiecare organizație, care predomină în cadrul acesteia și-i condiționează direct și indirect funcționalitatea și performanțele. Cultura organizațională este un sistem unitar de gândire al membrilor unui grup care îi diferențiază de alte grupuri. Cultura organizațională este definită prin modele de valori și credințe împărtășite, care produc, în timp, norme comportamentale adoptate în soluționarea problemelor organizației [1].

### ***Funcțiile culturii organizaționale***

Cultura organizațională poate influența decisiv acțiunile care să conducă la

majorarea profitului unei firme sau la realizarea activităților unei instituții la nivelul standardelor calitative superioare. Importanța culturii organizaționale în viața unei instituții poate fi dedusă din analiza funcțiilor sale, și anume:

- *Integrarea salariaților în cadrul firmei.* Aceasta este o funcție continuă, care nu se referă numai la noii angajați, ci reprezintă o permanentă întreținere a integrării cultural-organizaționale a salariaților, pentru a nu se manifesta stări conflictuale majore.

- *Direcționarea salariaților în vederea realizării obiectivelor instituției.* Este funcția cea mai dinamică, mai complexă și mai dificilă a culturii organizaționale. Menirea sa este de a contribui la declanșarea energiilor latente din salariați, în vederea realizării anumitor acțiuni, astfel încât obiectivele cuprinse în strategiile și politicile firmei să fie atinse. Esențială este adoptarea anumitor comportamente organizaționale.

- *Protecția salariaților față de amenințările potențiale ale mediului ambiant.* Contextul financiar, social, politic, științific etc. Determină evoluții care pot influența atât pozitiv, cât și negativ comunitatea salariaților din cadrul firmei. Cultura organizațională constituie suportul comportamentelor organizaționale de natură preventivă sau de combatere directă a consecințelor evoluțiilor negative din cadrul firmei.

- *Păstrarea și transmiterea valorilor și tradițiilor organizației.* Cultura organizațională este principalul depozitar al valorilor și tradițiilor specifice fiecărei instituții conturate în decursul timpului. Important este, mai ales atunci când se schimbă generațiile în cadrul organizației, ca aceste valori să se mențină.

- *Dependența performanțelor instituțiilor de capacitatea lor organizațională.* Această funcție constă în asigurarea unui cadru adecvat pentru dezvoltarea capacității organizaționale. Instituția modernă se bazează, în primul rând, pe resurse, cunoștințe și, mai apoi, pe capital și echipamente. Pe lângă aceste funcții ale culturii organizaționale enumerate mai sus, trebuie pusă în discuție și funcția

axiologică. Această funcție reliefează geneza, structura, interacțiunea, cunoașterea, ierarhizarea valorilor în viața organizației, corelația dintre ele, dinamica sistemelor de valori. Fiecare organizație are setul său de valori, profilul ei axiologic specific, ierarhia valorică proprie aflată în raport direct cu obiectivele instituției [1].

### **5.3. Etica managerială**

Fiecare decizie a managerului are și o componentă etică, pentru că decizia stabilește și impune o conduită care trebuie să fie conformă cu anumite valori fundamentale, reguli, principii sau legi și norme adoptate legale. În aceste condiții, în abordarea managerială ar trebui să funcționeze atitudinea favorabilă față de comportamentele, conceptele, ideile și modelele pe care le-a statuat etica - știința normativă care oferă coordonatele morale ale existenței și activității omului. În esență, etica managerială poate fi definită drept cercetare a modului în care deciziile influențează persoanele și grupurile sociale, domeniul în care se definesc drepturile și îndatoririle, precum și regulile pe care trebuie să le respecte persoanele care decid. Se consideră că monitorizarea afacerilor, în raport cu normele etice, este obligatorie pentru că managementul reprezintă, în primul rând, o disciplină socioumană, care doar prin scopurile urmărite se înscrie în sfera științelor economice. Etică și morală sunt percepute ca o simplă umbrelă sub care sunt acoperite relațiile interne și externe ale firmei, neputându-se însă delimita clar ceea ce este corect de ceea ce este incorect. Funcționarea optimă a regulilor pieței este, la rândul său, determinată de calitatea mediului sociologic, de cultura și valorile morale propuse și exprimate [1].

Etica managerială ridică numeroase probleme, pentru că luarea oricărei decizii trebuie să aibă o componentă etică în conformitate cu legile și normele

adoptate la nivelul unei comunități. Managerii cu comportament etic au ca obiectiv succesul pe baza unor practici clare de management care se caracterizează prin corectitudine și justiție. Unii lideri văd succesul ca pe o virtute, iar sărăcia ca pe un viciu, bogăția fiind pentru ei o sursă generatoare de obligații morale, în timp ce sărăcia, o sursă de probleme morale. Alții văd în afaceri o modalitate de câștiguri necinstite obținute prin exploatarea săracilor de către bogați. Aceste discuții teoretice sunt temperate și astfel s-a ajuns la concluzia că trebuie formulate principii morale în afaceri, cu accent pe apărarea drepturilor consumatorilor. Acestea au căpătat forma unor coduri etice adoptate de marea majoritate a corporațiilor care desfășoară afaceri internaționale [1].

### ***Caracteristicile și competențele managerului***

Se știe că activitatea managerului tehnocrat se evidențiază prin eficacitate sporită, pe termen lung, dar și prin risc ridicat pe termen scurt; cu managerul artist se poate câștiga prin inspirația de moment, dar se poate pierde în viitorul imediat sau îndepărtat. Profesionistul asigură rezultate bune pe termen scurt și mediu, dar poate fi surprins de o conjunctură de piață nefavorabilă. Profesionistul aduce, în plus, satisfacția lucrului în echipă după reguli minuțios verificate [1].

Tabelul de mai jos prezintă o taxonomie a tipurilor de manageri și caracteristicile principale ale acestora.

**Tabel 1 Tipologii de manageri. Sursa: [1].**

<b><i>Tipuri de manageri</i></b>	<b><i>Caracteristici</i></b>
<i>Managerul artist</i>	Managerul artist este îndrăzneț, plin de imaginație, exploziv, entuziast, vizionar, imprevizibil, emotiv, vesel, ciudat, inspirator, are spirit de inițiativă și intuiție. Imaginativ fiind, managerul artist nu acceptă în nici un caz interpretările convenționale despre

	afaceri, despre piață sau despre lume, în general. Fiind atașat pe deplin organizației, cheltuiește din plin energie și încearcă să-i antreneze și să-i inspire, prin exemplul său, pe subalterni.
<i>Managerul profesionist</i>	Managerul profesionist (artizan) are o bogată experiență profesionist în domeniul în care activează. A reușit să dobândească cunoștințele necesare exercitării meseriei (profesiei) parcurgând toate treptele acesteia și consideră că în domeniul său cunoaște totul. Nu acceptă ca munca să se desfășoare aleator, respectând toate etapele prevăzute pentru fiecare gen de activitate. Este exigent și, în general, răbdător. Ii place munca pe care o face și nu dorește să facă altceva. Este înțelept, prudent, amabil, binevoitor, demn de încredere, onest, direct, rezonabil, realist, responsabil și, evident, conservator, pentru că respectă tradițiile și le pune în valoare. Nu acceptă schimbările organizaționale decât atunci când realizează utilitatea lor evidentă. Își cunoaște bine concurenții. Nu se lasă păcălit de subalternii care încearcă să-i prezinte idei depășite într-un nou ambalaj: acestora le trebuie argumente puternice ca să-și convingă superiorul, care dă dovadă de flexibilitate și de toleranță, dar care nu face compromisuri. Dacă managerul s-a convins că proiectul propus de subalterni este solid, acesta va face eforturi pentru a-i mobiliza pe salariați să atingă obiectivul propus. Managerul profesionist (artizan) lucrează în sistemul pașilor mărunți: mai întâi trebuie să se amelioreze ceea ce nu este încă desăvârșit și apoi urmează explorarea etapelor următoare, urmărind cu asiduitate să promoveze spiritul de echipă.
<i>Managerul tehnocrat</i>	Tehnocrații autentici sunt excelenți manageri; lucrează precis, rapid, fără ezitări sau complexe, punându-și în valoare principiile, metodele și tehnica managerială performantă. Tehnocrații fac să prevaleze aspectele concrete, tehnice ale unei probleme, în

	<p>detrimentul consecințelor sociale. Managerii tehnocrați își controlează emotivitatea, mențin distanța față de subalterni, sunt serioși, analitici, metodici, cerebrali, conservatori, profunzi, hotărâți și dovedesc, de multe ori, excelență. Sunt respectați, dar nu sunt iubiți. Puterea lor constă în profunda analiză a situațiilor pe care le stăpânesc pedeplin. Sunt capabili de a oferi pentru oricare situație soluții alternative. Aceștia au capacitatea de a transmite altora cunoștințele lor, ceea ce este o calitate apreciată de subalterni. Ca strategie, managerii tehnocrați contează pe alianțe și pe planificarea strategică. Dau dovadă de oportunitate în toate planurile (atent pregătite) și în toate programele pe care și le asumă.</p>
--	--

### ***Tipurile de etică managerială***

1. *Etica obiectivității.* Obiectivitatea este un model ideal, optim, apreciere și ierarhizare a valorilor, dar este improprie ființei umane. Orice individ este caracterizat de anumite trăsături de personalitate, cărora li se asociază interese particulare și moduri diferite de a vedea lucrurile. Depersonalizarea pe care o propune etica obiectivității intră în contradicție cu modelul de personalitate proeminentă pe care trebuie să- reprezinte un manager în fața subordonaților săi, ceea ce ne face să credem că soluțiile imparțiale nu vor fi automat benefice pentru organizația în ansamblu.
2. *Etica virtuții și a caracterului* își găsește originea în sistemele de valori care pun preț pe cultivarea marilor virtuți, cum ar fi: înțelepciunea, curajul, cumpătarea, echitatea. Integritatea morală a unui manager presupune respect, promovarea adevărului, respectarea promisiunilor și a regulii de aur: ce ție nu-ți place altuia nu-i face.
3. *Etica drepturilor și îndatoririlor* pornește de la ideea că întreaga existență

umană este guvernată de instituirea unui complex de drepturi și îndatoriri, în conformitate cu care trebuie să se desfășoare comportamentele umane. Exercițarea puterii manageriale nu trebuie să se facă în detrimentul drepturilor și libertăților celorlalți.

4. *Etica rezultatelor* este similară utilitarismului și presupune să obțină unele rezultate pozitive pentru un număr cât mai mare de persoane și să antreneze consecințe negative pentru un număr cât mai mic. Evident, o decizie este bună în măsura în care aduce beneficii, și rea, dacă generează lezarea unor interese. Dacă acest lucru este ușor de cuantificat pe plan economic, nu același lucru este valabil și în plan social. În consecință, nu trebuie scăpate din vedere aspectele nefinanciare ale profitului și ale costurilor aferente. Cele patru tipologii comportamentale încearcă să rezolve dilemele etice într-o manieră distinctă, cu impact direct asupra deciziilor luate [1].

#### 5.4. Responsabilitatea socială

*Responsabilitatea socială* este considerată ca fiind obligația fermă a unei firme, dincolo de obligațiile legale sau de cele impuse de restricțiile economice, de a urmări obiective pe termen lung care sunt în folosul societății. Firma se consideră responsabilă nu numai față de proprietari (acționari), ci și față de clienți, furnizori, angajați, organisme guvernamentale, creditori, comunități locale, opinie publică. Nu este suficient ca managerii numai să proclame necesitatea răspunderii sociale și a eticii acțiunilor pentru organizațiile lor. De specificat că responsabilitatea socială în afaceri devine realitate când persoanele implicate acceptă conduita și comportamentul stabilit. Problema cea mai importantă care trebuie luată în considerare, indiferent de tipul de afacere, este realizarea interesului public și a responsabilității sociale a afacerii. Interesul public este



definit ca binele comunității de indivizi și instituții care deservește sau sunt interesați de afacere. Responsabilitatea bine înțeleasă favorizează loialitatea. Loialitatea și sprijinul reciproc se răspândesc la fel de departe și în toate direcțiile ca și afacerile, atât în cadrul organizațiilor, cât și în exteriorul acestora. Datoria și obligațiile morale se extind asupra colegilor, a personalului, a clienților și a furnizorilor, toți aceștia având nevoie de contracte onorate și de înțelegere. În cazuri de dificultate avem și o obligație morală față de comunitate, deoarece activitatea firmei, ca și sistemul politic, au fost concepute astfel încât să servească nevoile societății și nu invers. În acest sens, ni se deschid noi perspective și identificăm și alte obligații, precum cele legate de protecția mediului, ca parte a responsabilității noastre [1].

Orice întreprindere are o anumită responsabilitate în plan economic și social. Acesta este un punct de vedere acceptat în prezent de toate părțile de interes în lumea afacerilor. Dar măsura în care această responsabilitate se împarte între cele două planuri, economic și social, este percepută în mod diferit. În ceea ce privește latura economică, se vorbește în principal despre două abordări:

1. Abordarea clasică confirmă că pentru a aduce beneficii proprietarilor sau pentru a reduce costurile de tranzacție, principala răs pundere a managerilor este de a gestiona afacerea astfel încât să maximizeze beneficiul proprietarilor, respectiv al acționarilor; iar aceștia, la rândul lor, au o singură preocupare: rezultatele financiare. Orice „bun social” plătit de firmă subminează mecanismele pieței: „bunurile sociale” vor fi plătite fie de acționari (se diminuează profitul), fie de salariați (se reduc salariile), fie de clienți (prin creșterea prețurilor). În acest din urmă caz, vânzările ar putea scădea și firma ar avea dificultăți.

2. Abordarea socioeconomică prevede că maximizarea profitului este a doua prioritate a firmei, prima fiind asigurarea supraviețuirii acesteia. Argumente:

- societățile comerciale sunt persoane juridice înregistrate într-o anumită țară și trebuie să se conformeze legilor din țara în care operează, deci

acestea nu sunt responsabile numai față de acționari;

- orizontul de timp al existenței firmei este unul lung, deci ea trebuie să urmărească rezultatele economice pe termen lung și în acest scop va accepta și unele obligații sociale (ca nepoluarea, nediscriminarea etc.) și costurile ce le sunt asociate;

- practica arată că firmele nu sunt instituții economice pure, ci ele se implică și în politică, în sport (sponsorizări), sprijină autoritățile naționale sau locale etc. [1].

Responsabilitatea socială corporativă reprezintă un concept căruia i s-a acordat foarte multă atenție, în special în ultimele decenii, atât în literatura de specialitate, prin reflectarea sa în cadrul a numeroase studii științifice, cât și în practică, prin includerea sa, în mod frecvent, în cadrul politicilor și strategiilor organizaționale. Pentru a surprinde întregul spectru de responsabilități pe care companiile le au față de societate, definiția conceptului trebuie să înglobeze patru dimensiuni fundamentale, corespunzătoare unor categorii distincte de responsabilități ale companiilor:

- responsabilități economice;
- responsabilități legale;
- responsabilități etice;
- responsabilități discreționare/filantropice [3].

Din punctul de vedere al responsabilități etice este important ca organizațiile să țină cont de normele etice și morale ale societății în cadrul căreia își desfășoară activitatea și, implicit, să recunoască, să își asume și să respecte aceste norme, precum și să urmărească eventualele evoluții/schimbări ale acestor norme și să se adapteze în mod corespunzător; de asemenea, organizațiile trebuie să evite compromisurile de natură etică în scopul obținerii unui profit mai mare și să conștientizeze faptul că integritatea morală/etică corporativă acoperă un spectru

mult mai vast de aspecte decât simpla respectare a reglementărilor legale [3].

Responsabilitatea socială corporativă poate fi definită ca fiind ansamblul așteptărilor economice, legale, etice și discreționare pe care o societate le are de la organizații la un moment dat. Luând în considerare nivelurile diferite de magnitudine asociate fiecărei categorii de responsabilități, acestea pot fi grupate într-o ”piramidă a responsabilității sociale corporative”, în cadrul căreia la bază se regăsesc responsabilitățile economice, acestea fiind considerate ca având cea mai mare proporție/importanță în cadrul spectrului total de responsabilități, constituind fundația în absența căreia celelalte responsabilități nu pot fi îndeplinite. Pe nivelurile superioare ale piramidei se regăsesc, în ordine, responsabilitățile legale, etice și, respectiv, discreționare/filantropice, acestea din urmă fiind considerate ca având cea mai redusă pondere în ansamblul total al responsabilităților sociale corporative (Figura 1) [3].



**Figura 1** Piramida responsabilității sociale corporative. Sursa: [3]

Pornind de la premisa că responsabilitatea socială corporativă cuprinde exclusiv politici, practici sau acțiuni pe care companiile și le asumă și le implementează în mod discreționar-volunta, orice alte aspecte care sunt determinate de însăși natura existenței unei firme (responsabilități economice de

tipul obținerii de profit, a competitivității pe piață etc.), care sunt impuse prin lege (responsabilități legale) sau care sunt considerate de către societate ca făcând parte din sfera eticii și așteptate de la orice companie (responsabilități etice) nu sunt incluse în conceptul de responsabilitate socială corporativă. Astfel, pentru a fi considerate responsabile social, companiile trebuie să fie mai mult decât niște entități care respectă norme legale și principii etice. Delimitând în mod clar responsabilitatea socială propriu-zisă a companiilor de responsabilitățile lor legale și etice, toate aceste trei categorii de responsabilități au rolul de a ghida comportamentul organizațional/corporativ. Prin prisma acestei idei, este posibilă nouă reprezentare conceptuală piramidală – ”piramida comportamentului corporativ” – în cadrul căreia vârful este reprezentat de responsabilitatea socială corporativă, aceasta bazându-se pe existența prealabilă și respectarea unor norme legale și, respectiv, a unor principii de conduită etică (Figura 2). Astfel, conform acestei piramide conceptuale, comportamentul corporativ implică și trebuie să se bazeze pe un set de norme legale, pe un cod de conduită etică și, respectiv, pe un set de principii de responsabilitate socială [3].



**Figura 2 Piramida comportamentului corporativ. Sursa: [3]**

## **5.5. Bibliografie**

- [1] Lungu, V. (2011): Etica profesională Suport de curs; Univ. de Stat din Moldova, Fac. de Psihologie și Științe ale Educației, Catedra Științe ale Educației. - Ch.: CEP USM, 2011. - 192 p., 200 ex., ISBN 978-9975-71-103-6.
- [2] Miroiu, M. Și Blebea Nicolae, G. (2002): Etica profesională. eBook, eLibrary Școala Națională de Studii Politice și Administrative. Disponibil la: <https://snsps.ro/mihaela-miroiu-gabriela-blebea-nicolae-etica-profesionala/>
- [3] Moisesescu, O.I. (2015): Responsabilitatea socială corporativă și loialitatea clienților. Editura ASE. București. ISBN 978-606-505-986-3

## PARTEA a II-a Proprietate intelectuală

### 6. Proprietatea intelectuală: instrumente de proprietate intelectuală. Definiții și clasificări

Proprietatea intelectuală reprezintă creația minții, în toate domeniile de cultură și industrie, asigurând cadrul reglementat pentru protejarea și valorificarea acesteia, pe tot parcursul ciclului de viață reglementat, acolo unde este aplicabil.

Proprietatea intelectuală dispune de diverse instrumente legale care să protejeze creația intelectuală, având obiecte diferite ale protecției, durată diferită a protecției, precum și domeniu diferit de aplicare. Rolul acestor instrumente este de a permite societății să construiască un echilibru între interesele inventatorilor și ale consumatorilor privind diferitele tipuri de lucrări intelectuale, între asigurarea beneficiilor și recuperării investițiilor inovării și accesul la cunoaștere. De asemenea, scopul drepturilor de proprietate intelectuală este acela de a preveni copierea și imitarea neautorizate ale creației tehnice sau artistice, permițând și o expunere publică a creației și creatorului și determinând, astfel, conturarea unei imagini publice a acestora, precum și stimularea inovării viitoare și îmbogățirea cunoașterii în general (i.e. stadiul tehnicii) [1].

Ca orice alte drepturi conferite prin lege, drepturile de proprietate intelectuală sunt definite și reglementate, acestea permițând creatorului sau proprietarului unui brevet de invenție, al unei mărci sau al unei opere protejate prin drept de autor să beneficieze de pe urma muncii sau a investiției sale. Aceste drepturi sunt evidențiate în articolul 27 din *Declarația Universală a Drepturilor Omului* care stipulează faptul că fiecare om trebuie să beneficieze de protecția

drepturilor morale și materiale care decurg din orice lucrare științifică, literară sau artistică al cărei autor este. Importanța și valoarea proprietății intelectuale au fost recunoscută pentru prima dată prin Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, din 1883, și prin Convenția de la Berna pentru protecția lucrărilor artistice și literare, din 1886, ambele tratate fiind administrate de către Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) [2].

Protecția și promovarea proprietății intelectuale sunt extrem de necesare atât din perspectiva individului creator, cât și din perspectiva societății, beneficiile existând de ambele părți. În primul rând, progresul și prosperitatea umanității depind de creativitatea ei în domeniile tehnic și cultural, în al doilea rând, protecția juridică a creațiilor noi încurajează investițiile și conduc la alte inovații, în al treilea rând, promovarea și protecția proprietății intelectuale stimulează creșterea economică, duc la crearea de noi locuri de muncă și noi ramuri de activitate și la îmbunătățirea calității vieții. În acest context, un sistem de proprietate intelectuală eficient și echitabil poate fi de ajutor tuturor țărilor în exploatarea potențialului de proprietate intelectuală, care este un instrument puternic de dezvoltare economică și de progres social și cultural. Acest sistem contribuie la instaurarea unui echilibru între interesele inovatorului și interesul public, asigurând un mediu propice creativității și invenției, în beneficiul tuturor [2].

Drepturile de proprietate intelectuală recompensează creativitatea și efortul uman, acestea fiind fundament și motor pentru progres. Exemple relevante în acest sens sunt:

- industria cinematografică, industria înregistrărilor audio și video, activitatea editorială și industria software-ului, care investesc miliarde de dolari în producțiile și produsele realizate, nu ar exista fără protecția dreptului de autor;
- consumatorii n-ar putea achiziționa cu încredere produsele sau serviciile fără o protecție internațională eficientă a mărcii, în măsură să descurajeze contrafacerea și pirateria;

- fără avantajele pe care le oferă sistemul de brevete, cercetătorii și inventatorii ar fi prea puțin stimulați pentru a continua să caute să își amelioreze produsele sub aspectul calității și al eficienței în interesul consumatorilor din lumea întreagă [2].

Proprietatea intelectuală cuprinde ceea ce rezultă din creația minții, respectiv invenții, opere literare și artistice și simboluri, nume și imagini utilizate în comerț. Proprietatea Intelectuală cuprinde mai multe instrumente specifice, fiind clasificată în două mari categorii:

### ***1. Proprietatea intelectuală - Drepturile de autor (copyright) și drepturile conexe***

Dreptul de autor se referă la operele literare cum sunt romanele, poeziile și, piesele de teatru, filmele, lucrările muzicale, lucrările de artă, precum desene, picturi, fotografii și sculpturi și lucrările arhitectonice, dar și la software. Drepturile conexe ale dreptului de autor sunt drepturile artiștilor interpreți asupra activității lor, ale producătorilor de fonograme și ale organismelor de radiodifuziune asupra programelor lor de radio și televiziune.

### ***2. Proprietatea industrială - care cuprinde invențiile, mărcile și indicațiile geografice, desenele și modelele industriale [2].***

Cele două mari categorii sunt detaliate în continuare, în subcapitolul 7.1.

#### **6.1. Proprietatea intelectuală - Drepturile de autor (copyright) și drepturile conexe. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Conferă protecție autorilor, artiștilor și altor creatori pentru creațiile (lucrările) lor literare, artistice și științifice. Drepturile conexe sunt drepturi similare sau identice cu cele de autor, dar uneori sunt mai limitate și de durată mai scurtă, beneficiarii acestora fiind:



- o **artiștii interpreți sau executanții (de exemplu actori și muzicieni) pentru prestația lor;**
- o **producătorii de înregistrări audio (înregistrări pe casetă și compact disc) pentru înregistrările lor;**
- o **Organizațiile media, în ceea ce privește programele radio și TV (organisme de radiodifuziune pentru programele radio sau TV) [1,2].**

Protecția conferită de drepturile de autor și drepturile conexe diferă de protecția brevetelor prin faptul că protejează exclusiv expresia creației intelectuale, lăsând spre copiere liberă orice idee sau metodă care este propusă în titlu. Protecția durează de obicei pe tot parcursul vieții autorului, la care se adaugă între cincizeci și șaptezeci de ani, în cazul drepturilor de autor, și aproximativ cincizeci de ani pentru drepturile conexe, începând din momentul interpretării, înregistrării sau difuzării, nefiind nevoie de înregistrarea formală a acestor drepturi ca drepturi de proprietate intelectuală. **În ultimii treizeci de ani, protecția prin drepturi de autor s-a extins ca formă principală de protecție pentru software.** Aceste instrumente de proprietate intelectuală necesită distribuție în masă, comunicare și investiție financiară masivă pentru o diseminare eficientă, fiind deci un instrument specific cu precădere țărilor dezvoltate. Pentru colectarea, managementul și distribuirea în mod eficient a redevențelor, este necesară crearea unor organisme centrale de management colectiv, la nivel național [1].

Dreptul de autor reprezintă deci un ansamblu de legi care conferă protecție autorilor, artiștilor și altor creatori pentru creațiile lor literare și artistice denumite în general „opere”. Un ansamblu de drepturi aflate într-o strânsă legătură cu dreptul de autor este reprezentat de drepturile conexe care conferă prerogative asemănătoare sau identice celor oferite de dreptul de autor, deși uneori de întindere limitată și de mai scurtă durată. Beneficiarii drepturilor conexe sunt cei enumerați mai sus. Operele protejate prin dreptul de autor includ în mod special,

dar nu exclusiv, romanele, poeziile, piesele de teatru, lucrările de referință, ziarele, programele de calculator, bazele de date, filmele, compozițiile muzicale, operele coregrafice, picturile, desenele, fotografiile, sculpturile, operele de arhitectură, creațiile publicitare, hărțile și desenele tehnice [2].

Drepturile de autor și drepturile conexe oferă statut reglementat deținătorilor acestora. Astfel, creatorii operelor protejate prin drept de autor ca și moștenitorii acestora și succesorii lor în drepturi (numiți în general „titulari de drepturi”) beneficiază de anumite drepturi fundamentale în conformitate cu legislația dreptului de autor. Aceștia au, în special, dreptul exclusiv de utilizare a operei sau de autorizare a utilizării acesteia în condiții stabilite de comun acord. Titularul sau titularii de drepturi asupra unei opere pot interzice sau autoriza:

- reproducerea acesteia sub orice formă, inclusiv sub formă de publicație tipărită sau de înregistrare sonoră;
  - interpretarea sau executarea acesteia în public și comunicarea acesteia către public;
  - difuzarea acesteia în emisiuni radio sau TV;
  - traducerea în alte limbi;
- și
- adaptarea acesteia, constând, de exemplu, în transformarea unui roman în scenariu de film [2].

Drepturi similare referitoare la fixare (înregistrare) și reproducere, printre altele, sunt conferite de drepturile conexe. Pentru a fi difuzate în mod eficient, multe tipuri de opere protejate de legislația dreptului de autor și a drepturilor conexe, au nevoie de mijloace de distribuție și de comunicare și de investiții importante (este, de exemplu, cazul publicațiilor, înregistrărilor sonore și al filmelor); de asemenea, creatorii înșiși cedează adesea drepturile asupra operelor lor unor societăți care pot exploata și comercializa mai bine aceste opere, în

schimbul unei compensații care îmbracă forma unor plăți și/sau redevențe (compensații bazate pe un procentaj din veniturile aduse de operă) [2].

**Autorul poate fi persoană fizică/persoana fizice care au creat opera.** Numai persoanele fizice pot avea calitatea de autor deoarece acestea sunt înzestrate cu inteligență, inspirație, îndemânare, talent și educație. Prin urmare, calitatea de autor dă dreptul persoanei fizice (în calitate de autor/co- autor) care a creat opera de a fi titulara dreptului de autor. **Dreptul de autor** cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile sociale ce decurg din crearea și valorificarea operelor științifice, literare și artistice. Este legat de persoana autorului și comportă atribute de ordin moral și patrimonial. Obiectul drepturilor de autor îl constituie operele de creație intelectuală din domeniile științifice, literare și artistice. **Dreptul moral de autor** este dreptul de a pretinde sau de a renunța la recunoașterea calității de autor; acesta este un drept de proprietate netransmisibil și nelimitat în timp. **Dreptul patrimonial de autor** este dreptul de a obține foloase materiale de pe urma creației sale; este un drept de proprietate transmisibil (prin cesiune sau licență) în tot sau în parte și este limitat în timp. Titularul dreptului patrimonial de autor pot fi autorul sau persoana fizică sau juridică ce a dobândit în condițiile legii dreptul patrimonial de proprietate [2].

Dacă obiectele proprietății industriale (creații industriale, semne distinctive) trebuie înregistrate la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) pentru a fi recunoscute, **simplul fapt al creării operei este suficient pentru autor în vederea recunoașterii calității de autor și de titular al drepturilor sale, atât nepatrimoniale cât și patrimoniale** [2]. Spre deosebire de drepturile de proprietate industrială, protecția prin dreptul de autor și drepturile conexe se obțin prin efectul legii, fără îndeplinirea unor formalități ori plata unor taxe de procedură. Opera de creație intelectuală este protejată independent de aducerea ei la cunoștința publică, doar prin realizarea ei, chiar în formă nefinalizată. Dreptul de autor se naște din momentul în care a fost creată opera, oricare ar fi modul sau

forma concretă de exprimare. Astfel, originalitatea este singurul criteriu avut în vedere în dobândirea protecției prin dreptul de autor și, în consecință, luarea în considerare în aprecierea protecției conferite, a unui alt criteriu, ca de exemplu „valoarea operei”, este greșit și nu corespunde prevederilor legale [3].

Titularul drepturilor de autor își poate utiliza opera protejată așa cum dorește și îi poate împiedica pe ceilalți să o folosească fără a avea permisiunea sa. Astfel, drepturile acordate în temeiul legislației naționale titularului dreptului de autor asupra unei opere protejate constituie, în mod normal, „drepturi exclusive”: dreptul de a utiliza opera sau de a autoriza folosirea operei de către alte persoane, cu condiția respectării drepturilor recunoscute și intereselor legitime ale altor persoane [4].

Protecția dreptului de autor cu referire la drepturile patrimoniale durează, în principiu, tot timpul vieții autorului, plus încă 70 de ani după moartea sa, transmitându-se prin moștenire. Nu are importanță în acest calcul, data la care opera a fost adusă la cunoștință. Dacă nu există moștenitori, dreptul este preluat de organismul de gestiune colectivă pe l-a mandatat autorul în timpul vieții. În ceea ce privește drepturile morale, acestea sunt perpetue. Cu referire la drepturile patrimoniale, drepturile conexe au o durată de 50 de ani de la data primei interpretări, execuții ori fixări a înregistrării [3].

***Legea Nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe*** este legea care reglementează drepturile de autor și drepturile conexe dreptului de autor, aceasta suferind modificări ulterioare, respectiv Legea 285 din 2004 și prin O.U.G. 123 din 1 sept. 2005.

Dreptul de autor se referă la anumite drepturi specifice pe care persoana care este creatorul operei literare, artistice sau științifice le are asupra creației sale și asupra modului de aducere la cunoștința publicului a acestei creații. Conform Art.7 din Legea 8 /1996, *„Constituie obiect al dreptului de autor operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare*

ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt: a) scrierile literare și publicistice, conferințele, predicile, pledoariile, prelegerile și orice alte opere scrise sau orale, precum și programele pentru calculator; b) operele științifice, scrise sau orale, cum ar fi: comunicările, studiile, cursurile universitare, manualele școlare, proiectele și documentațiile științifice; c) compozițiile muzicale cu sau fără text; d) operele dramatice, dramatico-muzicale, operele coregrafice și pantomimele; e) operele cinematografice, precum și orice alte opere audiovizuale; f) operele fotografice, precum și orice alte opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei; g) operele de artă plastică, cum ar fi: operele de sculptură, pictură, grafică, gravură, litografie, artă monumentală, scenografie, tapiserie, ceramică, plastica sticlei și a metalului, precum și operele de artă aplicată produselor destinate unei utilizări practice; h) operele de arhitectură, inclusiv planșele, machetele și lucrările grafice ce formează proiectele de arhitectură; i) lucrările plastice, hărțile și desenele din domeniul topografiei, geografiei și științei în general.” [2].

Conform Art. 8 din Legea 8 /1996, „Fără a prejudicia drepturile autorilor operei originale, constituie, de asemenea, obiect al dreptului de autor operele derivate care au fost create plecând de la una sau mai multe opere preexistente, și anume: a) traduceri, adaptările, adnotările, lucrările documentare, aranjamentele muzicale și orice alte transformări ale unei opere literare, artistice sau științifice care reprezintă o muncă intelectuală de creație; b) culegerile de opere literare, artistice sau științifice, cum ar fi: enciclopediile și antologiile, colecțiile sau compilațiile de materiale sau date, protejate ori nu, inclusiv bazele de date, care, prin alegerea sau dispunerea materialului, constituie creații intelectuale.” [2].

Conform Art. 9 din Legea 8 /1996, „**Nu pot beneficia de protecția legală a dreptului de autor următoarele:** • ideile, teoriile, conceptele, descoperirile și

*invențiile, conținute într-o operă, oricare ar fi modul de preluare, de scriere, de explicare sau de exprimare; • textele oficiale de natură politică, legislativă, administrativă, judiciară și traducерile oficiale ale acestora; simbolurile oficiale ale statului, ale autorităților publice și ale organizațiilor, cum ar fi: stema, sigiliul, drapelul, emblema, blazonul, insigna, ecusonul și medalia; mijloacele de plată; știrile și informațiile de presă; simplele fapte și date.” [2].*

Drepturile exclusive de autor sunt limitate pentru operele protejate prin drept de autor și pot fi așadar exploatate fără consimțământul titularului dreptului de autor în următoarele cazuri:

- în cadrul procedurilor administrative și judiciare;
- pentru scopuri de învățământ și educație;
- în scopul informării asupra problemelor de actualitate (de exemplu, imaginea unui tablou poate fi reprodusă într-un cotidian, care realizează o știre cu acest subiect, fără a fi necesar acordul titularului dreptului de autor, asupra tabloului în cauza pentru acest act de reproducere);
- realizarea de copii ale unei opere pentru uz exclusiv privat (personal sau al familiei) [3].

Instituția dreptului de autor este ansamblul normelor juridice care se referă la protecția creatorilor și a operei lor, concretizate sub două aspecte de principiu:

- **drepturi morale;**
- **drepturi patrimoniale** [2].

Conform Art. 10 din Legea nr. 8/1996, **drepturile morale** ale autorului sunt următoarele:

- a) dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă opera la cunoștință publică (*dreptul de divulgare a operei*). Prin urmare, autorul are posibilitatea de a aprecia când opera/creația sa a ajuns la maturitate și poate fi făcută publică, ceea

ce influențează asupra nașterii drepturilor patrimoniale.

b) dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al operei (*dreptul la calitate de autor sau dreptul la paternitatea operei*). Acest drept prezintă următoarele două aspecte: - pozitiv: constă în dreptul autorului de a revendica oricând calitatea de autor; - negativ: constă în dreptul autorului de a se opune oricărui act de contestare a acestei calități din partea altor persoane. Acest drept implică și dreptul autorului la nume.

c) dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștință publică (*dreptul la nume*). Dreptul la nume constă în dreptul autorului de a decide dacă creația sa va fi adusă la cunoștința publicului sub numele său, sub pseudonim sau fără indicarea numelui (creație anonimă).

d) dreptul de a pretinde respectarea integrității operei și de a se opune oricărei modificări, precum și oricărei atingeri aduse operei, dacă prejudiciază onoarea sau reputația sa (*dreptul la integritatea operei*). Acest drept oferă următoarele privilegii: - dreptul de a pretinde altor persoane să respecte integritatea operei; - dreptul de a se opune oricărei modificări/transformări aduse operei.

e) dreptul de a retracta opera, despagubind, dacă este cazul, pe titularii drepturilor de utilizare, prejudiciați prin exercitarea retractării (*dreptul de retractare*). Acest drept este opus dreptului de a divulga opera, pentru exercitarea dreptului de a retracta fiind absolut necesar ca în prealabil opera să fi fost făcută publică. Acest drept nu poate constitui obiectul vreunei renunțări/înstrăinări și nici nu poate fi transmis prin moștenire. **Există o singură excepție în cazul programelor de calculator, respectiv aceste creații intelectuale odată divulgate nu mai pot fi retractate, garantându-se astfel continuitatea utilizării lor** [2].

**Dreptul moral** se referă la recunoașterea calității de autor. Acest drept este netransmisibil și nelimitat în timp. „Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei

renunțări sau înstrăinări.” (Legea 8/1996, Art. 11 (1)) [2].

A doua categorie de drepturi o constituie **drepturile patrimoniale**, care se referă la modul în care este utilizată opera/creația, la dreptul titularului acestui drept de a permite terților reproducerea, difuzarea către public, prelucrarea, în întreg sau în parte. Conform Art. 12 din Legea 8 /1996, „Autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții”. Conform Art. 25. (1) din Legea 8 /1996, „Drepturile patrimoniale prevăzute la art. 13, 16, 17, 18 și 21 durează tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia se transmit prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani, oricare ar fi data la care opera a fost adusă la cunoștință publică în mod legal.” [2].

Prin titularul dreptului patrimonial legea identifică două posibilități: - **subiectul primar**, care este autorul nemijlocit, adevăratul autor; - **subiectul secundar**, care este persoana fizică sau juridică ce a dobândit prerogative ale dreptului (patrimonial) de autor potrivit legii: succesiune către moștenitori, cesiune prin voința părților ca act de comerț, cesiune legală de la autor la angajator când opera este realizată în cadrul unui contract cu misiune creativă ca atribuțiune de serviciu. Conform Art. 33 din Legea 8/2006, sunt permise fără consimțământul autorului și fără plate vreunei remunerații utilizările unei opere aduse anterior la cunoștința publică (exemplu: reproducerea unei opere în cazul procedurii judiciare/administrative, utilizarea de scurte citate dintr-o operă în scop didactic pentru analiză-comentarii/critică-exemplificare) cu condiția ca acestea să fie conforme bunelor uzanțe, să nu contravină exploatarea normală a operei și să nu-l prejudicieze pe autor/titularii dreptului de exploatare. Autorii care folosesc dreptul de citare au obligația să facă o reproducere fidelă, să indice opera originală, numele autorului, al traducătorului sau al autorului operei derivate. Domeniul de aplicare a dreptului de autor este foarte vast și se poate menționa



faptul că orice lucrare originală a omului poate solicita protecția sa prin normele dreptului de autor. Dreptul de autor nu se confundă cu dreptul de proprietate industrială, deși anumite creații intelectuale scot în evidență mai mult dreptul de proprietate industrială. Dreptul de proprietate industrială rezultă dintr-un titlu eliberat de OSIM denumit brevet, după îndeplinirea cumulativă a unor condiții de formă și fond privind obiectul protecției, procedura de brevetare putând dura în medie 3-4 ani [2].

Drepturile de autor se împart și în **drepturi patrimoniale**, care permit titularului drepturilor să obțină o compensație financiară de pe urma utilizării operelor sale de către alte persoane, și **drepturi nepatrimoniale**, care permit autorului să întreprindă anumite acțiuni pentru a păstra legătura personală între autor și opera sa. Drepturile patrimoniale de tipul menționat mai sus pot fi transferate sau cesionate altor titulari, de obicei în schimbul unei sume de bani sau a unei redevențe în funcție de utilizarea avută în vedere pentru opera respectivă. Cu toate acestea, al doilea tip de drepturi, respectiv drepturile nepatrimoniale, nu poate fi transferat niciodată în multe jurisdicții. Acestea rămân mereu în proprietatea autorului operei, chiar dacă drepturile patrimoniale sunt transferate sau cesionate [4].

Drepturile nepatrimoniale sunt diferite, acestea sunt alcătuite din două aspecte, primul fiind dreptul de autor care este denumit în mod oficial dreptul de atribuire (termenul „drept de paternitate asupra operei” a fost utilizat în mod tradițional în sistemele de drept civil, însă acesta este utilizat din ce în ce mai puțin din cauza conotațiilor sexiste). Acesta este dreptul de a pretinde statutul de autor al unei opere și de a obține recunoașterea acestui statut. Este, în principiu, dreptul de a se menționa numele autorului, de exemplu, atunci când opera este reprodusă. Tot în această categorie intră și intră și dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor a unei opere precum și dreptul de a pretinde respectarea integrității, adică dreptul autorului de a se opune utilizării operei în variante distorsionate sau în

contexte care prejudiciază onoarea și reputația literară și artistică a autorului. Acesta este adesea desemnat ca fiind dreptul la integritatea operei [4].

Operele protejate prin dreptul de autor ajung la cunoștința publicului, în marea lor majoritate, prin intermediul altor persoane decât autorii acestora, persoane care le execută, interpretează, regizează, dirijează, înregistrează, difuzează prin intermediul radioului sau televiziunii și care sunt artiștii interpreți și executanți, producătorii de fonograme, organisme de radiodifuziune, etc. Pentru această categorie dreptul de proprietate asupra formelor proprii și originale de prezentare a fost definit ca **drept conex dreptului de autor**. Sunt recunoscuți și protejați ca titulari de drepturi conexe dreptului de autor artiștii interpreți sau executanți pentru propriile interpretări sau execuții, producătorii de înregistrări sonore pentru propriile înregistrări și organisme de radiodifuziune și televiziune pentru propriile emisiuni. Conform Art. 95 din Legea 8 /1996, „În sensul prezentei legi, prin artiști interpreți sau executanți se înțelege: actorii, cântăreții, muzicienii, dansatorii și alte persoane care prezintă, cântă, dansează, recită, declamă, joacă, interpretează, regizează, dirijează ori execută în orice altă modalitate o operă literară sau artistică, un spectacol de orice fel, inclusiv folcloric, de varietăți, de circ ori de marionete.". Dacă o creație intelectuală a fost realizată în cadrul atribuțiilor de serviciu, sau dacă este rezultatul unei misiuni cu caracter creativ explicit încredințată, atunci dreptul de proprietate revine angajatorului. Dacă angajatorul renunță la acest drept, autorul are dreptul să solicite în nume propriu constituirea dreptului de proprietate patrimonial asupra creației sale. Dacă angajatorul renunță la acest drept, autorul are dreptul să solicite în nume propriu constituirea dreptului de proprietate patrimonial asupra creației sale [2].

### ***Transmiterea, respectiv valorificarea, dreptului de autor***

Există două modalități prin care se pot valorifica dreptul de autor și drepturile conexe:

- a) exercitarea drepturilor patrimoniale în propriul beneficiu, prin

negocierea unor contracte avantajoase cu organisme de gestiune colectivă;

b) licențierea sau cesionarea, exclusivă sau neexclusivă a drepturilor patrimoniale, prin negocierea unor contracte avantajoase cu cesionarul [3].

Licenta sau cesiunea pot fi limitate la anumite drepturi, pentru un anumit teritoriu și pentru o anumită durată. Spre deosebire de cesiunea neexclusivă, în cazul unei cesiuni exclusive, titularul dreptului de autor nu mai poate utiliza opera și nici nu mai poate transmite dreptul respectiv altei persoane [3].

Transmiterea dreptului de autor este, de asemenea, reglementată de Legea Nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe. Potrivit acestei legi, autorul sau titularul dreptului de autor poate ceda prin contract altor persoane numai drepturile sale patrimoniale. Spre deosebire de această reglementare aferentă dreptului de autor, conform Art. 47 alin. 1 din Legea 64/1991 privind brevetele de invenție, sunt transmisibile, în primul rând, dreptul la eliberarea brevetului și, în al doilea rând, dreptul de exploatare a brevetului (ca drept de proprietate industrială). Transmiterea dreptului de proprietate industrială asupra invenției (dreptul asupra brevetului) se poate realiza astfel: pe bază de **licență exclusivă sau neexclusivă, prin cesiune, precum și prin succesiune legală sau testamentară** [2].

Toate obiectele dreptului de proprietate intelectuală pot fi astfel transmise prin licență, prin cesiune și prin succesiune legală sau testamentară.

Totodată, toate obiectele dreptului de proprietate intelectuală – semnele distinctive și operele literare, științifice și artistice, precum și creațiile intelectuale industriale – au o trăsătură comună ce decurge din natura lor de bunuri necorporabile, respectiv omniprezența, care se manifestă în două stadii diferite: apariția și folosința. Omniprezența sub aspectul apariției/creării relevă aptitudinea unui obiect al proprietății intelectuale de a fi creat concomitent, dar în mod independent, de două sau mai multe persoane diferite. Omniprezența sub aspectul folosinței relevă aptitudinea fiecărui obiect al proprietății intelectuale de a fi

folosit concomitent, dar în mod independent, de două sau mai multe persoane. Prin intermediul **contractului de licență**, obiectul dreptului de proprietate intelectuală poate fi exploatat nu numai de către titularul dreptului exclusiv, ci și de către alte subiecte de drept, autorizate de către acest titular. Este posibil ca un obiect necorporal să fie folosit simultan numai de către subiecte de drept decât titularul dreptului de proprietate intelectuală, dar și în această situație, numai cu autorizarea acestuia din urmă [2].

Când participa la un contract de editare, titularul dreptului de autor se angajează, de obicei, doar pentru a restrânge (limita) exercitarea dreptului de publicare în raport de editor, proprietatea drepturilor de autor rămânând autorului sau altor titulari ai drepturilor de autor. Astfel, un contract de publicare caracteristic este o simplă licență acordată editorului de către proprietarul drepturilor de autor care, pentru a fi de folos editorului, trebuie să-i ofere protecție în activitatea de publicare în raport cu terții. Licența trebuie să îi prevadă editorului toate drepturile necesare pentru realizarea optimă a lucrării planificate. În general, o licență exclusivă (asigurarea unui drept exclusiv) este achiziționată de către editor pentru a reproduce și publica lucrarea respectivă sau, dacă este cazul, pentru a furniza, reproduce și publica traducerea acesteia, într-o ediție standard de comerț și care cuprinde un număr rezonabil de multiplicări. Licența poate fi acordată doar pentru o ediție sau, de asemenea, și pentru cele ulterioare [3].

În cazul unei licențe de publicare a unei lucrări de traducere, trebuie specificată limba (limbile) ediției (edițiilor) autorizate. Pentru promovarea difuzării lucrărilor publicate și pentru o posibilă exploatare suplimentară a publicării în baza contractului, licențiatul poate achiziționa, de asemenea, așa-numitele drepturi de filială. Astfel de drepturi servesc în scopul de a reproduce sau de a comunica publicului lucrarea (sau traducerile) în anumite forme, altele decât ediția standard [3].

Conform Art. 38 din Legea Nr. 8/1996, „(2) Cesiunea drepturilor patrimoniale ale autorului poate fi limitată la anumite drepturi, pentru un anumit teritoriu și pentru o anumită durată. (3) Drepturile patrimoniale ale autorului sau ale titularului dreptului de autor se pot transmite prin *cesiune exclusivă ori neexclusivă*.” [2].

În cazul cesiunii exclusive, cedentul transmite cesionarului toate drepturile patrimoniale privind exploatarea/utilizarea dreptului de proprietate cesionat, pe toată perioada convenită, în timp ce în cazul cesiunii neexclusive cedentul păstrează dreptul de exploatare în paralel cu cesionarul în condițiile contractuale convenite. Doctrina românească menționează următoarele tipuri de cesiune:

- Cesiunea definitivă – se renunță definitiv la titlul de proprietate;
- Cesiunea limitată în timp – titularul își rezervă dreptul de a relua dreptul de proprietate după expirarea unui anumit termen. O asemenea cesiune are natura unei vânzări cu pact de răscumpărare;
- Cesiune totală – se cedează titlul de proprietate în totalitate;
- Cesiune parțială – se cedează numai în parte titlul de proprietar (teritorial, din punctul de vedere al aplicațiilor potențiale: numai comercializare, numai producție etc.) [2].

Contractul de cesiune este operațiunea juridică prin care una dintre părți – numită cedent, care poate fi titularul dreptului de autor, cedează celeilalte părți - numită cesionar, pentru un timp limitat, unul sau mai multe drepturi patrimoniale asupra unor elemente de proprietate intelectuală sau industrială, în schimbul unui avantaj economic denumit remunerație. Contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale trebuie să precizeze drepturile patrimoniale transmise și să menționeze, pentru fiecare dintre acestea, modalitățile de utilizare, durata și întinderea cesiunii și remunerația titularului dreptului de autor. Absența oricăreia dintre aceste prevederi dă dreptul părții interesate de a cere anularea contractului.

Remunerația cuvenită în temeiul unui contract de cesiune a drepturilor patrimoniale se stabilește prin acordul părților. Părțile contractului de cesiune sunt: cedentul și cesionarul, două părți cu capacitatea de a încheia acte juridice de administrare. Cedentul poate fi, după caz, autorul sau titularul dreptului patrimonial de autor. Cesionarul poate fi atât o persoană fizică cât și o persoană juridică. Cesiunea drepturilor patrimoniale ale autorului poate fi totală (exclusivă) sau parțială (neexclusivă), atât din punctul de vedere al obiectului său, al teritoriului la care se referă, cât și pentru o anumită durată [2].

Cesiunea este exclusivă din punctul de vedere al obiectului său atunci când ceea ce se transmite este dreptul în întregul său și, prin aceasta, folosința exclusivă. În cazul cesiunii exclusive, însuși titularul dreptului de autor nu mai poate utiliza opera în modalitățile, pe termenul și pentru teritoriul convenite cu cesionarul și nici nu mai poate transmite dreptul respectiv unei alte persoane. Caracterul exclusiv al cesiunii trebuie să fie expres prevăzut în contract [2].

În cazul cesiunii neexclusive, titularul dreptului de autor poate utiliza el însuși opera și poate transmite dreptul neexclusiv și altor persoane. Cesionarul neexclusiv nu poate ceda dreptul său unei alte persoane decât cu consimțământul expres al cedentului [2].

În ceea ce privește obiectul contractului de cesiune a dreptului de autor, autorul/titularul dreptului de autor poate ceda altor persoane numai drepturile sale patrimoniale. Prin urmare, obiectul contractului de cesiune a dreptului de autor îl constituie drepturile patrimoniale [2].

Contractul de cesionare a dreptului de autor poate îmbrăca una din următoarele forme:

- contract de editare;
- contract de reprezentare teatrală sau executare muzicală;
- contracte de închiriere [2].

Cesiunea drepturilor patrimoniale se poate prezenta sub următoarele forme:

- cesiunea nelimitată în cazul căreia se transmit prin contract pe durată delimitată și pentru orice teritoriu toate drepturile patrimoniale de autor;
- cesiunea limitată în temeiul căreia pot fi cedate anumite drepturi patrimoniale pentru un anumit teritoriu sau pentru un anumit teritoriu și pentru o anumită perioadă;
- cesiunea exclusivă în cazul căreia însuși titularul dreptului de autor nu mai poate utiliza opera în modalitățile pe teritoriul și-n termenul convenit cu cesionarul și nici nu poate transmite dreptul respectivei persoane;
- cesiunea neexclusivă în cazul căreia titularul dreptului de autor poate utiliza el însuși opera și poate transmite dreptul neexclusiv și altor persoane. Acesta nu poate ceda dreptul transmis unei alte persoane decât cu consimțământul expres al cedentului [2].

Contractul de cesiune al drepturilor de autor trebuie să conțină următoarele clauze:

- drepturile patrimoniale transmise;
- modalitățile de cedare pentru fiecare drept patrimonial transmis;
- durata și întinderea cesiunii;
- remunerația titularului dreptului de autor;
- informații necesare pentru identificarea părților contractante [2].

Contractul de editare este convenția prin care titularul dreptului de autor cedează unei alte persoane denumite editor dreptul de a reproduce și de a difuza opera în schimbul unei remunerații. Părțile contractante ale acestui tip de contract sunt:

- titularul dreptului de autor,
- editorul (persoana fizică/persoana juridică [2]).

Obiectul acestui contract reprezintă dreptul de a reproduce și de a difuza o operă. Clauzele care se introduc în acest contract trebuie să conțină următoarele elemente: durata cesiunii, natura exclusivă sau neexclusivă a cesiunii, întinderea teritorială a cesiunii, număr maxim și număr minim de exemplare, remunerația autorului, număr de exemplare prezentate autorului cu titlu gratuit, termenul pentru apariția și difuzarea apariției fiecărei ediții sau fiecărui tiraj, termenul de predare, procedura de control a numărului de exemplare produse de editor. Editorul are obligația de a înapoia autorului originalul operei sau după caz originalele de artă, ilustrațiile și orice alte documente primite pentru publicare dacă nu s-a convenit în contract. Termenul de publicare se stabilește prin înțelegerea părților și se stipulează în contract. Dacă nu e prevăzut în contract, editorul este obligat să publice opera în termen de cel mult un an de la data primirii acesteia. În cazul distrugerii operei cauzată de o forță majoră, autorul e îndreptățit la plata remunerației, numai în cazul în care opera s-a publicat. Contractul încetează după încetarea duratei sau după epuizarea ultimei ediții convenite. Ediția se consideră epuizată atunci când a rămas cu un număr de exemplare nevândute mai mic de 5% din numărul total și în orice caz dacă numărul rămas este mai mic de 100 de exemplare. Dacă editorul nu publică opera în termen, autorul poate solicita desființarea contractului și daune pentru neexecutare. În acest caz, titularul dreptului de autor păstrează remunerația primită sau după caz poate solicita plata remunerației integrale prevăzute în contract [2].

Contractul de reprezentare teatrală/execuție muzicală este acea convenție în temeiul căreia titularul dreptului de autor cedează unei persoane fizice/juridice dreptul de a reprezenta sau executa în public o operă actuală/viitoare literală, dramatic, muzicală/coregrafică în schimbul unei remunerații, cesionarul obligându-se să reprezinte, să execute în condițiile convenite între părți.



Cesionarul nu poate ceda contractul unui terț fără acordul scris al autorului sau al reprezentantului acestuia [2].

Titularul dreptului de autor are următoarele drepturi:

- de a primi remunerația ce i se cuvine inclusiv în situația în care cesionarul nu reprezintă sau nu execută opera în termenul stabilit;
- de a controla reprezentarea/executarea operei;
- de a primi comunicări periodice de la cesionarul în legătură cu numărul de reprezentații sau execuții muzicale/teatrale, precum și situația încasărilor;
- de a cere desființarea contractului dacă cesionarul nu reprezintă sau nu execută opera în termenul stabilit [2].

Contractul de închiriere este un contract civil în care una dintre părți e autorul operei sau persoana autorizată de acesta se obligă să permită celeilalte părți (cesionar) utilizarea pe perioadă determinată a cel puțin un exemplar al operei sale în original sau copie în schimbul unui avantaj economic direct sau indirect cu titlu de remunerație [2].

### ***Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA)***

ORDA este organul de specialitate al statului român, respectiv al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Guvernului, fiind autoritatea unică de reglementare, evidență prin registre naționale, supraveghere, autorizare, arbitraj și constatare tehnico-științific în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe (conform Art. 1 (1) din Anexa 1 Regulament de organizare și funcționare la O.M.C. nr. 2850/14.04.2022) [5].

Dintre atribuțiile principale ale ORDA, se remarcă reglementarea activității din domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe, prin decizii ale directorului general, potrivit legii; elaborarea de proiecte de acte normative în domeniu specific de activitate; ținerea evidenței repertoriilor transmise de organisme de

gestiune colective a drepturilor de autor; organizarea și administrarea contra cost a înregistrării sau înscrierii în registrele naționale și în alte evidențe specifice, prevăzute de lege; avizarea constituirii și supravegherii funcționării organismelor de gestiune colectivă a drepturilor de autor etc. (conform Art. 2 din Anexa 1 Regulament de organizare și funcționare la O.M.C. nr. 2850/14.04.2022) [5].

### ***Organisme de gestiune colectivă a dreptului de autor în România***

Organismele de gestiune colectivă a dreptului de autor sunt persoane juridice constituite prin libera asociere, create direct de titularii de drepturi de autor și acționând conform mandatului încredintat și pe baza unui statut legal adoptat, functionând numai după avizul dat de Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, fiind destinate:

- colectării și repartizării drepturilor pe care le-au încredintat în gestiune titularii;
- exercitării drepturilor patrimoniale de autor după moartea unui autor și în cazul în care nu există moștenitori [3].

În România, sunt înființate legal următoarele organisme de gestiune colectivă:

#### **1. În domeniul dreptului de autor:**

- AOTO - gestionează drepturile autorilor de opere scrise din domeniul teologic, științific și infoeducational;
- ARDAA - gestionează drepturile patrimoniale de autor de opere audiovizuale și videograme;
- COPYRO - gestionează drepturile autorilor de opere scrise;
- DACIN-SARA - gestionează drepturile autorilor de opere cinematografice și alte opere audiovizuale;
- OPERA SCRISA.RO - gestionează drepturile autorilor de opere scrise;

- PERGAM - gestionează drepturile autorilor de opere științifice;
- UCMR-ADA - gestionează drepturile autorilor de opere muzicale;
- VISARTA - gestionează drepturile autorilor din domeniul artelor vizuale.

## 2. În domeniul drepturilor conexe:

- ADPFR - gestionează drepturile producătorilor de fonograme;
- ARAIEX - gestionează drepturile artiștilor interpreți sau executanți;
- CREDIDAM - gestionează drepturile artiștilor interpreți sau executanți;
- SOPFIA - gestionează drepturile de autor și conexe ale producătorilor de opere cinematografice și alte opere audiovizuale;
- UNART - gestionează drepturile conexe ale artiștilor interpreți sau executanți;
- UPFAR-ARGOA - gestionează drepturile producătorilor de opere cinematografice și alte opere audiovizuale;
- UPER - gestionează drepturile producătorilor de fonograme;
- UPVR - gestionează drepturile patrimoniate conexe aparținând producătorilor de videograme [3].

## 6.2. Proprietatea industrială

### 6.2.1. Brevetul de invenție. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală

Reprezintă un drept legal exclusiv, acordat pentru o invenție, respectiv un proces, echipament și/sau produs, permițând exclusiv deținătorului să comercializeze o invenție care introduce o nouă modalitate de a face o activitate

sau care oferă o nouă soluție tehnică pentru o problemă. Invenția care face obiectul brevetului trebuie să se constituie în progres față de stadiul curent al tehnicii, elementele sale de noutate fiind rezumate sub formă de revendicări; criteriile de brevetabilitate sine qua non ale unei invenții sunt noutatea, activitatea inventivă și aplicabilitatea industrială. Termenul limitat al protecției conferite de brevet este în general de 20 de ani, după care invenția devine domeniu public. În schimbul protecției conferite de brevet, inventatorul trebuie să divulge informații științifice și tehnice privind produsul și/sau procesul inventat, contribuind astfel la stabilirea stadiului curent al tehnicii și la determinarea standardelor, precum și la stimularea inovării dincolo de nivelul curent de dezvoltare. Sistemul de brevetare se constituie în unul dintre cele mai vechi și tradiționale forme de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală, fiind preferat de întreaga industrie. Incepând cu anii 1980, brevetele au fost acordate inclusiv pentru produse și procese de biotehnologie agricolă și pentru anumite elemente care țin de software electronic. Brevetele biotehnologice s-au extins inclusiv asupra organismelor vii noi, descoperite sau inventate, acest lucru fiind însă valabil în anumite țări, în timp ce, în altele, următoarele invenții nu sunt în general brevetabile: teorii științifice, metode matematice, varietăți de plante sau animale, descoperiri de substanțe naturale, metode comerciale sau metode de tratament medical (spre deosebire de produse medicale). În funcție de numărul de jurisdicții pentru care se solicită protecția, respectiv la nivel național, regional și/sau în mai multe țări sau regiuni, brevetul poate presupune costuri destul de mari în comparație cu celelalte instrumente de proprietate intelectuală, fiind, mai degrabă, specific țărilor dezvoltate, decât celor în curs de dezvoltare [1].

Primul acord internațional în domeniul brevetelor este Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, adoptată în 1883. Ulterior, au fost încheiate o serie de acorduri internaționale. Printre acestea se numără Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor (TCB) din 1970, Tratatul de la Budapesta privind recunoașterea internațională a depozitului de microorganisme în scopul procedurii

de brevetare din 1977, Acordul privind aspectele comerciale ale proprietății intelectuale (Acordul TRIPS) din 1994 și Tratatul privind dreptul brevetelor (PLT) din 2000 [6].

Brevetul conferă dreptul exclusiv asupra unei invenții, care poate fi un produs sau un procedeu ce oferă un nou mod de a face ceva sau aduce o nouă soluție tehnică pentru rezolvarea unei probleme. Brevetul garantează titularului protecția invenției. Protecția prin brevet înseamnă că invenția nu poate fi realizată, utilizată, distribuită sau vândută fără consimțământul titularului de brevet. Drepturile care decurg dintr-un brevet pot fi apărate în mod normal prin introducerea unei acțiuni în fața unui tribunal care, în cea mai mare parte a sistemelor, are autoritatea de a face să înceteze orice încălcare a drepturilor ce decurg din brevet. În același timp, tribunalul poate și să declare nul un brevet contestat de un terț. Titularul unui brevet are dreptul de a decide cine poate și cine nu poate să folosească invenția brevetată pe durata protecției. Acesta poate, pe baza unei licențe, să permită terților să utilizeze invenția conform unor condiții convenite de comun acord. Acesta poate, de asemenea, să vândă dreptul asupra invenției unui terț care devine în felul acesta titularul brevetului. La expirarea brevetului, protecția ia sfârșit și invenția intră în domeniul public, adică titularul pierde drepturile exclusive asupra invenției și aceasta poate fi exploatată liber, din punct de vedere comercial de către terți [2].

Pentru a fi brevetabilă, o invenție trebuie:

- ✓ să aibă caracter tehnic;
- ✓ să fie nouă;
- ✓ să se bazeze pe o activitate inventivă, adică să nu rezulte ca fiind evidentă, în raport cu stadiul cunoscut al tehnicii în domeniul respectiv;
- ✓ să poată fi aplicabilă industrial, adică să poată fi utilizată în industrie

(inclusiv în agricultura sau în afaceri) [3].

Sintetizat, o invenție este brevetabilă dacă prezintă noutate, rezultă dintr-o activitate inventivă și este susceptibilă de aplicare industrială. O invenție este considerată nouă dacă nu este cuprinsă în stadiul tehnicii [2, 6].

Stadiul tehnicii este constituit din toate cunoștințele care au devenit accesibile publicului până la data depunerii cererii de brevet sau a priorității invocate și recunoscute. Se consideră că o invenție implică o activitate inventivă dacă, pentru o persoană de specialitate, ea nu decurge de o manieră evidentă din stadiul tehnicii. Persoana de specialitate în domeniu reprezintă persoana considerată a avea acces la întregul stadiu al tehnicii, având aptitudini obișnuite și cunoștințe generale în domeniul tehnicii în care se pune problema tehnică rezolvată în invenție la data relevantă. Pentru aprecierea activității inventive, se pot combina în sistem mozaic fie mai multe documente, fie părți diferite ale aceluiași document aparținând stadiului tehnicii și compararea lor cu invenția revendicată, cu condiția ca această combinație să fie evidentă pentru o persoană de specialitate. Aprecierea activității inventive se poate efectua, prin abordarea de tip problemă – soluție, luându-se în considerare stadiul tehnicii cel mai apropiat. Pentru aprecierea activității inventive prin abordarea de tip problemă – soluție, se efectuează următoarele etape:

(a) determinarea stadiului tehnicii cel mai apropiat;

(b) stabilirea problemei tehnice obiective de rezolvat;

(c) aprecierea măsurii în care invenția revendicată, pornind de la stadiul tehnicii cel mai apropiat și de la problema tehnică obiectivă, ar fi fost evidentă pentru persoana de specialitate în domeniu la data relevantă. [2].

Pentru a avea caracter tehnic, o invenție trebuie să aibă cel puțin o caracteristică tehnică esențială, adică să aducă o contribuție la stadiul tehnicii într-un domeniu care nu este exclus de la brevetare, care poate fi identificată într-o

problema tehnică de rezolvat, în mijloacele tehnice care constituie soluția la problema de rezolvat ori în efectele tehnice obținute prin soluție. Stadiul tehnicii cel mai apropiat este acea combinație de caracteristici care este dezvăluită într-o singură referință a stadiului tehnicii și constituie cea mai bună bază pentru aprecierea evidenței. Problema tehnică obiectivă de rezolvat reprezintă obiectivul propus de a modifica sau de a adapta stadiul tehnicii cel mai apropiat pentru a obține efectele tehnice pe care invenția le are față de acest stadiu al tehnicii [2].

O invenție implică o activitate inventivă dacă se află, în special, în una din situațiile următoare:

(a) folosirea neevidentă de mijloace cunoscute, într-un alt scop și cu obținerea unor efecte noi, surprinzătoare;

(b) o nouă utilizare a unui dispozitiv ori a unui material cunoscut care elimină dificultăți tehnice imposibil de depășit în mod cunoscut;

(c) o combinație de caracteristici noi sau cunoscute realizată în așa fel încât acestea să își potențeze reciproc efectele și să se obțină un rezultat tehnic nou;

(d) o selecție, în cadrul unui procedeu, a acelor parametri tehnici cuprinși într-un interval cunoscut care produc efecte neașteptate asupra desfășurării procedurii ori asupra proprietăților produsului obținut;

(e) o selecție, în cadrul unui grup foarte larg de compuși ori de combinații chimice cunoscute, a acelor care prezintă avantaje neașteptate;

(f) folosirea mijloacelor tehnice ale invenției revendicate pentru rezolvarea problemei tehnice pe altă cale decât cea care rezultă din documentele din stadiul tehnicii analizate de persoana de specialitate [2].

O invenție nu implică o activitate dacă se află, în special, în una din situațiile următoare:

(a) invenția reprezintă cel puțin una din soluțiile posibile, care decurge în mod evident pentru o persoană de specialitate în domeniul, pentru completarea

unei lacune existente în stadiul tehnicii;

(b) invenția nu diferă de stadiul cunoscut al tehnicii decât prin utilizarea unor mijloace echivalente mecanice, electrice, sau chimice bine cunoscute;

(c) invenția constă doar într-o nouă utilizare folosind proprietățile cunoscute ale unui mijloc cunoscut;

(d) invenția constă doar într-o înlocuire, într-un dispozitiv cunoscut, a unui material recent descoperit și ale cărui proprietăți îl fac adecvat pentru această utilizare, denumită înlocuire analogă;

(e) invenția constă doar în utilizarea unei tehnici cunoscute într-o situație similară, denumită utilizare analogă;

(f) invenția constă în juxtapunerea ori asocierea unor dispozitive sau procedee cunoscute, fiecare funcționând ori desfășurându-se în modul cunoscut, fără a rezulta o interdependență între acestea;

(g) invenția constă doar în alegerea unei soluții dintr-un anumit număr de posibilități adecvate;

(h) invenția constă în alegerea anumitor dimensiuni, intervale de temperatură sau parametri dintr-un domeniu limitat, care ar fi putut fi obținuți prin încercări succesive sau prin folosirea metodelor cunoscute de proiectare; i. invenția se obține doar printr-o simplă extrapolare rezultată în mod direct din stadiul tehnicii [2].

În vederea stabilirii noutății și conținutului, se consideră că fac parte din stadiul tehnicii cererile de brevet de invenție depuse la OSIM care au o data de depozit reglementar sau de prioritate recunoscuta anterioară și care au devenit publice înainte sau după data depunerii cererii ulterioare. Divulgarea invenției nu este luată în considerare dacă aceasta emană de la inventator sau succesorul sau în drepturi și s-a produs în intervalul de 12 luni care a precedat data depunerii cererii sau data priorității invocate și recunoscute [2].



Pentru a fi brevetabilă, o invenție nu trebuie să aibă ca obiect:

- descoperiri, teorii științifice sau metode matematice;
- creații estetice;
- planuri, principii și metode în exercitarea de activități mentale, în materie de jocuri sau în domeniul activităților economice, precum și programe de calculator;
- prezentări de informații;
- rase de animale sau soiuri de plante, precum și procedeele esențiale biologice pentru obținerea plantelor sau animalelor;
- metode de tratament ori metode de diagnosticare;
- creații a căror exploatare comercială este contrară ordinii publice sau bunelor moravuri [3].

Chiar dacă există excepțiile de mai sus, brevetabilitatea nu este exclusă, fiind deci posibilă, dacă cererea de brevet sau brevetul de invenție nu are în vedere exclusiv obiectele sau activitățile definite anterior, considerate în sine. Un exemplu în acest sens îl constituie un program de calculator, care este definit doar ca o succesiune de etape logice și linii de program și este considerat în sine, fiind astfel nebrevetabil. Dacă însă programul de calculator îndeplinește și definește o soluție tehnică de conducere a unui proces, acesta nu va mai fi considerat în sine, ci este de fapt o invenție în legătură cu calculatorul, fiind deci potențial brevetabil, dacă îndeplinește condițiile de brevetabilitate specifice, reglementate legal [3].

În ceea ce privește beneficiile protecției invențiilor prin brevet, odată ce s-a protejat invenția prin brevet, titularul/inventatorul este unica persoană îndreptățită prin lege să exploateze invenția pe teritoriul statului în care este asigurată protecția, astfel încât acesta să obțină un beneficiu maxim din această exploatare. În al doilea rând, un brevet dă dreptul titularului/inventatorului de a

interzice terților efectuarea fără consimțământul său a următoarelor acte:

- fabricarea, folosirea, oferirea spre vânzare ori vânzarea și importarea obiectului invenției, dacă obiectul brevetului este un produs;

- utilizarea procedeului, precum și folosirea, oferirea spre vânzare sau importul în aceste scopuri a produsului obținut direct prin procedeul brevetat, în cazul în care obiectul brevetului este un procedeu [3].

De asemenea, brevetul de invenție permite:

- cesionarea invenției brevetate;
- licențierea invenției brevetate, cu menținerea drepturilor asupra brevetului;
- prezentarea invenției unor potențiali parteneri, pentru a iniția o afacere bazată pe invenția respectivă [3].

Licența poate fi exclusivă sau neexclusivă, respectiv totală sau parțială. Semnarea unui contract de licență exclusivă implică faptul că aceasta nu mai poate fi acordată altor terți. Caracterul de licență parțială se referă la transmiterea unei părți din drepturi ori acordarea acestora pe un teritoriu limitat ori pe o durată limitată. Transmiterea drepturilor poate avea loc încă din faza de cerere, aceasta devenind opozabilă terților pe teritoriul României, numai după înregistrarea acestei transmise la OSIM [3].

Brevetarea unei invenții la OSIM se face printr-o procedură complexă, care durează în medie trei ani (în situația în care se dorește luarea unei decizii cu privire la aplicarea invenției într-o unitate productivă, există posibilitatea solicitării examinării chiar la data depunerii cererii și plata taxei de urgență, caz în care, luarea unei hotărâri se face într-un termen de sub 2 ani) și are următoarele faze:

- depunerea cererii de brevet de invenție naționale;
- examinarea preliminară privind constituirea depozitului național

reglementar și existența “la prima vedere” a unei invenții care nu este exclusa sau exceptata de la brevetare;

- publicarea cererii de brevet la 18 luni de la data de depozit sau de prioritate;
- întocmirea, la cererea solicitantului, a unui raport de documentare, însoțit, după caz, de o opinie scrisă privind brevetabilitatea;
- publicarea raportului de documentare odată cu cererea sau, după caz, ulterior;
- examinarea de fond la OSIM privind dezvăluirea invenției și îndeplinirea condițiilor de brevetabilitate;
- luarea unei hotărâri de către comisia de examinare, privind acordarea brevetului sau respingerea cererii de brevet;
- publicarea hotărârii de acordare sau de respingere a cererii în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială (BOPI) - secțiunea invenții;
- înscrierea brevetului în Registrul National al Brevetelor (RNB) și eliberarea brevetului de invenție [3].

Brevetul de invenție trebuie protejat pe teritoriul statului sau comunității de state unde titularul brevetului dorește să desfășoare o activitate industrială. Brevetele de invenție acordate de OSIM nu sunt protejate decât pe teritoriul României. Dacă se intenționează exploatarea industrială a invenției în străinătate, în principiu, trebuie să se solicite protecție la oficiul de brevete al fiecărui stat în speta. Protecția într-un alt stat presupune îndeplinirea formalităților prescrise de legislația statului respectiv și a convențiilor și tratatelor la care acesta este parte. Ca alternativă mai eficientă și mai puțin costisitoare, se poate utiliza o singură cerere de brevet în scopul solicitării protecției prin brevet pe cale internațională, sau pe cale europeană. Solicitarea protecției pe calea unei cereri internaționale, se face în baza Tratatului de Cooperare în Domeniul Brevetelor (PCT) sau pe cale europeană, în baza Convenției Brevetului European (CBE) [3].

O cerere de brevet se poate depune pe cale internațională în țările care fac parte din tratat, prin intermediul Biroului Internațional al Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI), cu sediul la Geneva. Cererea internațională se poate depune atât la Biroul Internațional cât și la OSIM (ca oficiu receptor), cu indicarea țărilor unde se dorește protecție, urmând ca, în baza procedurii internaționale, cererea să fie analizată în fiecare țară potrivit legii naționale respective. Există, de asemenea, posibilitatea de a se depune o cerere de brevet european la Oficiul European de Brevete (OEB), cu sediul la München. Cererea se analizează centralizat de către OEB, iar brevetul european acordat în baza cererii instituie o protecție în toate statele membre ale CBE pentru care a fost solicitat și acordat brevetul european, și care au îndeplinit procedurile de validare specifice fiecărui stat [3].

În continuare, este prezentat un exemplu de rezultat al activității de cercetare-inovare a personalului cu misiune inventivă din cadrul unei companii, concretizat în 44 brevete de invenție care protejează 7 invenții încorporate într-un singur dispozitiv tehnic.

### **Pompa micro-implantabilă**

Pompa micro-implantabilă (MIP) face parte dintr-o familie de micro-pompe de siliciu acționate piezoelectric, dezvoltate de Debiotech, având aplicare în administrarea medicamentelor. În ciuda dimensiunilor sale reduse (16 x 12 x 1,86 mm), acest dispozitiv tehnic încorporează 17 invenții, care sunt acoperite prin 44 de brevete.



#### **Lista invențiilor (denumiri):**

- 1) Camera de pompare cu dop
- 2) Volumul izolat din camera de pompare
- 3) Supapă de reținere cu elemente de conectare
- 4) Valvă care include membrana care separă compartimentele în amonte și în aval
- 5) Metoda de pre-tratare pentru obținerea unei cavități
- 6) Supapă curbă împinsă în poziția închis în absența influenței externe
- 7) Supapă deschisă în absența celui de-al doilea strat
- 8) O supapă echipată cu un detector de poziție
- 9) Perete mobil cu opritor dublu
- 10) Micro-pompă auto injectoare
- 11) Conectare prin intermediul sticlei componente care include un strat aurit
- 12) Conectare prin componentă metalică caracterizată printr-o singură etapă de fixare
- 13) Filtru pentru micro-pompă
- 14) Adeziv diferențial
- 15) Folie metalică
- 16) Piesă intermediară integrată
- 17) Supapă groasă

#### **Număr brevete:**

44 brevete acordate pentru protecția acestor invenții.

**Exemplu de rezultat al activității de cercetare-inovare a personalului cu misiune inventivă din cadrul unei companii, concretizat în 44 brevete de invenție care protejează 7 invenții încorporate într-un singur dispozitiv tehnic. Sursa: [6]**

### ***Transmiterea, respectiv valorificarea, drepturilor privind invențiile prin contractele de cesiune și licență***

O invenție care constituie obiectul protecției prin brevet, poate fi valorificată astfel:

- a) prin exploatarea invenției în beneficiul titularului de brevet, în România sau pe teritoriul statelor în care brevetul este valabil; în această situație, este foarte

probabil sa dispună de conditii minime de productie si comercializare;

b) prin transferul tehnologic catre firme, care poate include situatia in care sunt transmise drepturile asupra brevetului de inventie prin licenta (drept de exploatare) exclusiva ori neexclusiva, ori prin cesiune (cedare de drepturi);

c) prin ipotecarea brevetului, ca si garantie pentru imprumut, astfel incat creditorul ipotecar (persoana care instituie ipoteca) are dreptul legal la brevet până când titularul ramburseaza imprumutul;

d) prin diseminarea pe scara larga a informatiei tehnologice conținute in brevet, dupa publicarea cererii de brevet; tertii pot obtine informatii utile si pot afla cele mai recente evolutii in tehnologie, care pot fi utilizate in mod liber odata ce brevetul isi pierde valabilitatea;

e) prin obtinerea unui punctaj important la evaluarea personala sau institutionala (in special in cazul unui cercetator/cadru didactic universitar care desfasoara activitati de cercetare-dezvoitare finantate din fonduri publice) [3].

*Contractul de licență de brevet* este convenția prin care una dintre părți (numită licențiator/transmițătorul licenței) conferă celeilalte părți (numită licențiat/beneficiarul licenței) dreptul de folosire temporară, totală sau parțială, a unui brevet de invenție. Spre deosebire de contractul de cesiune, contractul de licență nu transferă însuși dreptul subiectiv de proprietate industrială asupra invenției, ci atribuie beneficiarului un simplu drept de folosință a invenției, în limitele stabilite prin contract. Esența contractului de licență este că aici se transmite dreptul de folosință, iar această transmitere nu poate fi, prin natura lucrurilor, decât temporară, maximum pentru durata de valabilitate a brevetului, pentru că și dreptul de folosință exclusivă născut din brevet este temporar. Transmiterea folosinței poate fi totală sau parțială, iar schimbul ei (dacă părțile nu au prevăzut altfel) se plătește un preț [2].

Contractele de licență se clasifică astfel [2]:

1) *Din punct de vedere al întinderii folosinței pe care și-o rezervă licențiatorul*, se distinge:

Licența simplă (neexclusivă): prin care licențiatorul păstrează dreptul de a folosi el însuși invenția și de a autoriza și alte licențe.

Licența exclusivă: prin care licențiatorul se angajează să nu încheie și alte licențe asupra aceleiași invenții, pentru produsele și pentru teritoriul pentru care s-a încheiat licența exclusivă.

Licența exclusivă absolută: este o variantă a licenței exclusive prin care licențiatorul se angajează ca, pe perioada derulării contractului, să nu se mai folosească nici măcar el însuși invenția pentru produsele și pentru teritoriul la care se referă licența exclusivă.

Contractul de licență exclusivă absolută nu trebuie confundat cu contractul de cesiune. Prin urmare, contractul de cesiune transmite însuși dreptul de proprietate industrială, pe când contractul de licență conferă numai un drept de folosință asupra invenției. Această distincție pare mai greu de sesizat în cazul contractului de cesiune absolută prin care singura persoană îndreptățită să folosească marca este beneficiarul licenței pe când licențiatorul pierde acest drept, întocmai ca și cedentul.

Între cesiune și licența exclusivă absolută există următoarele diferențe:

- Numai licențiatorul, nu și cedentul, păstrează prerogativa dispoziției juridice asupra dreptului de proprietate industrială și este titularul dreptului de creanță privind redevențele licenței exclusive absolute.
- Cedentul poate introduce, fără restricții, acțiunea în contrafacere pentru actele de încălcare a dreptului de folosire a invenției săvârșite de terți după transferul acestui drept.

- Licența, chiar și exclusivă absolută, păstrează un caracter temporar, pe când cesiunea produce efecte nelimitate în timp.

2) *Din punctul de vedere al întinderii folosinței autorizate beneficiarului*, licențele pot fi totale sau parțiale, ultimele stabilind unele limitări folosinței transmise, cum ar fi: în timp (licența neputând dăinui decât cel mult pe perioada de valabilitate a brevetului), în spațiu (sub aspectul locului de utilizare sau de comercializare), referitor la obiect (doar anumite elemente ale acestuia), referitor la modul de utilizare (fabricare, vânzare, export, import).

3) *Din punct de vedere al scopului urmărit de părți la încheierea contractului*, licența poate fi cu titlu oneros, caz în care îi va fi aplicabil regimul juridic al contractului de locațiune, sau cu titlu gratuit, ipoteză supusă reglementării aplicabile contractului de comodat. Contractul de locațiune este cel prin intermediul căruia o persoană, numită locator, se obligă să asigure unei alte persoane, numită locatar, folosința temporară, totală sau parțială, a unui lucru, în schimbul unei sume de bani sau alte prestații, numită chirie.

4) Dintr-un alt punct de vedere, licența poate fi pură (când nu i se alătură elemente caracteristice altor operațiuni juridice) sau complexă, aceasta din urmă reprezentând reunirea licenței și a altor contracte (furnizare, cesiune, know-how), într-o singură operațiune complexă de transfer de tehnologie.

Obiectul contractului de licență cu titlu oneros este dublu: folosința invenției și prețul licenței. Folosința invenției trebuie să se refere la o invenție brevetată, iar brevetul să fie în vigoare la momentul încheierii contractului. Se pot încheia contracte de licență și pentru invenții ce se vor breveta în viitor, dacă pentru eliberarea brevetului s-a depus deja cerere la OSIM. Prețul licenței poate fi o sumă globală ori o redevență stabilită în funcție de cifra de afaceri realizată de beneficiar sau de prețul produselor fabricate sub licență. Ceea ce este



definitiv pentru licența de brevet este faptul că acest contract conferă beneficiarului dreptul de a folosi invenția în limite determinate prin contract [2].

*Contractul de cesiune de brevet* este contractul prin care titularul brevetului de invenție, în calitate de cedent, transmite cesionarului, în tot și în parte, cu titlu oneros sau cu titlu gratuit, dreptul exclusiv de exploatare a invenției. Specific cesiunii de brevet este obiectul său, care constă în însăși transmiterea dreptului subiectiv de proprietate industrială asupra invenției. Există trei criterii potrivit cărora se pot clasifica contractele de cesiune ale brevetelor:

1. Sub raportul *modalităților în care se poate realiza, cesiunea poate fi totală sau parțială, atât din punctul de vedere al obiectului său, cât și din cel al teritoriului la care se referă.*

- *Cesiunea este totală* din punctul de vedere al obiectului său atunci când ceea ce se transmite este dreptul la brevet în întregul său și, prin aceasta folosința exclusivă asupra invenției.
- *Cesiunea este parțială* dacă este limitată numai la anumite drepturi conferite de brevet ori numai la o anumită parte a invenției protejată prin brevet. Cesiunea este parțială dacă este limitată numai la anumite drepturi conferite de brevet ori numai la o anumită parte a invenției protejată prin brevet.

2. *Din punct de vedere al teritoriului la care se referă, poate fi:*

- *Cesiune totală:* atunci când dreptul transmis se poate exercita pe întreg teritoriul statului care a eliberat brevetul, sau
- *Cesiune parțială:* când privește numai o parte a acelui teritoriu. Cesiunea parțială, atât ca obiect, cât și ca teritoriu, conduce la un regim de coproprietate asupra unei cereri sau unui brevet de invenție [2].

Este posibilă și *cesiunea unei cote-părți din dreptul asupra brevetului*. Este posibilă în următoarele cazuri:

1. Brevetul a fost înregistrat pe numele mai multor persoane (fizice/juridice) care devin cotitulari ai acelui brevet. Unul din acești cotitulari poate ceda unui cesionar cota-parte pe care o deține din dreptul asupra brevetului. În urma unei astfel de cesiuni, cesionarul dobândește exact poziția juridică a cedentului – adică devine cotitular al dreptului la brevet alături de cotitularul care nu a cedat cota sa.

2. Titularul exclusiv al unui brevet cedează o cotă-parte din dreptul asupra brevetului. În această situație, cedentul și cesionarul devin cotitulari ai aceluiași brevet [2].

În domeniul invențiilor, regimul de drept comun al coproprietății prezintă următoarele particularități:

a) În cazul în care brevetul aparține în comun mai multor titulari, fiecare dintre aceștia este coproprietar, iar exploatarea invenției poate fi realizată în baza unui acord scris al coproprietarilor privind modul de exploatare.

În lipsa acestui acord, fiecare dintre coproprietari poate exploata invenția în propriul său profit, sub rezerva de a-i despăgubi în mod echitabil pe ceilalți coproprietari care nu exploatează în mod personal invenția sau care nu au acordat licențe de exploatare; în lipsa unui acord, despăgubirea este stabilită de instanță.

b) Fiecare dintre coproprietari poate acționa în contrafacere în propriul său profit; coproprietarul care acționează în contrafacere trebuie să notifice acțiunea celorlalți coproprietari.

Fiecare dintre coproprietari poate să acorde unui terț o licență de exploatare neexclusivă, în profitul său, sub rezerva de a-i despăgubi în mod echitabil pe ceilalți coproprietari care nu exploatează în mod personal invenția sau care nu au acordat licență de exploatare; în lipsa unui acord, această despăgubire este stabilită de instanță potrivit dreptului comun.

c) O licență de exploatare exclusivă nu poate fi dată decât cu acordul tuturor

coproprietarilor sau în baza unei instanțe judecătorești definitive și irevocabile. Licența exclusivă este considerată un act de dispoziție care este guvernat de regula unanimității.

d) Coproprietarii dispun de un drept de preferință ce trebuie exercitat într-un termen de 3 luni cu începere de la notificarea intenției de cedare a brevetului; în lipsa unui acord, cu privire la prețul asupra cotei-părți cesionate, prețul va fi stabilit de instanța judecătorească, potrivit dreptului comun. Încălcarea dreptului de preferință se sancționează cu nulitatea relativă a contractului de cesiune a cotei-părți.

e) Coproprietarul unui brevet poate să notifice celorlalți coproprietari că renunță în beneficiul celorlalți la cota sa parte; cu începere de la data înscrierii renunțării în Registrul național al brevetelor de invenție, respectivul coproprietar nu mai are nici o obligație față de ceilalți coproprietari; în urma renunțării, ceilalți coproprietari își repartizează cota-parte asupra căreia s-a renunțat în afară de situația în care părțile au convenit altfel.

f) Dispozițiile prezentate mai sus se aplică și în cazul coproprietății asupra unei cereri de brevet de invenție [2].

Este posibilă, de asemenea, *cesiunea dreptului asupra brevetului pentru o perioadă de timp determinată*. Exemplu: Brevetul mai este valabil pentru o perioadă de 5 ani, iar dreptul asupra invenției este transmis doar pentru o perioadă de 3 ani. Cererea de înscriere a schimbării titularului trebuie să conțină și „durata transmiterii drepturilor”. Rezultă că drepturile pot fi transmise prin cesiune și pentru o perioadă mai scurtă decât durata de valabilitate a brevetului. Deși are dreptul unei cesiuni parțiale, această operațiune juridică poate fi concepută ca o dublă cesiune totală a dreptului la brevet. Prima cesiune totală, pură și simplă, operează în momentul încheierii contractului și are ca efect transferul dreptului asupra brevetului de la cedent către cesionar. A doua cesiune totală este afectată de modalitatea termenului și presupune transferul dreptului asupra brevetului în

sens invers, de la cesionar la cedent, la data la care expiră perioada pentru care cesiunea a fost consimțită. Această operațiune nu poate fi considerată ca o vânzare cu pact de răscumpărare, întrucât cedentul nu este obligat la plata vreunui preț pentru retransmiterea în patrimoniul său a dreptului asupra brevetului, la momentul împlinirii termenului pentru care cesiunea a fost consimțită. Singurul preț care se datorează în temeiul contractului de cesiune a dreptului la marcă pentru o perioadă determinată se plătește de către cesionar în schimbul dobândirii dreptului exclusiv de exploatare a invenției pentru un termen determinat [2].

După *scopul urmărit de părți la încheierea contractului*, cesiunea poate fi cu *titlu gratuit sau cu titlu oneros*. Cesiunea cu titlu gratuit se poate realiza prin act unilateral sau prin contract. Cesiunea cu titlu gratuit prin act unilateral poate fi făcută numai prin cauză de moarte și are natura juridică a unui legat testamentar. În cazul contractului cu titlu oneros, contractul va fi supus regulilor generale pentru contractul de vânzare – cumpărare sau de schimb, în funcție de natura contraprestației, o sumă de bani sau un alt bun [2].

După *raportul cu transmiterea unui alt bun*, cesiunea de brevet poate fi *principală sau accesorie*. Cesiunea de brevet este considerată a fi principală atunci când este independentă de transmiterea unui alt bun. Dacă părțile nu au dispus altfel, brevetul se consideră un element intrinsec fondului de comerț transmis, astfel încât transmiterea fondului de comerț va atrage după sine și transmiterea dreptului la brevet, acesta fiind cazul unei cesiuni de brevet accesorii. Conform art. 45, alin. (3) din Legea nr. 64/1991: „Transmiterea produce efecte față de terți numai începând cu data publicării în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială a mențiunii transmise înregistrate la OSIM.” [2].

Cererea de înscriere a schimbării titularului se prezintă în scris, sub semnătură, de către titularul anterior sau de noul titular și trebuie să conțină următoarele indicații:

- a) solicitarea expresă privind înscrierea schimbării titularului;

b) numărul brevetului sau brevetelor cu privire la care are loc schimbarea titularului;

c) numele și data titularului anterior, precum și numele și adresa noului titular;

d) data schimbării titularului;

e) când noul titular este străin, denumirea statului al cărui cetățean este sau în care noul titular își are domiciliul/sediul ori în care acesta are o întreprindere în înțelesul art. 3 din Convenția de la Paris;

f) justificarea schimbării titularului;

g) modalitatea de transmitere a drepturilor; h) durata transmiterii drepturilor [2].

Cererea trebuie să fie însoțită de o copie de pe contractul de cesiune sau de pe extrasul din contract care prevede cesiunea, copia, respectiv extrasul trebuind să fie certificate pentru conformitate de către un notar public. Dacă schimbarea vizează unul sau o parte dintre cotitulari și nu toți cotitularii, la cerere se va anexa un document semnat de ceilalți cotitulari, care să conțină acordul expres al acestora cu privire la noul titular. Pe baza documentelor depuse, OSIM examinează îndeplinirea condițiilor legale privind cererea de înscriere și hotărăște, după caz, admiterea sau respingerea acesteia, în termen de 30 de zile de la depunerea cererii la OSIM; termenul de 30 de zile poate fi prelungit în mod corespunzător de către OSIM, atunci când se apreciază ca fiind necesară depunerea de alte documente sau informații. De la data înscrierii, cesiunea devine opozabilă terților, terți fiind cesionarii subsecvenți, beneficiarii unei licențe asupra invenției transmise, precum și autorii oricăror acte de contrafacere. Efectul opozabilității cesiunii față de terți nu va putea fi realizat prin nici un alt mijloc decât formalitatea înscrierii prevăzută de lege. Înscrierea schimbării solicitantului/titularului se înregistrează, după caz, în Registrul național al

cererilor de brevet de invenție depuse sau în Registrul național al brevetelor de invenție și se publică în BOPI în luna imediat următoare celei în care a fost făcută înscrierea. Contractul de cesiune de brevet cu titlu oneros dă naștere la obligații în sarcina ambelor părți, care sunt reciproce și interdependente. Transferul dreptului asupra brevetului operează automat între părți, prin efectul încheierii valabile a contractului. Transferul dreptului asupra brevetului implică și transmiterea dreptului de a introduce acțiunea în contrafacere, care apare ca un accesoriu al dreptului exclusiv de exploatare. După cesiune, cesionarul rămâne cu drept de proprietate doar asupra aspectelor care nu sunt menționate în cesiunea parțială și poate exploata obiectul contractului de cesiune doar cu permisiunea noului proprietar (cesionatul) [2].

#### **6.2.2. Modelul de utilitate. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Reprezintă un instrument adjuvant al sistemului de brevete de invenție, în sensul că impune criterii de noutate mai puțin stricte decât în cazul brevetului, fiind de regulă acordat pentru inovații incrementale de mică anvergură, pentru o perioadă mai scurtă de protecție, respectiv între patru și zece ani, presupunând costuri semnificativ mai reduse decât cele ale brevetului. Se mai numește și “brevet minor”, fiind specific doar anumitor sisteme naționale de proprietate intelectuală, inclusiv în România [1].

Modelul de utilitate protejează orice invenție tehnică, cu condiția să fie nouă, să depășească nivelul simplei îndemânări profesionale și să fie susceptibilă de aplicare industrială. O cerere de model de utilitate poate rezulta și dintr-o cerere de brevet având ca obiect aceeași invenție, dacă solicitantul depune o cerere de transformare: a) pe parcursul procedurii de examinare a cererii de brevet până la încheierea pregătirilor tehnice pentru publicarea mențiunii hotărârii de acordare

a brevetului de invenție sau de respingere a cererii de brevet; b) într-o perioadă de 3 luni de la data la care O.S.I.M. publică mențiunea unei hotărâri de anulare a brevetului de invenție ramase definitivă și irevocabilă pe motivul lipsei activității inventive [2].

Solicitantul unui model de utilitate poate cere, până la luarea unei hotărâri privind înregistrarea, conversia acestuia într-o cerere de brevet de invenție, în condițiile prevăzute de regulamentul de aplicare a prezentei legi. Durata unui model de utilitate este de 6 ani, cu începere de la data de depozit, cu posibilitatea prelungirii cu încă două perioade de 2 ani [2]. În cursul procedurii este posibilă transformarea cererii de brevet de invenție în cerere de model de utilitate, precum și conversia cererii de model de utilitate în cerere de brevet de invenție, pentru aceeași invenție. Cererea de model beneficiază de data de depozit și de dreptul de prioritate al cererii de brevet din care s-a transformat, iar cererea de brevet de invenție păstrează data de depozit și prioritatea de care a beneficiat cererea de model [3].

Modelul de utilitate se referă la:

- forma tridimensională (produse, scule, aparate) sau la forma, construcția unui articol;
- un produs (dispozitiv, sculă, unealtă, mecanism/alt obiect, părți ale acestuia) sau configurația/construcția unui articol sau aranjament ale părților acestuia;

Invențiile tehnice din domeniile: mecanic, electric, mecanică fină (mai ales instrumentele de precizie și optice și construcția de motoare) pot fi protejate ca și modele de utilitate [2].

Pentru a fi protejabilă ca model de utilitate, invenția nu trebuie să fie:

- o descoperire, teorie sau metoda științifică sau matematică;
- o lucrare literară, dramatică, muzicală sau artistică;

- un mod de a exprima un act mental, de a juca un joc sau de a face afaceri;
- o prezentare de informatii sau un program de calculator;
- o rasa de animal sau un soi de plante;
- o metoda de tratament medical sau de diagnostic, contrara ordinii publice sau bunelor moravuri [3].

Protejarea invențiilor prin înregistrare ca modele de utilitate prezintă mai multe avantaje, respectiv:

- durată foarte redusă (max. 1 an) pentru obținerea protecției comparativ cu 4-5 ani la brevete;
- costuri semnificativ mai mici pentru obținerea protecției și pentru obținerea în vigoare;
- durată de protecție mai mică (max. 10 ani) și în etape, în funcție de interesele comerciale ale titularului;
- drepturile conferite titularului de model de utilitate înregistrat sunt aceleași ca la brevet;
- completează, eficient, protecția prin brevet a produselor și dezvoltărilor ulterioare ale acestora [2].

În ceea ce privește beneficiile, similar brevetului de invenție, prin înregistrarea modelului de utilitate, în calitate de titular al protecției, se dobândește dreptul exclusiv de exploatare pe toată durata de protecție și dreptul de a interzice efectuarea următoarelor acte: fabricarea, folosirea, oferirea spre vânzare, vânzarea sau importul în vederea folosirii, oferirii spre vânzare ori vânzării produsului obiect al invenției, fără autorizarea titularului [3].

Modelul de utilitate înregistrat prezintă următoarele dezavantaje față de brevet:

- este un titlu de protecție neexaminat, sub aspectul îndeplinirii condițiilor de fond,



conferit pe raspunderea titularului;

- durata maxima de protectie este de 10 ani de la data de depozit, fata de 20 de ani pentru brevet.

- trebuie să se aiba în vedere faptul ca, intrucat OSIM elibereaza certificatul fara o examinare pe fond a cererii de model, raspunderea pentru exploatarea inventiei si exercitarea drepturilor exclusive revine titularului. Pentru aceasta titularul trebuie sa tina cont de raportul de documentare intocmit de OSIM si să îl interpreteze în sensul luării deciziei, daca este liber sa isi exercite plenar sau partial drepturile [3].

***Transmiterea, respectiv valorificarea, drepturilor aferente modelului de utilitate***

O inventie care constituie obiectul protectiei prin model de utilitate se poate valorifica astfel:

a) prin exploatarea în propriul beneficiu, situație în care este foarte probabil sa se dispuna de minime conditii de productie si comercializare;

b) prin transmiterea drepturilor asupra modelului de utilitate prin licenta ori cesiune. Si în acest caz licenta poate fi exclusiva sau neexclusivă, respectiv totala sau partiala. Semnarea unui contract de licenta exclusiva implica faptul că dreptul de exploatare nu mai poate fi acordat altor terti. Caracterul de licenta parțială se referă la o parte din drepturi ori la un teritoriu limitat ori pe o durata limitata. Transmiterea drepturilor poate avea loc înca din faza de cerere si devine opozabila tertilor, pe teritoriul Romaniei, numai dup înregistrarea acestei transmiteri la OSIM [3].

### **6.2.3. Marca înregistrată. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Marca reprezintă un semn sau un simbol distinctiv, inclusiv cuvinte și cifre, sau combinația acestora, protejând modul de identificare a unui producător, respectiv proveniența unui bun, serviciu sau a altei surse de reputație, fiind una dintre cele mai vechi forme de individualizare, respectiv marcarea, a lucrărilor artistice sau a produselor cu o anumită funcție practică. Prin recunoașterea mărcii de către consumatori, acestora li se dă asigurarea că ceea ce cumpără este exact ceea ce intenționează. Deși perioadele de protejare variază de la un sistem la altul, mărcile pot fi reînnoite pe termen nedefinit, prin plata taxelor aferente protecției. Există și mărci colective deținute de asociații ale căror membri doresc să impună anumite niveluri de calitate pentru diferite produse sau servicii și să adere la un anumit set de cerințe ale asociației (e.g. asociații de ingineri, arhitecți), asociațiile putând emite mărci de certificare pentru aderare la anumite standarde. (e.g. ISO 9000 – standardul internațional de calitate pentru produse cu impact redus asupra mediului). Marca reprezintă un instrument relativ ieftin, utilizat atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare [1].

Marca este un semn susceptibil de reprezentare grafică servind la deosebirea produselor sau serviciilor unei persoane fizice sau juridice de cele aparținând altor persoane. Pot să constituie mărci semne distinctive cum ar fi: cuvinte, inclusiv nume de persoane, desene, litere, cifre, elemente figurative, forme tridimensionale și în special forma produsului sau ambalajului sau, combinații de culori, precum și orice combinație a acestor semne. Exemplu de mărci: cuvinte – BMW, Volvo; reprezentări grafice ale BMW, Volvo [2].

O marcă poate fi deci orice combinație de cuvinte, litere, numere sau desene, imagini, simboluri sau chiar sunete muzicale (marca sonoră) sau arome (mărci olfactive) [2].

Clasificarea mărcilor se realizează după modul de reprezentare grafică și

după specificul solicitanților [2].

1. După *modul de reprezentare grafică*, mărcile pot fi:

- *Marca verbală* - o denumire, un slogan, scrise cu caractere standard;
- *Marca figurativă* - un element grafic care nu conține litere sau cifre;
- *Marca sonoră* - un semn distinctiv sub forma unei reprezentări sonore (sunete sau scurte pasaj muzicale) care să poată fi reprezentată grafic;
- *Marca olfactivă*;
- *Marca combinată* - o denumire scrisă cu o grafică deosebită și/sau în culori sau o denumire însoțită de un element grafic;
- *Marca tridimensională* - marca constituită din forma produsului sau a ambalajului sau orice alt semn specific tridimensional care permite identificarea unui produs sau serviciu.

2. După *specificul solicitanților*, mărcile pot fi:

- *Marca individuală* - marca a cărei solicitant/i este/sunt persoana/e juridică/e sau/și fizică/e;
- *Marca colectivă* - marca destinată a servi la deosebirea produselor sau a serviciilor membrilor unei asociații de produse sau serviciile aparținând altor persoane. Înregistrarea mărcii colective este condiționată de existența și depunerea unui regulament în care să se indice persoanele și condițiile în care acestea sunt îndreptățite la utilizarea mărcii;
- *Marca de certificare* - marca a cărei solicitant este o persoană juridică legal abilitată să exercite exclusiv controlul produselor și serviciilor în ceea ce privește calitatea, materialul, modul de fabricație [2].

Pentru depunerea unei mărci sunt necesare cererea, Regulamentul de folosire a mărcii de certificare și autorizația sau documentul din care să rezulte exercitarea legală a activității de certificare. O marcă înregistrată asigură protecție

titularului mărcii, conferindu-i dreptul exclusiv de folosire a acesteia pentru identificarea produselor sau serviciilor, sau de a autoriza o altă persoană să o folosească. Sistemul actual de înregistrare și protecție a mărcilor îi ajută pe consumatori să identifice și să cumpere produse cu încredere, pe baza reputației și calității unui produs care sunt indicate de marca unică a produsului. O marcă este în general protejată pentru cel puțin 10 ani, iar perioada de protecție poate fi reînnoită nelimitat prin plata taxelor aferente și atât timp cât marca rămâne în uz pentru un anumit produs sau serviciu [2].

Mărcile se mai numesc și mărci de fabrică sau de comerț (adesea prescurtate cu acronimul TM în limba engleză) și sunt utilizate în mod curent, iar majoritatea oamenilor de pe planetă pot face diferența între mărcile de fabrică sau de comerț utilizate, spre exemplu, pentru cele două băuturi răcoritoare, Pepsi-Cola® și Coca-Cola®. O marcă de fabrică sau de comerț reprezintă orice semn sau o combinație de semne utilizate pentru a diferenția produsele și/sau serviciile unei întreprinderi de cele oferite de o altă întreprindere. Aceasta este o definiție foarte simplistă, dar ea explică, în esență, ce este o marcă de fabrică sau de comerț. Există și marca de servicii, care este similară conceptului de marcă de fabrică sau de comerț, singura diferență dintre cele două fiind faptul că marca de fabrică sau de comerț este utilizată pentru produse, în timp ce marca de servicii se referă doar la servicii. În general, conceptul de mărci de fabrică sau de comerț include ambele tipuri de mărci [7].

Articolul 15.1 din cadrul Acordului privind aspectele comerciale ale proprietății intelectuale (Acordul TRIPS) prevede că „orice semn sau orice combinație de semne, capabil să deosebească un produs sau un serviciu al unei întreprinderi de cel al altor întreprinderi va putea să constituie o marcă de fabrică sau de comerț. Astfel de semne, în special cuvintele, inclusiv numele de persoane, literele, cifrele, elementele figurative și combinațiile de culori, precum și orice combinație a acestor semne vor fi susceptibile să fie înregistrate ca mărci de

fabrica sau de comerț.” [7].

O marcă furnizează protecție titularului asigurându-i dreptul exclusiv de a o utiliza pentru desemnarea unor produse și servicii, sau pentru a autoriza un terț să o utilizeze în schimbul unei plăți. Perioada de protecție variază, dar o marcă poate fi reînnoită de nenumărate ori cu condiția de a efectua plata taxelor corespunzătoare. Protecția drepturilor asupra mărcilor este garantată de tribunale care, în majoritatea sistemelor juridice, dețin autoritatea de a împiedica încălcarea dreptului asupra mărcii. Într-un sens mai larg, mărcile încurajează inițiativa și spiritul întreprinzător în întreaga lume, oferind titularilor de mărci recunoaștere și profit financiar. Protecția mărcilor împiedică și concurența neloială, de exemplu contrafacerea care ar utiliza semne distinctive identice sau asemănătoare pentru comercializarea produselor sau serviciilor diferite sau de calitate inferioară. Sistemul permite indivizilor dotați cu spirit întreprinzător să producă și să comercializeze produse și servicii, în condițiile cele mai echitabile, facilitând astfel comerțul internațional [2].

Marcile servesc catorva scopuri esentiale si bine determinate:

- a) acorda sens unei anume “calitati si ghidează cumparatorul in decizia de a achizitiona produsele sau servicii pe care sunt aplicate aceste semne; decizia de achizitie are la baza in mod esential calitatile si/sau proprietatile presupuse si cunoscute a caracteriza produsele sau serviciile in cauza;
- b) permite producătorului de bunuri sau servicii sa le identifice pe piata, odata ce nu se mai gasesc în posesia sa;
- c) permite autoritatilor responsabile cu controlul calitatii bunurilor si serviciilor si cu protectia consumatorului să identifice proprietarul mărcii, prin verificarea titularului înregistrării si deci protecției legale a mărcii, ori persoanei căreia acesta i-a transmis-o în mod legal;
- d) permite pieșei să distinga bunurile si serviciile unei entitati fata de cele ale altei

entitati [3].

Marca trebuie protejata pe teritoriul statului sau comunitatii de state unde titularul marcii doreste să desfășoare o afacere cu bunuri si/sau servicii. Marcile inregistrate la OSIM nu sunt protejate decat pe teritoriul României. Daca se doreste utilizarea marcii în strainatate, se poate solicita protectie la Oficiul de Marci al fiecărei tari in speță. Protectia intr-un alt stat presupune indeplinirea formalitatilor conform legislației statului respectiv si a conventiilor si tratatelor la care acesta este parte. Ca alternative mai eficiente si mai puțin costisitoare se poate utiliza o singura cerere pentru solicitarea protectiei pe cale internationala (pentru anumite tari din intreaga lume), sau pe calea marcii comunitare (pentru protectie in Uniunea Europeana). Se poate depune o cerere pentru a se inregistra marca pe calea internationala in tarile care fac parte din Aranjamentul, respectiv Protocolul de la Madrid, prin intermediul OMPI, cu sediul la Geneva. Cererea internationala se depune la OSIM cu indicarea tarilor unde se doreste protectie, urmand ca, in baza procedurii internationale, cererea sa fie analizata in fiecare tara. Aranjamentul de la Madrid permite inregistrarea internationala a unei marcii, cu conditia ca aceasta marca sa fie inscrisa in Registrul marilor inregistrate din Romania (sa aiba certificat de inregistrare). Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid permite inregistrarea internatională a unei marcii nu numai pe baza unei mărcii inregistrate national, ci si pe baza depozitului national reglementar al unei cereri de marcă. Exista, de asemenea, posibilitatea de a depune cerere pentru marca comunitara la Oficiul pentru Armonizare in cadrul Pietei Interne de la Alicante - OAPI, pentru marci, desene si modele industriale, direct sau prin intermediul OSIM [3].

### ***Transmiterea, respectiv valorificarea, drepturilor aferente mărcii***

Drepturile marcii se pot transmite oricand in cursul duratei de protectie a marcii prin:

- cesiune, independent de transmiterea fondului de comert in care aceasta

este incorporata; cesiunea marcii se poate face pentru toate produsele sau serviciile pentru care marca este inregistrata sau numai pentru o parte din acestea. În cazut in care patrimoniul titularului marcii este transmis in totalitatea sa, transmiterea are ca efect si cesiunea marcii.

- licenta exclusiva sau neexclusiva - contractul de licenta autorizeaza tertii sa foloseasca marca pe intreg teritoriul României sau o parte a acestuia, pentru toate sau numai pentru o parte din produsele ori serviciile pentru care marca a fost inregistrata. Pe durata contractului de licenta de marca, licentiatul este obligat:
  - să foloseasca, pentru produsele carora li se aplica marca, numai marca ce face obiectul contractului de licenta, avand totusi libertatea de a aplica pe aceste produse semne indicand ca acesta este fabricantul produselor;
  - să aplice mentiunea “sub licenta” alaturi de marca aplicata pe produsele ce fac obiectul acesteia, conform contractului.
- succesiune legală sau testamentară [3].

Licentele de marca pot fi acordate impreuna cu sau separat de licentele de brevet si know-how. Dispozitiile speciale la cele mai multe licente de marca sunt urmatoarele:

- permisiunea de utilizare - constituie, de regula, prima dispozitie declarata a celor multe acerduri de licenta;
- numărul de licente - trebuie specificat numarul de licentiatii ce vor fi abilitati sa utitizeze marca pe teritoriul pe care s-a acordat licenta și daca licentiatorul intenționează sa le distribuie in teritoriu;
- controlul calitatii - se prevede faptul ca utilizatorul primește, pe bază de confidentialitate, toate specificatiile, datele tehnice si de know-how ale licentiatorului, necesare pentru indeplinirea standardelor de calitate

prescrise;

- marketing - licența va desemna teritoriul pe care marca pe care marca poate fi utilizată;

- dispoziții financiare - pentru permisiunea de a utiliza marcele comerciale, licențiatorul poate solicita plata unei sume forfetare sau de redevențe, de asemenea, plata pentru furnizarea de persoane calificate pentru instruirea angajaților licențiatului pentru procurarea sau producerea de materiale necesare pentru a atinge standardele de calitate prescrise în acord;

- încălcări - licențiatul trebuie, în mod normal, să întocmească un raport cu toate detaliile încălcarilor care au loc, iar licențiatorul, de regulă, să administreze toate procedurile de încălcare a dreptului național sau european asupra marcii în speță. Contractele de cesiune și licență devin opozabile terților numai începând cu data înscrierii acestora în Registrul Național al Marcilor, care se afla la OSIM [3].

#### **6.2.4. Modelul (design-ul/desenul) industrial. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Se referă la aspectele ornamentale sau de ordin estetic ale unei largi varietăți produse industriale sau articole manuale (i.e. de la vehicule până la instrumente tehnice, etc.). Pentru a fi protejate, desenele trebuie să fie originale și, în mod obligatoriu, nonfuncționale, respectiv doar de natură estetică, durata de protecție fiind acordată în general între cinci și cincisprezece ani. Pot fi relativ ușor de dezvoltat și protejat, fiind rezonabile ca și cost pentru întreprinderile mici și mijlocii, precum și pentru artiștii și creatorii artizanali individuali, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. În funcție de obiectul desenului industrial și de jurisdicția unde se dorește protecția, desenul industrial poate primi,



ca alternativă de protecție. dreptul de autor sau legea privind concurența neloială [1].

Un model industrial se referă la aspectul unui bun/produs, care rezultă din caracteristici precum liniile sau culorile articolului respectiv sau ornamentele sale. Un model industrial poate consta din trăsături tridimensionale, cum ar fi forma unui obiect sau caracteristici bidimensionale precum texturile/ model suprafețe, liniile sau culorile unui astfel de articol. Modelele industriale se utilizează în cazul unei game largi de produse din sectorul industrial sau meșteșugăresc: de la ceasuri, bijuterii, articole de modă sau alte articole de lux până la echipamente industriale și medicale; de la obiecte casnice, de mobilier și aparate electrocasnice până la automobile și structuri arhitecturale; de la modele textile la obiecte de agrement, cum ar fi jucăriile și accesoriile pentru animalele de companie [8].

Este necesară diferențierea între marca de fabrică sau de comerț și modelul industrial. O marcă de fabrică sau de comerț reprezintă un semn, sau orice combinație de semne (cuvinte, numerale, elemente figurative), care să poată asigura diferențierea între bunurile sau serviciile oferite de o întreprindere și cele ale celorlalte companii. Marca de fabrică sau de comerț indică originea bunurilor sau serviciilor. Prin urmare, pentru a fi protejată, o marcă de fabrică sau de comerț trebuie să aibă un caracter distinctiv. Un model/desen industrial se concentrează pe aspectul unui bun. Nu este necesar ca acest aspect să asigure diferențierea produselor unei întreprinderi față de cele realizate de alte întreprinderi. Pentru a fi protejate, modelele sau desenele industriale trebuie să fie noi sau originale [8].

Un model înregistrat asigura o bariera pentru terți împotriva creării unor design-uri similare, pe teritoriul aceluiași stat sau într-o anumită zonă geografică în care acesta este protejat. Înregistrarea oferă protecție pentru aspectul vizual al produsului, nu și pentru felul cum este realizat sau modul în care funcționează. Pentru a putea fi înregistrat, un model industrial trebuie să fie nou și să aibă un caracter individual [3].

În România, protecția Desenelor și Modelelor este reglementată de Legea Nr.129/1992. Desenele și modelele reprezintă elemente de personalizare a produselor și chiar de sporire a valorii lor comerciale. Din acest motiv ele sunt protejate; titularului unui desen sau model înregistrat i se asigură dreptul exclusiv împotriva copierii sau imitării neautorizate. În mod normal protecția durează inițial zece ani, după care poate fi reînnoită pe trei perioade succesive de cinci ani. Această protecție ajută la dezvoltarea economică, încurajând creativitatea în industrie, precum și în artele și meseriile tradiționale, contribuind la promovarea unor produse mai inovatoare și mai atractive din punct de vedere estetic [2].

Nu se protejează ca desene sau modele:

- culoarea, ca element distinct (se admit la protecție combinații de culori);
- idei și principii - acestea nu pot fi considerate „produse cu un aspect exterior nou și original”;
- procedee de fabricație - chiar dacă se prezintă sub formă grafică de schemă logică sau flux tehnologic sau organigramă, pot face eventual obiectul unui brevet de invenție sau al unui drept de autor pentru o lucrare științifică;
- produse al căror aspect exterior (solicitat la protecție) este determinat exclusiv de o funcție tehnică într-un ansamblu sau de o funcționalitate specifică (de exemplu: o roată dințată într-un angrenaj);
- produse care nu îndeplinesc criteriile de originalitate, distinctivitate și originalitate;
- desene sau modele care contravin ordinii publice sau bunelor moravuri [2].

Modelul industrial trebuie protejat pe teritoriul statului sau comunitatii de state unde titularul modelului dorește să desfășoare activitatea productivă care presupune și o estetică. Modelul înregistrat la OSIM este protejat numai pe teritoriul României. Dacă se dorește utilizarea modelului în străinătate, se poate

solicita protecție la Oficiul de Proprietate Industrială al fiecărei țări în speță. Protecția într-un alt stat presupune îndeplinirea șormalitatilor conform legislației statului respectiv și a convențiilor și tratatelor la care acesta este parte. Ca alternative mai eficiente și mai puțin costisitoare, se poate utiliza o singură cerere de sistem în scopul aplicării pentru solicitarea protecției pe cale internațională (pentru anumite țări din întreaga lume), sau pe calea modelului comunitar (de protecție în Uniunea Europeană). Se poate depune o cerere pentru a înregistra design-ul pe cale internațională, în țările care fac parte din Aranjamentul de la Haga, prin OMPI. Cererea internațională se depune la OSIM cu indicarea țărilor unde se dorește protecție, urmând ca, în baza procedurii internaționale, cererea depusă să fie analizată în fiecare țară. Aranjamentul de la Haga permite înregistrarea internațională a unui model industrial, cu condiția ca acest model să fie înscris în Registrul desenelor și modelelor înregistrate din România (să aibă certificat de înregistrare). Există, de asemenea, posibilitatea de a depune cerere pentru un model comunitar la Oficiul pentru Armonizare în cadrul Pieței Interne de la Alicante pentru mărci, desene și modele (OAPI); fie direct, fie prin intermediul OSIM. Modelul comunitar oferă protecție în toate țările din Uniunea Europeană. [3].

### ***Transmiterea, respectiv valorificarea, drepturilor aferente modelului industrial***

Titularul unui model industrial are posibilitatea de a decide cum să utilizeze și să pună în aplicare protecția obținută prin înregistrare. Un model înregistrat va permite titularului:

- să exercite dreptul de a beneficia de exclusivitatea exploatării pe teritoriiul României și/sau statului ori Uniunii de state unde este înregistrat modelul industrial, prin utilizare pentru produsele în speță;

- să ceseze modelul industrial;

- să acorde drept exclusiv sau neexclusiv de utilizare și altor persoane (adică să încheie un contract de licență privind modelul înregistrat altor persoane cu

pastrarea dreptului de proprietate asupra modelului);

- să dezvolte un marketing de produs, prin care sa fie atrase si alte persoane în sprijinirea exploatarei, dezvoltarii sau lansarii pe piata a modelului;

- să constituie o ipotecă asupra modelului înregistrat, cu posibilitatea de a folosi modelul înregistrat ca si garantie pentru împrumut; in acest caz, creditorul-hipotecar are dreptul legal asupra modelului industrial, pana cand se va rambursa împrumutul [3].

Publicul poate beneficia, de asemenea, de modelul industrial, după ce acesta este publicat. Tertii pot obtine informatii utile si pot afla cele mai recente evoluții în tehnologia de proiectare, care pot fi utilizate in mod liber odata ce înregistrarea modelului isi pierde valabilitatea. În vederea unei valorificari cat mai bune a modelului înregistrat, este recomandat sa se afiseze drepturile dobandite. Pentru a arata ca un model este înregistrat, exista posibilitatea de a marca, pe produsul in care este incorporat modelul înregistrat, litera "D" și, eventual, numarul de înregistrare a modelului [3].

#### **6.2.5. Indicația geografică. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Este similară mărcii, în sensul că identifică un anumit produs, precum produsele alimentare) cu o anumită sursă de proveniență, respectiv o localitate sau regiune geografică, evidențiind o legătură între calitatea sau reputația produsului și locul de origine caruia i se datorează calitatea respectivă. Include și denumirea de origine, care se referă în mod special la un anumit tip de produs și în mod general la indicarea locului de origine, desemnând astfel un anumit tip de produs care, la origine, a fost fabricat într-un anumit loc ce a conferit numele produsului. Acest instrument este protejat atât prin drepturile conferite de sistemul național și

internațional de proprietate intelectuală, cât și prin alte concepte juridice precum legea privind concurența neloială, legile privind protecția consumatorilor, legile pentru protejarea mărcilor de certificare sau legi speciale pentru indicații geografice sau denumiri de origine. Reprezintă un instrument specific atât țărilor dezvoltate cât și a celor în curs de dezvoltare [1].

Indicațiile geografice pot contribui la dezvoltarea zonelor rurale. Dreptul de a utiliza o denumire geografică revine, în general, producătorilor locali, iar de valoarea adăugată generată de acest drept beneficiază toți acești producători. Pe lângă acest aspect, ele pot servi nu numai la creșterea valorii unei regiuni din perspectiva locurilor de muncă și a unui nivel mai ridicat al veniturilor, ci și la promovarea regiunii în ansamblu. Totodată, indicațiile geografice reprezintă un mijloc de păstrare a cunoștințelor tradiționale (CT) și a expresiilor culturale tradiționale (ECT), deoarece produsele identificate prin intermediul unei IG reprezintă adeseori rezultatul unor procese și cunoștințe tradiționale transmise în interiorul unei comunități din cadrul unei anumite regiuni. Indicațiile geografice pot fi utilizate pentru produse industriale și agricole. Ca și în cazul altor drepturi de proprietate intelectuală, protecția acestor indicații se acordă la nivel național, însă există diverse tratate internaționale care asigură protecția lor pe teritoriul statelor terțe [9].

Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale nu utilizează în terminologia sa noțiunea de „indicație geografică”; aceasta face referire, mai degrabă, la termenii „indicație de proveniență” și „denumire de origine”. O indicație de proveniență reprezintă „o indicație care face trimitere la o țară sau la un loc situat pe teritoriul acelei țări ca fiind țara sau locul de origine a unui produs”. O indicație de proveniență oferă informații cu privire la originea geografică a unui produs, însă nu presupune nicio calitate sau caracteristică specială pentru produsul în legătură cu care este utilizată. Termenul „denumire de origine” este definit în Acordul de la Lisabona privind protecția și înregistrarea

internațională a denumirilor de origine ca fiind denumirea geografică a unei țări, regiuni, sau localități care servește la desemnarea unui produs ca provenind din zona geografică respectivă, în cazul în care calitatea sau caracteristicile produsului se datorează exclusiv sau în mod esențial mediului geografic, inclusiv factorilor naturali și umani, și care a conferit produsului respectiv reputația sa pozitivă. Acordul OMC privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală (Acordul TRIPS) definește termenul de indicație geografică ca reprezentând indicații care servesc la identificarea unui produs ca fiind originar din teritoriul unui membru al OMC, sau al unei regiuni ori localități din acest teritoriu, în cazurile în care o calitate, un renume sau o alta caracteristica anume a produsului poate fi atribuită în mod esențial acestei origini geografice [9].

Atât indicațiile geografice (IG), cât și mărcile de fabrică sau de comerț sunt semne distinctive utilizare pentru a face deosebirea între bunurile sau serviciile prezente pe piață și pentru a permite consumatorilor să asocieze un bun sau un serviciu cu un anumit nivel calitativ sau reputație pozitivă. Mărcile de fabrică sau de comerț identifică un bun sau un serviciu ca provenind de la o anumită societate comercială, în timp ce indicațiile geografice sunt folosite pentru a identifica un bun ca provenind dintr-un anumit loc. O marcă de fabrică sau de comerț constă adesea dintr-un semn fantezist sau arbitrar ales care poate fi utilizat de proprietarul său sau de o altă persoană autorizată în acest sens. O marcă de fabrică sau de comerț poate fi atribuită sau licențiată oricărei persoane, pe întreg mapamondul, deoarece ea este legată de o anumită societate comercială, nu de un anumit loc. Spre deosebire de această situație, o indicație geografică constă adesea în numele locului de origine al bunului, sau în numele sub care este cunoscut bunul în locul respectiv. O IG poate fi utilizată de către toate persoanele care, în zona de origine a acestuia, produc bunul în conformitate cu o metodă specifică de producție. Cu toate acestea, datorită legăturii sale cu locul de origine, o IG nu poate fi atribuită sau licențiată cuiva din afara locului respectiv sau cuiva care nu aparține grupului de producători autorizați. De exemplu, Bordeaux și Champagne pot fi folosite de

toți viticultorii din zona Bordeaux sau din zona Champagne, însă numai Moët & Chandon poate folosi marca de fabrică sau comerț „Moët & Chandon®” pentru șampania pe care o produce sub indicația geografică Champagne [9].

Denumirile de origine reprezintă o subcategorie a indicațiilor geografice. Mai exact, o denumire de origine reprezintă o indicație geografică pentru a cărei utilizare se aplică criterii mai stricte, deoarece ea necesită o legătură mai strânsă între calitatea sau caracteristicile unui produs și mediul geografic din care provine acesta, incluzând atât factorii naturali (cum ar fi solul, condițiile meteorologice, etc.), cât și umani (de exemplu, expertiza). De exemplu, o denumire de origine necesită ca materiile prime să provină din locul de origine și ca procesarea produsului să aibă loc tot acolo [9]. Noțiunea de indicație geografică înglobează denumirile de origine. „Bordeaux” pentru vinul produs în regiunea Bordeaux din Franța, „Havana” pentru tutunul cultivat în regiunea cubaneză Havana sau „Tequila” pentru băutura alcoolică fabricată în anumite zone din Mexic sunt exemple de denumiri de origine protejate în statele care sunt parte a Aranjamentului de la Lisabona cu privire la protecția denumirilor de origine și la înregistrarea internațională a acestora [2].

Indicațiile geografice sunt protejate printr-o gamă largă de abordări, elaborate în conformitate cu diferitele tradiții juridice și condiții economice și istorice. În unele jurisdicții naționale, IG sunt protejate prin intermediul unui așa-numit sistem „sui generis”, care li se aplică în mod specific și exclusiv (de exemplu, legi speciale care se aplică în mod specific sau exclusiv indicațiilor geografice și/sau denumirilor de origine). Un astfel de sistem instituie un drept specific asupra indicațiilor geografice, separat de orice alt drept în domeniul proprietății intelectuale (PI). Un sistem de protecție sui generis există în Uniunea Europeană, India, Federația Rusă, Elveția, Thailanda, în țările din cadrul Comunității Statelor Andine precum și în Organizația Africană de Proprietate Intelectuală (OAPI), printre altele [9].

Indicațiile geografice pot fi, de asemenea, protejate prin înregistrarea mărcilor colective sau a mărcilor de certificare, în baza dreptului privind mărcile de fabrică sau de comerț. Astfel stau lucrurile, de exemplu, în Australia, Canada și în Statele Unite ale Americii. Aceste tipuri de mărci pot fi utilizate de mai multe persoane, atât timp cât utilizatorii se supun regulamentelor de utilizare stabilite de titular, care poate solicita ca marca respectivă să fie folosită numai în legătură cu bunuri care au o anumită origine geografică sau caracteristici specifice. Mărcile colective pot fi utilizate numai de către membrii unei asociații, căreia aceștia îi aparțin, în timp ce mărcile de certificare pot fi utilizate de orice persoană care îndeplinește condițiile specificate în regulament de titularul mărcii, care acționează în calitate de organ de certificare, verificând faptul că marca respectivă este folosită în concordanță cu acele cerințe. De exemplu, utilizarea mărcii de certificare pentru cartofii de Idaho este limitată numai în favoarea anumitor fermieri care se conformează cu regulile care trebuie respectate pentru a permite o astfel de folosire [9].

Indicațiile geografice pot fi protejate, de asemenea, prin intermediul prevederilor legale împotriva concurenței neloiale, pentru protecția consumatorilor sau pentru etichetarea produselor. Aceste prevederi legale nu dau naștere unui drept individual de proprietate industrială asupra IG. Cu toate acestea, ele servesc la protejarea în mod indirect a indicațiilor geografice, în măsura în care interzic anumite acțiuni care ar putea presupune utilizarea neautorizată a acestora. Utilizarea unei indicații geografice pentru un produs care nu provine din regiunea desemnată ar putea constitui un exemplu de practică comercială abuzivă [9].

Există patru posibilități principale pentru asigurarea protecției unei IG la nivel internațional:

- prin obținerea protecției în mod direct pe teritoriul străin vizat;
- prin intermediul Acordului de la Lisabona privind protecția și



înregistrarea internațională a denumirilor de origine (denumit în continuare „Acordul de la Lisabona”), administrat de OMPI. Acesta oferă mijloacele de obținere a protecției pentru o denumire de origine care provine dintr-un stat membru pe teritoriul tuturor celorlalte state semnatare printr-o înregistrare unică (denumită „înregistrare internațională”) realizată prin intermediul OMPI. Numai o denumire de origine care este recunoscută și protejată în propria țară de proveniență poate face obiectul unei solicitări pentru înregistrare internațională. În luna mai 2015, Actul de la Geneva al Acordului de la Lisabona privind denumirile de origine și indicațiile geografice (denumit în continuare „Actul de la Geneva al Acordului de la Lisabona”) a fost adoptat în vederea îmbunătățirii și actualizării Acordului de la Lisabona. Acesta permite înregistrarea internațională a indicațiilor geografice, pe lângă înregistrarea denumirilor de origine. Acesta va intra în vigoare după ce cinci părți eligibile își vor notifica actele de ratificare sau de aderare;

- prin intermediul Sistemului de la Madrid pentru înregistrarea internațională a mărcilor, administrat de OMPI. În mai multe țări, indicațiile geografice pot fi protejate sub forma mărcilor colective sau de certificare, prin completarea unei solicitări de înregistrare internațională adresate în mod direct biroului național sau regional pentru mărci de fabrică sau de comerț de care aparține solicitantul (biroul de origine) și prin obținerea unei înregistrări internaționale, cu condiția ca înregistrarea mărcii respective să fi fost deja realizată sau solicitată biroului pentru mărci de fabrică sau de comerț al părții contractante la Acord cu care solicitantul întreține o „legătură” necesară (un sediu comercial sau industrial, un domiciliu sau o cetățenie, reale și efective). Solicitantul desemnează, în cuprinsul solicitării sale de înregistrare internațională, acele părți contractante pe teritoriul cărora dorește să i se asigure protecția;

- prin încheierea de acorduri bilaterale între state sau parteneri comerciali [9].

#### **6.2.6. Proprietatea sui generis. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Este similară drepturilor de autor și reprezintă forme mai puțin tradiționale de proprietate intelectuală, apărute ca răspuns la schimbările tehnologice și caracteristicile unice ale anumitor industrii și produse. În această categorie sunt incluse topografiile pentru circuite integrate, care protejează producătorii și semiconductorii, în sensul restricționat la design-ului circuitului integrat, lăsând astfel posibilitatea pentru ingineria inversă. Protecția durează aproximativ zece ani. Tot în această categorie sunt incluse și drepturile asupra noilor soiuri de plante, care vizează plate noi, distincte de cele existente, uniforme și stabile, protecția durând aproximativ cincisprezece ani. Excepție la drepturile exclusive sunt excepția pentru cercetare și privilegiul crescătorului (i.e. are dreptul să reutilizeze semințe obținute din propria recoltă) [1].

Protecția sui-generis a noilor soiuri de plante (brevet de soi) este realizată în baza legislației naționale (Legea nr.255/1998, modificată în 2007) și a “Convenției internaționale pentru protecția noutăților vegetale” (UPOV), dacă aceste soiuri îndeplinesc condițiile legale (noutate, distinctivitate, uniformitate, stabilitate și denumire generică) etc. [2].

La nivel internațional, există Uniunea Internațională pentru Protecția Noilor Soiuri de Plante (UPOV) este o organizație interguvernamentală cu sediul la Geneva, Elveția. UPOV a fost înființată în 1961, prin Convenția internațională pentru protecția noilor soiuri de plante. Acesta a fost momentul recunoașterii drepturilor de proprietate intelectuală ale amelioratorilor de plante, la nivel internațional. Actul din 1991 constituie cel mai recent act normativ privind Convenția UPOV (Convenția UPOV). Misiunea UPOV este să asigure și să promoveze un sistem eficient de protecție a soiurilor de plante (PSP), în scopul

încurajării creării unor noi soiuri de plante, în beneficiul societății. Sistemul UPOV are un rol esențial în încurajarea amelioratorilor de plante să realizeze aceste deziderate [10].

Demersurile de ameliorare susținute și pe termen lung merită efortul numai dacă există șansa recompensării pentru investiția făcută. În scopul recuperării costurilor cu cercetarea și dezvoltarea, amelioratorul poate încerca să obțină drepturi exclusive pentru noul soi. În același timp, un soi nou, odată lansat, poate fi adesea reprodus cu ușurință de alții. Astfel, amelioratorul este privat de ocazia echitabilă de a beneficia de pe urma investiției sale. Prin urmare, este esențial să se asigure un sistem PSP eficace, care încurajează dezvoltarea de noi soiuri de plante, în beneficiul amelioratorilor, agricultorilor, crescătorilor și societății, în ansamblul său. Amelioratorul este persoana care poate solicita dreptul amelioratorului. Definiția noțiunii de „ameliorator” este importantă, deoarece identifică cine are dreptul să solicite și, dacă sunt îndeplinite condițiile, să obțină dreptul amelioratorului. Astfel, amelioratorul poate fi „persoana care a creat sau a descoperit și a dezvoltat un soi”, „persoana care este angajatorul persoanei susmenționate sau care a comandat acesteia din urmă lucrarea, în cazul în care legislația părții contractante respective prevede astfel” sau „succesorul în drepturi al primei sau al celei de-a doua persoane sus-menționate, după caz.”. Noțiunea de persoană cuprinde atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice [10].

Prin dreptul sui-generis se protejează și conținutul unei baze de date, independent de faptul dacă, în dispunerea datelor în baza, poate fi pus sau nu în evidență un element de creativitate, cu condiția să fi fost o investiție substanțială în obținerea, verificarea sau prezentarea materialului. Spre deosebire de protecția prin dreptul de autor, protecția bazelor de date printr-un drept de sui-generis aparține și este exercitată de cel care a realizat baza de date. Prin protecția sui-generis, realizatorul de baze de date dobândește dreptul exclusiv de a autoriza și de a interzice extragerea și/sau reutilizarea totalității sau a unei părți substanțiale

a bazei de date, evaluată calitativ și/sau cantitativ. Exceptarea de la exercitarea dreptului exclusiv are loc pentru două situații: lipsa unui scop comercial în utilizare și urgența națională sau derularea unor proceduri administrative ori judiciare. În situația în care numai o parte a bazei de date este extrasă sau reutilizată, atunci condițiile precizate se aplică acelei părți a bazei de date în discuție [3].

În calculul duratei protecției, intervine ca parametru faptul că baza de date a fost sau nu pusă la dispoziția publicului. Astfel:

- a. dacă baza de date nu a fost pusă la dispoziția publicului, protecția expiră după 15 ani, calculați de la data de 1 ianuarie a anului imediat următor datei la care baza a fost definitivată;
- b. în situația în care baza de date a fost pusă la dispoziția publicului în orice modalitate înainte de expirarea duratei prevăzută la punctul a, durata protecției de 15 ani se calculează începând cu data de 1 ianuarie a anului imediat următor celui în care baza de date a fost pusă la dispoziția publicului pentru prima oară [3].

#### **6.2.7. Secretul comercial. Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Reprezintă un instrument specific celor mai multe sisteme naționale de proprietate intelectuală, fiind diferit de celelalte forme prin faptul că nu conferă niciun titlu explicit creatorului lucrării originale, dar protejează afacerea de divulgarea și folosirea neautorizate de informații confidențiale precum: invenții ne brevetate, liste de clienți, diferite modele ale afacerii, etc. În general, toate afacerile se bazează pe secrete comerciale pentru a-și proteja activele intangibile care nu dispun de altă formă de protecție. Ingineria inversă nu încalcă legea

secretului comercial și permite copierea legală. Secretul comercial este practic un instrument gratis de protecție, însă nepăstrarea sau divulgarea acestuia poate duce la pierderi însemnate. Reprezintă un instrument specific atât țărilor dezvoltate, cât și țărilor în curs de dezvoltare [1].

Fără a fi propriu-zis un obiect distinct al proprietății intelectuale, secretul comercial reprezintă, totuși, o formă de protecție a unor informații specifice organizației, deci de natură intelectuală, care, dacă ar ajunge în mâna concurenței, ar putea periclita avantajul pe care organizația îl are prin detinerea sa. Orice informație confidențială care conferă unei organizații un avantaj competitiv poate fi considerată secret comercial. Utilizarea neautorizată a acestor informații de către alte persoane decât proprietarul, sunt considerate ca practică neloială și încălcare a secretului comercial. În funcție de sistemul legislativ, protejarea secretelor comerciale formează o parte a conceptului general al protecției împotriva competiției neloiale sau se bazează pe prevederi specifice privind protejarea informațiilor confidențiale [3].

Secretele comerciale se refer, în principal, la:

- procese de fabricație, tehnici și know-how;
- colecții de date (e.g. liste de clienți);
- schițe, desene, planuri, hărți;
- algoritmi, procese care sunt puse în aplicare de programe de calculator și programe de calculator în sine;
- formule pentru realizarea de produse;
- categorii de afaceri, planuri de afaceri, planuri de export, planuri de marketing;
- informații financiare;
- înregistrări de personal;

- manuale;
- ingrediente;
- informatii despre activitatile de cercetare-dezvoltare [3].

Pe langa secretele comerciale de natura economica, administrativa si strategică, exista doua tipuri de secrete comerciale legate de inventii tehnice care pot fi puse in evidenta, respectiv:

- secrete comerciale care se refera la inventii avand ca obiect produse sau procese de fabricatie care nu indeplinesc criteriile de brevetabilitate si, prin urmare, nu pot fi protejate decat ca secrete comerciale;

- inventii care, in cazul solicitarii protectiei ar indeplini conditiile de brevetabilitate si, prin urmare, ar putea fi protejate de brevete, dar organizatia decide, pe linie manageriala, sa te pastreze ca secret comercial [3].

Secretul comercial include, de obicei, și secretul industrial (know-how). Nu sunt create, în general, legi speciale pentru protecția secretului comercial, fiind suficiente dispozițiile speciale – în acest scop – din codurile civile și comerciale, din legile naționale de protecție a proprietății industriale (ex. dispoziții privind secretul sau confidențialitatea unor informații) și din legile privind reprimarea concurenței neloiale [2].

Spre deosebire de brevetele de inventie sau modelele de utilitate, secretele comerciale sunt protejate fara inregistrare, deci fara nicio formalitate procedurala, la o.autoritate de stat precum OSIM sau ORDA. Ca urmare, secretul comercial este un atribut al politicii și strategiei organizatiei si, in consecinta, poate fi protejat pentru o perioada de timp nelimitată sau atât timp cât informatiile raman confidentiale. Din aceste motive, protecția secretelor comerciale poate părea avantajoasă sau atractivă, in mod particular, pentru IMM-uri [3].

Încălcarea secretului comercial poate intra sub incidența Legii nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale, cu modificările si completările

ulterioare. Conform Art. 1, pentru a fi caracterizată ca secret comercial, o informație trebuie să îndeplinească cumulativ următoarele cerințe:

a) sunt secrete - în sensul că nu sunt, ca întreg sau astfel cum se prezintă sau se articulează elementele acestora, cunoscute la nivel general sau ușor accesibile persoanelor din cercurile care se ocupă, în mod normal, de tipul de informații în cauză;

b) au valoare comercială prin faptul că sunt secrete;

c) au făcut obiectul unor măsuri rezonabile, în circumstanțele date, luate de către persoana care deține în mod legal controlul asupra informațiilor respective, pentru a fi păstrate secrete [3].

Detinatorul secretului comercial este orice persoană fizică sau juridică care deține controlul legal asupra unui secret comercial. Utilizarea sau divulgarea unui secret comercial este considerată ilegală ori de câte ori este săvârșită, fără consimțământul detinatorului secretului comercial, de către o persoană care:

a. a dobândit secretul comercial în mod ilegal;

b. încalcă un acord de confidențialitate sau orice altă obligație de a nu divulga secretul comercial;

c. încalcă o obligație contractuală sau de altă natură care limitează utilizarea secretului comercial [3].

În acest context, este important ca organizațiile să asigure măsurile necesare pentru a-și proteja secretele comerciale în mod eficient. Aceste măsuri includ:

- adoptarea unor metode de securizare a informațiilor de natură confidențială care ar putea interesa concurența și de protecție a programelor la nivelul organizației;

- educarea angajaților cu privire la politicile firmei în legătură cu divulgarea de informații confidențiale, cu definiții clare și linii directoare

privind modul de acces, de administrare, de protecție, de distribuire, catalogare (clasificare) și/sau eventuala dezvaluire a oricăror informații confidențiale;

- identificarea secretelor de afaceri și stabilirea priorităților acestora în baza valorii și impactului acestora;

- luarea în considerare a protecției juridice unui secret comercial printr-o procedură de înregistrare cum ar fi brevetarea și analiza oportunității unei astfel de protecții;

- limitarea numărului de persoane care cunosc sau au acces la informațiile confidențiale de valoare în cadrul organizației și asigurarea constientizării faptului că respectivele informații sunt confidențiale, precum și implicațiile nerespectării secretului comercial;

- includerea unor clauze de confidențialitate în contractele angajaților cu obligația de a păstra confidențialitatea asupra secretelor angajatorului, chiar și după ce angajatul a părăsit respectivul loc de muncă (cel puțin pentru o perioadă de timp);

- semnarea unor acorduri de nedivulgare cu partenerii de afaceri, la fiecare dezvaluire a informațiilor confidențiale;

- instituirea unui sistem eficient de securitate pentru gestionarea informațiilor digitale pe rețeaua internă a organizației, cu măsuri tehnice, software și criptare pentru a restrânge accesul la informații clasificate, a unui sistem de monitorizare a comunicării și divulgării informațiilor și a unui sistem de prevenire sau de urmărire a accesului la informații confidențiale [3].

Secretele comerciale pot fi valorificate și transferate terților; acestea pot face obiectul unor acorduri între părți, prin care acestea sunt valorificate, cu anumite clauze de confidențialitate și limitare a folosirii acestora.



#### **6.2.8. Tipografiile produselor semiconductoare (TPS). Obiectul protecției, drepturile conferite și transmiterea drepturilor de proprietate intelectuală**

Tipografiile produselor semiconductoare sunt reglementate pe plan național și internațional prin:

- Tratatul privind proprietatea intelectuală în materie de circuite integrate, semnat la Washington D.C., în 26 mai 1989.
- Acordul de la Marrakech, din 15.04.1994, privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului (O.M.C.), Anexa 1C “Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț”.
- Directiva Consiliului Comunităților Economice Europene nr.87/54/CEE din dec 1986, privind protecția juridică a tipografiilor produselor semiconductoare.
- În România este valabilă: Legea nr.337/29 nov.2005 pentru modificarea și completarea Legii nr.16/1995 privind protecția tipografiilor circuitelor integrate (destul de asemănătoare cu legile de protecție a DMI sau a mărcilor). Conform Legii nr.337/2005, topografiile nu mai sunt de circuite integrate (TCI), ci de produse semiconductoare (TPS) [2].

Prin topografie a unui produs semiconductor (TPS), denumită în continuare topografie, în sensul legii, se înțelege o serie de imagini legate între ele, indiferent de modalitatea în care acestea sunt fixate sau codate, reprezentând configurația tridimensională a straturilor care compun un produs semiconductor și în care fiecare imagine reproduce desenul sau o parte din desenul unei suprafețe a produsului semiconductor, în orice stadiu al fabricației sale. Deoarece complexitatea produselor semiconductoare depinde, în principal, de conceperea topografiilor de produse semiconductoare pentru care se investesc resurse umane,

tehnice și financiare considerabile, iar copierea produsului realizat se face într-un timp mai scurt și cu cheltuieli incomparabil mai mici. Pe plan mondial, acest tip de protecție este o practică curentă în concordanță cu prevederile Acordului de la Marrakech privind constituirea Organizației Mondiale a Comerțului. Pot beneficia de protecția unei topografii persoane fizice care sunt resortisante ale unui stat membru al Uniunii Europene, ori care are reședință obișnuită pe teritoriul unui astfel de stat și societățile sau alte persoane juridice care desfășoară o activitate industrială ori comercială, reală și efectivă, pe teritoriul României sau al unui stat membru al Uniunii Europene ori al Organizației Mondiale a Comerțului. Pentru protecția în afara țării trebuie urmată o procedură de înregistrare internațională în conformitate cu tratatele la care România este parte [11].

*Obiectul protecției TPS:* Se protejează topografiile originale, părți originale din topografii, sau combinații de elemente și interconexiuni uzuale, dar care, luate în ansamblul lor, sunt originale. O topografie este originală dacă este rezultatul efortului intelectual al creatorilor ei și dacă, la data când a fost creată, nu era uzuală pentru creatorii de topografii și fabricanții de produse semiconductoare. Nu se protejează conceptele, procedeele și mijloacele tehnologice utilizate pentru realizarea topografiei sau produsului semiconductor, informațiile stocate în produsul semiconductor, părțile uzuale din topografii ample, care cuprind și părți originale, produsul semiconductor care se realizează pe baza topografiei, orice fel de marcă aplicată pe produsul semiconductor, elemente de design industrial ale produsului semiconductor. Acestea pot fi protejate în cadrul altor legi de protecție a proprietății industriale/intelectuale [11].

*Drepturile conferite titularului prin înregistrarea TPS:* Înregistrarea unei topografii conferă titularului dreptul de a o exploata comercial precum și dreptul de a permite sau interzice altor persoane să reproducă și să importe și exploateze topografia sau produsul semiconductor fabricat pe baza acelei topografii. El poate

marca pe produsele semiconductoare care includ topografia litera „T” [11].

### ***Transmiterea, respectiv valorificarea, drepturilor aferente TPS***

Exploatarea comercială a unei topografii înseamnă vânzarea, închirierea, leasingul sau orice altă metodă de distribuire comercială ori ofertă făcută în aceste scopuri. Exploatarea comercială nu include exploatarea în condiții de confidențialitate. În vederea exploatării, titularul poate să transmită dreptul său, conferit prin înregistrarea unei topografii, prin cesiune și prin succesiune legală sau testamentară [11].

Instrumentele proprietății intelectuale protejate prin drepturi de proprietate intelectuală sunt complexe și bine definite, reprezentând doar una dintre piesele care formează un sistem național de proprietate intelectuală. Aplicarea drepturilor de proprietate intelectuală și utilizarea eficientă a acestora depinde și de instituțiile care administrează aceste instrumente și mecanismele legale de care dispun, proprietatea intelectuală fiind în esență un mecanism specific fiecărei jurisdicții naționale sau regionale [1].

### **6.3. Bibliografie**

[1] BANU, G.S. (2017): Cercetări privind îmbunătățirea procesului de inovare în organizații, ISBN 978-606-23-0768-4, Editura Printech, 2017, București.

[2] Proprietatea intelectuală în România Ghid de Bune Practici. Material realizat în cadrul etapei a III-a a proiectului RECPIN „Rețea Națională de educație, stimulare și promovare a creativității și dreptului de proprietate intelectuală” Contract de finanțare 192 CPII/9.09.2008.

[3] Ghid de Proprietate Intelectuală. Material realizat în cadrul proiectului „Consolidarea capacității instituționale a Ministerului Educației și Cercetării prin optimizarea proceselor decizionale în domeniul de cercetare-dezvoltare și

inovare” Contract de finanțare nr. 307/19.12.2018, Cod SIPOCA: 393, cod MySMIS: 116103, Beneficiar: Ministerul Educației și Cercetării/Direcția Inovare și Infrastructura CDI.

[4] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 2: Drepturile de autor. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[5] O.M.C. nr. 2850/14.04.2022 pentru aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Oficiului Român pentru Drepturile de Autor. Disponibil la: <https://orda.ro/wp-content/uploads/2022/04/REGULAMENT-DE-ORGANIZARE-SI-FUNCTIONARE.pdf>

[6] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 7: Brevete. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[7] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 4: Mărcile de fabrică sau de comerț. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[8] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 6: Desenele și modelele industriale. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[9] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 5: Indicațiile geografice. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[10] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale *Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale* (DL-101). Modulul 10: Protecția noilor soiuri de plante potrivit Actului privind Convenția UPOV din 1991. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[11] OSIM Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci: <https://osim.ro/intrebari-frecvente/produse-semiconductoare>

## **7. Considerente speciale privind protecția programului de calculator (software) și privind invenția de serviciu**

### **7.1. Programul de calculator**

#### **7.1.1. Protecția programului de calculator**

**Programele pentru calculator, în sine, sunt protejate pe calea dreptului de autor (copyright), fiind asimilate operelor literare, nu în ultimul rând și datorită formei lor de prezentare pe suporturi informaționale. Invențiile în domeniul programelor de calculator (e.g. “Computer-related inventions”, “computer-implemented inventions” etc.) pot, în anumite condiții, să fie brevetabile [1].**

Un program de calculator este definit doar ca o succesiune de etape logice și linii de program și este considerat în sine, fiind astfel nebrevetabil. Dacă însă programul de calculator îndeplinește și definește o soluție tehnică de conducere a unui proces, acesta nu va mai fi considerat în sine, ci este de fapt o invenție în legătură cu calculatorul, fiind deci potențial brevetabil, dacă îndeplinește condițiile de brevetabilitate specifice, reglementate legal [2].

Programul de calculator este reprezentat de un ansamblu de instrucțiuni care pot face să se îndeplinească o funcție, o sarcină, sau un rezultat special de către o mașină capabilă să trateze informația. Setul de instrucțiuni se consideră a fi program de calculator, dacă mașina nu poate îndeplini funcția specifică în situația în care setul de instrucțiuni lipsește sau nu este activat. Valoarea unui program de calculator constă în ideea sau ideile care stau la baza elaborării și dezvoltării acestuia. Rezultatele economice ale utilizării programului de calculator determină interesul pentru controlul – chiar monopolul – asupra dreptului de utilizare, prin constituirea unui drept legal de proprietate asupra

programului Programul de calculator în sine nu se protejează ca brevet de invenție [1].

În mod generic, orice program de calculator este asimilat unei opere literare și, în consecință, se protejează prin dreptul de autor. Totuși, deoarece unui program de calculator i se poate pune în evidență, adesea, și un caracter tehnic: de exemplu, un program de conducere a unui proces tehnologic, un program de compresie/decompresie date, program de optimizare a transferului de fișiere etc., acestea pot fi considerate și descrise și sub forma unor invenții în legătură cu programele de calculator și trebuie protejate și ca brevet. În aceste situații dubla protecție:

- nu este interzisă de lege;
- este complementară, deoarece prin dreptul de autor se protejează doar expresia, în orice limbaj, a programului, în timp ce brevetul de invenție protejează tocmai soluția tehnică a metodei de lucru, principiului de lucru, prin aplicarea sa într-un domeniu tehnologic, care a stat la baza creării programului;
- este recomandată, deoarece asigură cea mai largă protecție posibilă îmbinând avantajele ambelor forme de protecție a proprietății intelectuale;
- deoarece protecția prin drept de autor se face prin efectul legii fără îndeplinirea vreunei formalități procedurale legate de obținerea protecției, creatorul de soft are de îndeplinit doar o singură procedură legată de brevetarea invenției în legătură cu programele de calculator [2].

Constituirea unui drept de proprietate asupra programului de calculator printr-un brevet de invenție nu este posibilă dacă se revendică la protecție ideea sau algoritmul de calcul care stă la baza softului (Legea 64/1991 republicată în M.O. nr. 351/2007 și H.G. nr. 546/1997 publicată în M.O. nr. 456/2008 reglementează protecția programului de calculator ca invenție). Există și alte

posibilități de obținere a protecției astfel încât autorul programului de calculator să își asigure dreptul de proprietate exclusivă asupra acestuia și să obțină garanția legală a dreptului exclusiv și a dreptului de a interzice terților orice utilizare neautorizată. Aceste forme de protecție legală diferă între ele ca principiu, iar prin efectul de cumul și complementaritate asigură ceea ce în domeniul proprietății industriale este definit ca „protecție extinsă” [1].

### ***1. Protecția programului de calculator prin Legea drepturilor de autor („copyright”)***

În România se asigură potrivit Legii nr. 8 din 1996, modificată prin Legea 285 din 2004 și prin O.U.G. 123 din 1 sept. 2005. și se referă la:

- structura și organizarea programului;
- expresii și secvențe ale programului [1].

Această protecție nu asigură exclusivitate pentru ideile în sine, ci numai pentru forma lor de exprimare. Ca drept de autor, Programul de Calculator este protejat prin simplul fapt al realizării sale din momentul realizării, chiar neterminat și independent de aducerea la cunoștință publică. „Se prezumă a fi autor, până la proba contrară, persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștință publică” ( Legea 8 /1996. Art. 4. (1)) [1].

***Nu este necesară înregistrarea la O.R.D.A. (Oficiul Român pentru Drepturile de Autor) pentru obținerea protecției juridice***, însă această înregistrare poate fi ***folositoare ca element probatoriu privind prioritatea, paternitatea, etc.*** Ca orice drept de autor, dreptul asupra programului de calculator include cele două laturi: dreptul moral și dreptul patrimonial. Dreptul moral se referă la recunoașterea calității de autor. Acest drept este netransmisibil și nelimitat în timp. „Drepturile morale nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări.” (Legea 8 /1996. Art. 11. (1)). Dreptul patrimonial se referă la posibilitatea de a obține avantaje materiale (financiare) de pe urma utilizării

programului de calculator:

- dreptul de a autoriza /realiza reproducerea permanentă sau temporară a unui program de calculator, integral sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv în cazul în care reproducerea este determinată de instalarea, stocarea, rularea sau executarea, afișarea sau transmiterea în rețea;

- dreptul de a realiza și de a autoriza distribuirea și închirierea originalului sau a copiilor unui program pentru calculator sub orice formă;

- dreptul de a autoriza sau de a interzice importul în vederea comercializării pe piața internă a copiilor originale ale programului de calculator.”Autorul unei opere are dreptul patrimonial exclusiv de a decide dacă, în ce mod și când va fi utilizată sau exploatată opera sa, inclusiv de a consimți la utilizarea operei de către alții. (Legea 8/1996. Art. 12.) Acest principiu este aplicat la fel în întreaga lume. În România, Oficiul Român pentru Dreptul de Autor (ORDA) asigură protecție pentru descrierea programului de calculator prin înregistrare în Registrul național pentru programe de calculator [1].

Înregistrarea în Registrul Național al Programelor de Calculator, gestionat de ORDA, deși nu este o condiție de dobândire a protecției, reprezintă o condiție de comercializare a programelor pe teritoriul României. Înregistrarea sau, după caz, înscrierea în Registru este obligatorie pentru:

a) persoanele fizice autorizate și persoanele juridice care, în legătură cu programele de calculator, desfășoară pe teritoriul României oricare dintre activitățile următoare:

- producere;
- import;
- distribuire;
- închiriere;



- comercializare.

b) programele de calculator:

- produse în România și comercializate de comercianți autorizați;
- importate în România și comercializate de către comercianți specializați [2].

Autorul unui program de calculator are următoarele drepturi de autor:

- a) reproducerea permanentă sau temporară a unui program de calculator, integral sau parțial, prin orice mijloc și sub orice formă, inclusiv în cazul în care reproducerea este determinată de instalarea, stocarea, rularea sau executarea, afișarea sau transmiterea în rețea;
- b) traducerea, adaptarea, aranjarea și orice alte transformări aduse unui program, precum și reproducerea rezultatului acestor operațiuni fără prejudicierea drepturilor persoanelor care transformă programul de calculator;
- c) orice formă de distribuire către public, incluzând închirierea originalului programului sau a unor copii ale acestuia [2].

Sunt exceptate de la drepturile exclusive următoarele acte legate de exploatarea programului:

- utilizarea programului și corectarea erorilor;
- realizarea unor copii de rezervă;
- observarea, studierea și testarea programului pentru înțelegerea modului în care acesta lucrează;
- decompilarea programului în vederea ingineriei inverse [2].

Protecția programelor de calculator are o durată similară unei opere literare și anume pe tot timpul vieții autorului, iar după moartea acestuia, se transmite prin moștenire, potrivit legislației civile, pe o perioadă de 70 de ani. Termenul de 70

de ani se calculează începând cu data de 1 ianuarie a anului următor morții autorului. Termenul nu este prelungit de eventuale modificări neesențiale ori de corecturi aduse programului [2].

***2. Protecția programului de calculator prin Legea 298/2001, care asigură protecție pentru conținutul informațional și conceptual al programului de calculator prin secretul comercial al firmei.***

Această protecție este implicită și se referă în special la protejarea organizației împotriva divulgării informațiilor confidențiale de către angajații proprii către terți. Legi similare există în întreaga lume [1].

***3. Protecția programului de calculator prin Legea mărcilor (Legea nr. 84/1998), care asigură protecția numelui comercial sau a formei grafice de prezentare pe piață a programului de calculator***

Această protecție interzice terților să producă sau să comercializeze orice program de calculator purtând denumirea sau simbolul grafic protejat, chiar dacă programul respectiv diferă de programul al cărui denumire este sub protecție. Nu se protejează programul în sine (ideile sau conținutul său) [1].

***4. Protecția programului de calculator prin Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale (Legea 129/1992).***

Interfața utilizator (Grafic User Interface – GUI) este forma grafică a imaginii - ecran ce permite comunicarea între utilizator și program. Utilizatorul introduce date și comenzi și primește instrucțiuni și rezultate. Funcționarea programului de calculator implică interacțiunea om-mașină prin operarea unor elemente grafice (butoane, imagini, meniuri, instrucțiuni) cu ajutorul unor dispozitive de tip tastatură, mouse, etc. În procesul de funcționare al programului apare o succesiune de interfețe utilizator, proprii programului și specifice modului de funcționare și scopului pentru care a fost produs. Forma grafică a interfețelor utilizator poate face obiectul protecției ca desen industrial în două

dimensiuni. Avantajele acestei protecții sunt:

- se asigură o data certă de înregistrare;
- se asigură o data certă de prioritate și certificate de prioritate pentru protecția în alte state conform Convenției de la Paris privind protecția proprietății industriale sau Aranjamentului de la Haga privind depozitul internațional de desene și modele industriale;
- cererea de înregistrare se publică în Buletinul Oficial de Proprietate Industrială intrând totodată în baza de date internațională;
- asigură titularului un drept exclusiv de exploatare;
- dreptul de proprietate conferit este absolut în sensul că se consideră contrafacere orice act chiar dacă autorul contrafacerii nu a avut la cunoștință înregistrarea imaginii (OMPI-IPRM-Geneva 1995);
- deși ideile, principiile, conceptele matematice care stau la baza programului de calculator și implicit a interfețelor utilizator nu pot fi protejate (nici ca drept de autor nici ca invenție), acestea se găsesc „în spatele” interfețelor utilizator și vor fi indirect protejate împotriva contrafacerii deoarece persoana care utilizează neautorizat programul utilizează și interfețele utilizator [1].

Poate face obiectul unei cereri de înregistrare la O.S.I.M., ca desen industrial, interfața utilizator folosită în programul pentru calculator. Aceasta este o protecție indirectă a programului știut fiind că imaginile de comunicare cu utilizatorul reflectă structura internă, principiul de lucru și instrucțiunile cheie, iar copierea programului ar presupune și apariția interfețelor protejate, iar modificarea sau eliminarea interfețelor protejate ar duce la elaborarea unui nou program esențial diferit de programul ale cărui interfețe fac obiectul protecției. Această formă indirectă de protecție este tot mai larg întâlnită în practica internațională (SIEMENS, BMW, APPLE COMPUTER, etc.). Societatea SIEMENS A.G. din Munchen a înregistrat la OHIM-Oficiul pentru Armonizarea

Pieței Interne, Alicante, Spania și la Biroul internațional din Geneva al Organizației Mondiale de Proprietate Intelectuală mai multe cereri internaționale având ca obiect interfețe pentru calculatoare. Un alt exemplu este o interfață înregistrată la Biroul internațional al OMPI de societatea B.M.W. din Germania, cu nr. DM/053 576/2000, intitulată “Desene de ecran pentru calculator de bord, desen de hartă rutieră pentru sisteme de navigație, simboluri grafice (icons) pentru utilizarea ecranului”. Autorului reprezentării grafice, care poate fi altă persoană decât titularul titlului de protecție, i se confirmă oficial această calitate [1].

### ***5. Protecția programului de calculator prin efectul Legii brevetelor de invenție (Legea nr. 64/1991)***

Pentru obtinerea brevetului de invenție, trebuie derulate toate formalitățile de brevetare, conform legii. Invenția în legătura cu softul poate fi revendicată atât ca metoda sau procedeu pentru realizarea unui obiectiv tehnic de maniera asistată de calculator, cât și/sau produs program pentru realizarea metodei sau procedurii în speta. Titularul unui brevet de invenție în legătura cu softul, are următoarele drepturi exclusive:

- folosirea procedurii/metodei - pentru procedeul/metoda realizate cu ajutorul calculatorului;
- comercializarea, oferirea spre vânzare, folosirea, importul sau stocarea în vederea comercializării, oferirii spre vânzare sau folosirii pentru produsul program care implementează procedeul/metoda. Durata protecției prin brevet este de 20 de ani cu începere de la data de depozit și sub condiția plății taxelor anuale [2].

Ideile, formulele matematice, algoritmi de calcul nu pot fi protejate ca invenții. Programele de calculator ca atare nu pot fi protejate ca invenții, însă secvențele de program asociate unei soluții tehnice care, prin aplicare, pot rezolva o problemă tehnică, reprezintă un obiect brevetabil. ***Poate face obiectul unui Brevet de Invenție ansamblul mașină-program, cu condiția ca mașina să nu***

***poată îndeplini funcțiile specifice fără ca programul să fie activat și numai dacă acest ansamblu îndeplinește condițiile constitutive ale unei invenții.*** Legislația română identifică invenții în domeniul programelor de calculator sub formulări și având semnificații echivalente:

- invenții în legătura cu calculatorul („computer-related inventions”);
- invenții în legătura cu softul („software-related inventions”);
- invenții implementate cu ajutorul calculatorului („computer- implemented inventions”) [1].

Constituie invenții brevetabile în domeniul programelor de calculator:

- invenții privind hardul;
- invenții privind hardul controlat de soft – de exemplu o mașină funcționând cu comandă-program;
- invenții privind hardul și ale căror trăsături tehnice sunt caracterizate prin soft – de exemplu mașina de palpat, analizat și identificat starea unor suprafețe;
- invenții privind softul de rețea, cum ar fi softul de protocoale;
- invenții privind softul utilizat în rețea – cum ar fi comunicare interactivă de testare aptitudini cu un soft descărcat dintr-un server;
- invenții privind softul fixat pe un mediu citibil de către mașina – de exemplu un CD- ROM destinat transcrierii textului scris „de mână” în text scris cu caractere standard sau pentru recunoașterea unor simboluri grafice [1].

În structura programului de calculator se regăsesc ideile sub forma de expresii, care determină realizarea unor funcții. Funcțiile pot fi brevetabile cu condiția (vezi Acordul TRIPS art.27.1) ca acestea să aibă ca finalitate un produs sau un procedeu în orice domeniu tehnic/tehnologic. Criteriile privind

brevetabilitatea programului de calculator sunt diferite în cazul celor trei mari „jucători” mondiali: S.U.A., Japonia și Europa. În S.U.A.- USPTO, este admisă brevetarea inclusiv a metodei de calcul cu condiția ca revendicarea să nu se rezume doar la algoritmul matematic ce stă la baza metodei de calcul. Jurisprudența americană a stabilit trei cazuri excluse de la brevetare:

- legile naturii;
- fenomene ale naturii;
- ideile abstracte [1].

#### 7.1.2. Revendicări

Revendicările definind domeniul de aplicare a invenției și gradul de acoperire cu exclusivitate acordat de brevetul de invenție (întinderea invenției), reprezintă totodată și cel mai potrivit criteriu de clasificare a invențiilor. Dacă revendicarea prezintă direct sau indirect un algoritm de calcul (metoda) și dacă algoritmul este aplicat sub orice formă unor elemente fizice (hard, produs) de sistem sau unor pași de procedeu (sau o oricare combinație a celor trei obiecte de brevet: metodă – produs - procedeu), obiectul invenției este brevetabil și va putea face obiectul revendicărilor de brevet de invenție [1].

A) **Revendicările de produs** identifică invenții referitoare la un “produs legat de procedeu” și invenții referitoare la o “mașină specifică” [1].

##### ***Produs prin procedeu***

O revendicare de produs este de tipul produs - legat de procedeu dacă acoperă orice implementare computerizată a unui procedeu. Revendicarea trebuie redactată în manieră funcțională, astfel încât să definească elementele caracteristice fizice ale calculatorului sau a unei componente a calculatorului exclusiv ca funcții sau pași efectuați pe sau de calculator, și trebuie să acopere

oricare produs din categoriile stabilite (de exemplu, calculator - memorie citibilă de calculator), configurate în orice mod pentru a efectua (aplica) acel proces [1].

### ***Mașina specifică***

O revendicare se zice că este de tipul mașină specifică dacă definește o mașină sau manufactură specifică. Acest tip de revendicare poate fi recunoscut prin aceea că revendicarea definește structura fizică a mașinii sau manufacturii specifice în termeni hard sau, în combinație hard cu soft specific. Acest tip de revendicare este considerat regulamentar independent de revendicarea de proces (însă, o revendicare este nebrevetabilă dacă obiectul revendicat, în întregul său, este un concept matematic nematerializat, care în esență reprezintă nimic mai mult decât o lege a naturii, un fenomen natural sau o idee abstractă) [1].

### ***Revendicare de disc***

Dacă revendicarea este direcționată către un suport de date (o memorie pentru înregistrare de date) pe care au fost înregistrat un anumit conținut de tipul unei structuri de date, reprezintă o revendicare de disc. O astfel de revendicare, referitoare la o structură de date înregistrată pe un suport de date citibil direct de un calculator, și care este capabilă să crească eficiența calculatorului, este brevetabilă [1].

***B) Revendicarea de procedeu (proces)*** este regulamentară dacă aceasta conține cel puțin o etapă esențială care are drept rezultat o transformare fizică, în afara calculatorului, după derularea algoritmului computerizat sau înainte de acesta. În funcție de acest din urmă aspect, revendicarea se încadrează în una din următoarele două categorii:

- acte fizice independente (activitate de proces post-computer);
- manipulare de date reprezentând obiecte sau activități fizice (activitate de proces pre-computer) [1].

O revendicare de proces este de tipul activitate de proces post - computer dacă

conține cel puțin o etapă care are drept rezultat o transformare fizică, în exteriorul (afara) calculatorului, independentă și urmare a pașilor efectuați de un calculator programat, etapa implicând manipularea de obiecte fizice tangibile și duce la (are drept consecință) faptul că obiectul capătă un atribut fizic sau de structură, diferit de cel avut inițial. O revendicare de proces este de tipul activitate de proces pre-computer dacă conține cel puțin o etapă care reclamă măsurări de obiecte sau de activități fizice pentru a fi transformate (măsurătorile) în afara calculatorului în date computerizate, unde datele cuprind semnale corespunzând la obiecte sau activități fizice externe calculatorului și unde procesul determină o transformare fizică a semnalelor care au reprezentări intangibile ale obiectelor sau activităților fizice [1].

## **7.2. Invenția de serviciu**

### **7.2.1. Definiții și noțiuni generale**

Învenția de serviciu este reglementată în România prin *Legea nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu*. Conform legii, invențiile de serviciu sunt:

- invențiile create de un inventator individual sau de un grup de inventatori, atunci când inventatorul individual sau cel puțin un membru al grupului de inventatori este salariat al unei persoane juridice de drept privat sau de drept public;
- invențiile care poate fi protejate prin brevet de invenție sau prin model de utilitate înregistrat;
- invențiile care au rezultat din exercitarea atribuțiilor de serviciu ale inventatorului, încredințate în mod expres în cadrul contractului individual de muncă și în fișa postului sau stabilite prin alte acte obligatorii pentru



inventator, care prevăd o misiune inventivă;

- invențiile care s-au obținut pe durata contractului individual de muncă, precum și pe o perioadă de maximum 2 ani de la încetarea acestuia, după caz, prin cunoașterea sau utilizarea experienței angajatorului prin folosirea mijloacelor materiale ale angajatorului, ca urmare a pregătirii și formării profesionale dobândite de inventatorul salariat prin grija și pe cheltuiiala angajatorului ori prin utilizarea unor informații rezultate din activitatea angajatorului sau puse la dispoziție de acesta.

- invenția rezultată în urma unei misiuni inventive, care stabilește domeniul tehnologic în care se încadrează problema sau problemele tehnice pentru a căror rezolvare inventatorul salariat are o obligație contractuală sau care decurge din alte acte obligatorii să aducă o contribuție creativă corespunzător atribuțiilor de serviciu [3].

Titularul brevetului de invenție este angajatorul, în timp ce inventatorul este angajatul. Inventatorul - salariat are dreptul la brevetul de invenție în lipsa unei prevederi contractuale contrare dacă (Art 5 din Legea nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu):

a) în contractul de muncă permanent, temporar sau de colaborare este prevăzută o clauză mai avantajoasă lui în sensul că, pentru orice invenție creată de el, care se încadrează în prevederile art.5 alin. 1 lit. b), nu trebuie să informeze în scris unitatea asupra creării și stadiului realizării invenției – art.5 alin.3 - și unitatea nu are un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția creată de el – art.5 alin.6;

b) în contractul de muncă cu misiune inventivă, este o clauză care prevede că în cazul în care rezultă o invenție din acest contract, persoana îndreptățită la acordarea brevetului de invenție este inventatorul-salariat - art.5 alin. (1) lit. a) și Art. 88 alin (2) lit. a).

- c) în contractul de cercetare există o clauză din care reiese că unitatea care a comandat cercetarea - art.5 alin.2 - în cazul în care rezultă o invenție, renunță la dreptul la brevetul de invenție, caz în care se aplică prevederile art.5 alin.(1) lit. b) cu respectarea condițiilor de la Art. 88 alin (2) lit. a);
- d) în contractul de cercetare internă, există o clauză din care reiese că inventatorul - salariat are dreptul la acordarea brevetului de invenție [1].

În aceste cazuri se consideră că există o prevedere contractuală mai avantajoasă inventatorului-salariat prin care acesta are dreptul la acordarea brevetului de invenție, adică se revine în întregime la prevederile art.3. Cazurile de la punctele c) și d) sunt foarte rare deoarece, practic, persoana care a intrat în posesia temei de cercetare care conține invenția nu o poate aplica liber decât dacă încheie un contract cu titularul brevetului de invenție care este inventatorul - salariat, ceea ce trebuie să constituie excepții [1].

În cazul în care toți inventatorii sunt salariați ai unității cu care a fost încheiat contractul de muncă cu misiune inventivă cel puțin pe toată perioada de derulare a contractului de muncă cu misiune inventivă sau până la crearea invenției, dacă se respectă prevederile art.5 alin.(3) și alin.(5) dreptul la acordarea brevetului aparține unității. Atunci când există inventatori salariați la alte unități, fiecare trebuie să-și anunțe unitatea, conform prevederilor art.5 alin.(3), odată cu anunțarea celorlalți coautori și a locurilor lor de muncă și să respecte prevederile contractuale care vor ține cont de cele de la art.5 alin.(6). Dreptul la acordarea brevetului poate aparține uneia sau mai multor persoane [1].

Teoretic toți inventatorii ar trebui să fie salariați ai unității pentru a se respecta prevederile art.5 alin.(3) și alin.(6), în sensul de a exista de la început o singură persoană juridică care să aibă un drept de preferință la încheierea unui contract privind invenția salariaților săi. Atunci când există inventatori salariați de la mai multe unități, fiecare trebuie să-și anunțe unitatea în care este încadrat conform prevederilor art.5 alin.(3) odată cu anunțarea celorlalți coautori și a

locurilor lor de muncă și să respecte prevederile art.5 alin.(6), ceea ce face ca, cel puțin teoretic, transmiterea de drept să fie făcută către toate unitățile la care sunt salariați inventatorii și numai prin renunțarea uneia sau a mai multora la dreptul de preferință la încheierea unui contract de preluare a dreptului la brevet poate conduce la transmiterea dreptului la brevetul de invenție către un terț. În fapt are loc înainte de depunerea cererii de brevet de invenție la OSIM o transmitere de drepturi din partea persoanelor juridice care nu vor avea calitatea de solicitant către cele care au această calitate. Dacă în colectivul de inventatori există un inventator care nu este încadrat cu contract la o unitate sau este încadrat dar invenția nu face parte din domeniul de activitate al unității sau este o persoană străină, iar ceilalți inventatori sunt salariați la o persoană juridică română, care încadrează invenția în art. 5 alin.(1) lit. b) atunci se vor respecta de către toți inventatorii, persoane îndreptățite la acordarea brevetului de invenție, prevederile art.5 alin.(3) și alin.(6), în raport cu persoana juridică română [1].

Toți inventatorii trebuie să fie angajați ai unității care a efectuat cercetarea în baza contractului încheiat cu beneficiarul și care au lucrat efectiv la contract și/sau angajați ai unui terț cu care unitatea de cercetare a încheiat un subcontract de cercetare, subcontract în care trebuie obligatoriu introdusă clauza privind persoana îndreptățită la acordarea brevetului din contractul de cercetare principal sau în lipsa acesteia o clauză privind respectarea prevederilor legale în vigoare.

În cazul în care există un inventator salariat al beneficiarului, atunci acesta trebuie să aibă încheiat cu unitatea care execută cercetarea un contract de muncă de colaborare, deoarece pe de o parte el se încadrează în prevederile art.5 alin.(1) lit. b) în raport cu unitatea beneficiară și, pe de altă parte, nu poate intra în posesia remunerației suplimentare conform art.5 alin.(2) și Art. 91 alin.(2), care trebuie plătită pe baza unui act adițional la contractul individual de muncă de către unitatea care a executat cercetarea [1].

Cuantumul ca și modul și termenele de plată ale remunerației suplimentare

cuvenite inventatorilor salariați în temeiul art.5 alin.(1) lit. a) sunt prevăzute, conform Art. 91 alin.(1), în contractele de muncă cu misiune inventivă sau într-un act adițional la contractul de muncă individual, fiind asimilate drepturilor salariale și deci impozitate conform acestora. În aceste condiții considerăm că remunerația suplimentară trebuie plătită inventatorului - salariat cel mai târziu la data încheierii contractului de muncă cu misiune inventivă, ceea ce înseamnă că inițial în prețul contractului să se prevadă o sumă în baza căreia, dacă din executarea temei contractului a rezultat o invenție, să aibă loc negocierea, iar dacă nu rezultă o invenție, suma rămâne necheltuită de către beneficiar [1].

Angajatorul are dreptul de a decide cu privire la încadrarea sau nu a unei invenții realizate de către un salariat în categoria invențiilor de serviciu și cu privire la tipul invenției de serviciu [4].

#### **7.2.2. Drepturile și obligațiile titularului de brevet de invenție**

Titularul de brevet de invenție este unitatea (angajatorul), conform prevederilor de la art.5 alin.(1) lit. a), art.5 alin.(2), sau art.5 alin. (1) lit. b) cu contract de cesiune sau cu prevedere contractuală contrară (Legea nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu) [1].

Conform Legii nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu, drepturile și obligațiile titularului de brevet de invenție sunt următoarele:

- titularul are un drept exclusiv de exploatare pe toată durata de valabilitate a brevetului și de a interzice terților exploatarea brevetului fără acordul său, conform art. 1 alin.(1), art. 32 alin.(1) și alin. (2) și Art. 33.

- titularul poate solicita revalidarea brevetului pentru motive justificate, în termen de 6 luni de la data publicării decăderii, conform art. 37 alin. (1);

- titularul poate renunța în tot sau în parte la dreptul la brevet, pe baza unei

declarații scrise înregistrate la OSIM, conform art. 38 alin.(1);

- pentru prejudiciile cauzate titularului, acesta are dreptul la despăgubiri potrivit dreptului comun, conform art. 59 alin.(3) și alin. (4);

- titularul poate transmite pe bază de contract de licență sau de cesiune drepturile conferite lui de brevetul de invenție, conform art. 45 alin.(1) și alin. (2);

- pentru invențiile prevăzute la art.40 alin.(2), titularul poate renunța numai cu acordul instituțiilor care le-au atribuit caracterul secret, conform Art. 38 alin.(5);

- titularul poate solicita motivat, la Tribunalul București, retragerea licenței obligatorii cu condiția ca interesele legitime ale persoanei care a dobândit-o să fie protejate într- o manieră corespunzătoare, conform Art. 49 alin.(1).

- solicitantul/titularul poate beneficia de credite în valută pentru brevetarea în străinătate, conform Art. 41 alin. (3).

- titularul trebuie să informeze în scris pe inventator asupra stadiului realizării invenției, conform art. 5 alin.(3) și art.42 alin.(1). Important este că, în cadrul unui contract de cercetare se transmit informații de către inventatorii - salariați ai unității de cercetare prin intermediul acesteia din urmă către beneficiar. Este necesar să se încheie un contract de confidență și fără fraudă între cele două unități, între care a fost încheiat contractul de cercetare.

- titularul trebuie să se abțină de la orice divulgare, conform art.5 alin.(3). Se impune ca în acest contract de confidență și fără fraudă să fie incluși și inventatorii, care îl vor semna ca parte împreună cu unitatea de cercetare.

- în cazul unei invenții obiect a unei cereri de brevet care nu poate fi aplicată fără să aducă atingere unei invenții dintr-o cerere anterioară, în baza căreia a fost acordat un brevet de invenție, reglementările privind exploatarea acestor brevete de invenție sunt făcute de Art. 45 alin. (7) dacă titularii nu se înțeleg pe cale

amiabilă.

- titularul trebuie să menționeze calitatea de inventator în carnetul de muncă dacă inventatorul este salariatul său, precum și numele, prenumele și calitatea de inventator în orice acte și publicații privind invenția, conform art. 35 alin.(1).

- titularul trebuie să anunțe inventatorul despre intenția sa de renunțare în tot sau în parte la brevetul de invenție și la cererea inventatorului trebuie să-i transmită acestuia dreptul asupra brevetului, conform art. 38 alin.(2). Pentru invențiile prevăzute la art.40 alin.(2) titularul poate renunța numai cu acordul instituțiilor care le-au atribuit caracterul secret, conform art. 38 alin.(5). Titularul trebuie să obțină acordul beneficiarului licenței dacă titularul a încheiat un astfel de contract de licență și dorește să renunțe la brevet, conform art. 38 alin.(3).

- titularul este obligat anual la plata taxelor de menținere în vigoare a brevetului pe întreaga durată de valabilitate a brevetului, conform art.43 alin.(2), în cuantumurile și la termenele prevăzute în art.2 și art. 1 Anexa nr.1 pct.23.

- titularul trebuie să respecte drepturile patrimoniale cuvenite inventatorului stabilite prin negociere pe bază de contract și să le prevadă în contractul de cesiune sau să le stingă prin negociere, înainte de încheierea contractului de cesiune.

- titularul are obligația de a menține nivelul de clasificare a informațiilor din invenția care face obiectul unui brevet de invenție, conform art.40 alin.(3).

- titularul trebuie să solicite acordul instituției care a clasificat informațiile în cazul brevetării în străinătate, conform art. 41 alin.(2).

- titularul are obligația de garanție, în cazul încheierii unui contract de cesiune sau de licență cu o altă persoană. În cazul art. 5 alin.(1) lit. b), titularul trebuie să încheie cu inventatorul - salariat un contract de preluare de la autor a dreptului la revendicarea priorității convenționale, în vederea înregistrării unei cereri de brevet de invenție în țări membre ale Convenției de la Paris sau ale OMC

[1].

### 7.2.3. Drepturile și obligațiile inventatorului salariat

Conform Legii nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu, drepturile și obligațiile inventatorului salariat sunt următoarele:

- Inventatorul - salariat are dreptul să i se menționeze numele, prenumele și calitatea în brevetul eliberat, în carnetul de muncă, precum și în orice acte sau publicații, privind invenția sa, conform Art.35 alin.(1).
- Inventatorul - salariat are dreptul la eliberarea unui duplicat al brevetului de invenție, conform art. 35 alin. (2).
- Inventatorul - salariat are dreptul de a intra în posesia drepturilor patrimoniale cuvenite lui pe bază de contract, conform art. 36 alin.(1).
- Inventatorul - salariat are dreptul să preia în tot sau în parte dreptul la brevet dacă titularul renunță în tot sau în parte la brevetul de invenție, conform art. 38 alin.(2).
- Inventatorul - salariat declarat de solicitant poate cere în scris la OSIM să nu fie publicat în datele bibliografice ale cererii publicate sau ale brevetului de invenție, conform art.35 alin.(3).
- Inventatorul - salariat trebuie să informeze în scris pe titular asupra stadiului realizării invenției, conform art.5 alin.(3).
- Inventatorul - salariat trebuie să se abțină de la orice divulgare, conform art. 5 alin.(3);
- Inventatorul - salariat are obligația să acorde, la cererea titularului de brevet de invenție, asistență tehnică pe bază de contract, pentru punerea în aplicare a invenției, conform art. 42 alin.(2).

- Inventatorul-salariat are drepturi bănești, respectiv dreptul la remunerație suplimentară. Conform prevederilor de la art.5 alin.(1) lit. a) și alin.(2) și implicit a celor de la reg. 79 alin. (1) și alin. (2) după realizarea unei invenții se prevede plata unei remunerații suplimentare independent de salariul de încadrare [1].

Legea nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu prevede stabilirea prețului contractului în vederea stabilirii ulterioare a drepturilor patrimoniale ale inventatorului- salariat. Astfel, potrivit prevederilor de la art.36 alin.(2), drepturile patrimoniale ale inventatorului salariat se stabilesc pe bază de contract, situație în care, orientativ, pot fi folosite prevederile de la Art. 91 alin. (4). Conform prevederilor de la Art. 91 alin.(4):

- a) drepturile bănești, corespunzând efectelor economice, inclusiv cele derivând din efecte sociale pe perioada de calcul a profitului, nu pot fi inferioare valorilor din tabelul următor.

Efectele economice/sociale (E), în milioane lei	Drepturi bănești (lei)
$E \leq 40\,000$	$E \times 15\%$ , dar nu mai puțin de 2 000
$40\,000 \leq E \leq 200\,000$	$6000 + E \times 10\%$
$200\,000 < E \leq 400\,000$	$26\,000 + E \times 8\%$
$400\,000 < E \leq 800\,000$	$58\,000 + E \times 6\%$
$800\,000$	$106\,000 + E \times 4\%$

- b) restituirea cheltuielilor, direct către inventator, pentru toate documentațiile tehnice sau economice, proiecte, studii, cercetări cu prototipuri, dacă acestea au fost efectuate de către inventator pentru aplicarea invenției.
- c) indexarea drepturilor bănești cu indicele de inflație oficial între data efectuării plății și data finalizării negocierii. Conform prevederilor de la Art. 91 alin.(7) și alin. (8) drepturile bănești sunt stabilite pentru fiecare invenție brevetată și este repartizată pe inventatori corespunzător înțelegerii autentificate dintre aceștia, iar neînțelegerile sunt de competența



instanțelor judecătorești [1].

Invenția de serviciu presupune stabilirea unei relații reglementate între angajator și salariatul-inventator. Astfel, acesta din urmă trebuie să aibă prevăzută clar misiunea inventivă în contractul individual de muncă și în fișa de post. Este necesară clarificarea tuturor etapelor de la idee la punerea pe piață în relația dintre angajator și salariatul-inventator prin intermediul documentelor de muncă, inclusiv a Regulamentului de Ordine Interioră. O astfel de abordare minimizează riscul producerii unor neînțelegeri și facilitează o cât mai eficientă ajungere a invenției pe piață.

### 7.3. Bibliografie

[1] Proprietatea intelectuală în România Ghid de Bune Practici. Material realizat în cadrul etapei a III-a a proiectului RECPIN „Rețea Națională de educație, stimulare și promovare a creativității și dreptului de proprietate intelectuală” Contract de finanțare 192 CPII/9.09.2008.

[2] Ghid de Proprietate Intelectuală. Material realizat în cadrul proiectului „Consolidarea capacității instituționale a Ministerului Educației și Cercetării prin optimizarea proceselor decizionale în domeniul de cercetare-dezvoltare și inovare” Contract de finanțare nr. 307/19.12.2018, Cod SIPOCA: 393, cod MySMIS: 116103, Beneficiar: Ministerul Educației și Cercetării/Direcția Inovare și Infrastructura CDI.

[3] Legea nr. 83 din 24 iunie 2014 privind invențiile de serviciu.

[4] Manual de bune practici pentru aplicarea legislației privind invențiile de serviciu. Material realizat în cadrul proiectului „Eficientizarea procesului de monitorizare electronică a datelor privind activitățile și infrastructurile din domeniul cercetării și dezvoltării, prin implementarea de tehnologii moderne TIC, cu scopul de a deservi necesarul informațional al beneficiarilor serviciilor MEN” MySMIS: 37678. UEFISCDI, AID România.

## **8. Politici și legislație în domeniul proprietății intelectuale**

### **8.1. Cadrul legislativ la nivel internațional**

Proprietatea intelectuală necesită reglementări legislative și protecție prin politici la nivel național și internațional pentru a face posibilă protejarea și valorificarea drepturilor de proprietate intelectuală.

Drepturile de proprietate intelectuală (DPI) sunt reglementate de diverse legislații naționale și internaționale, însă intră și sub incidența legislației Uniunii Europene. Articolul 118 din TFUE (Tratatul privind Funcționarea Uniunii Europene) prevede că, în contextul instituirii și funcționării pieței interne, Parlamentul și Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară, stabilesc măsuri pentru crearea dreptului proprietății intelectuale al UE, în vederea asigurării unei protecții uniforme a DPI în UE, precum și pentru înființarea unor sisteme centralizate de autorizare, coordonare și control la nivelul UE. Activitatea legislativă a Uniunii Europene în acest domeniu constă, în principal, în armonizarea unor aspecte specifice ale DPI, prin crearea propriului său sistem, cum este cazul pentru marca și desenele UE, la fel și în cazul brevetelor de invenție (i.e. brevetul european unic). Multe dintre instrumentele UE reflectă obligațiile internaționale ale statelor membre în temeiul convențiilor de la Berna și de la Roma, precum și în temeiul Acordului privind aspectele legate de comerț ale drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS) al Organizației Mondiale a Comerțului și al tratatelor internaționale din 1996 ale Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI) [1].

Protejarea și valorificarea drepturilor de proprietate intelectuală necesită armonizare legislativă la nivel internațional, respectiv la nivel european, precum

și aderarea la legislația internațională, respectiv uniformizarea cadrului internațional.

În acest sens, armonizarea legislativă la nivel european presupune:

### 1. *Mărci, desene și modele*

În UE, cadrul juridic pentru mărci se bazează pe un sistem cu patru niveluri de înregistrare a mărcilor, care coexistă cu sistemele naționale armonizate prin intermediul Directivei privind mărcile [Directiva (UE) 2015/2436 din 16 decembrie 2015 de apropiere a legislațiilor statelor membre cu privire la mărci]. Pe lângă calea națională, alte căi posibile de protecție a mărcilor în UE sunt calea Beneluxului, marca EU, introdusă în 1994, și calea internațională. Regulamentul (UE) 2017/1001 din 14 iunie 2017 privind marca Uniunii Europene codifică și înlocuiește toate regulamentele anterioare ale CE privind marca UE. Codificarea a fost efectuată din motive de claritate, având în vedere că sistemul mărcii UE deja fusese modificat în mod substanțial de mai multe ori. Marca UE are un caracter unitar și efect egal în întreaga UE. Oficiul Uniunii Europene pentru Proprietate Intelectuală (EUIPO) este responsabil de gestionarea mărcii UE și a desenelor UE. Regulamentul privind marca UE stabilește, de asemenea, cuantumul taxelor care trebuie plătite către EUIPO. Ele sunt stabilite la un nivel care să garanteze că veniturile pe care le produc acoperă cheltuielile EUIPO și că acestea completează sistemele existente ale mărcilor naționale. Directiva 98/71/CE din 13 octombrie 1998 apropie dispozițiile naționale de protecție juridică pentru desene și modele industriale. Regulamentul (CE) nr. 6/2002 al Consiliului din 12 decembrie 2001 (cu modificările ulterioare) a instituit un sistem comunitar pentru protecția desenelor și modelelor industriale. Decizia 2006/954/CE a Consiliului și Regulamentul (CE) nr. 1891/2006 al Consiliului, ambele din 18 decembrie 2006, au creat o conexiune între sistemul UE de înregistrare a desenelor și modelelor și sistemul internațional de înregistrare a desenelor și modelelor industriale al OMPI.

## 2. Drepturile de autor și drepturile conexe

Drepturile de autor garantează că autorii, compozitorii, artiștii, producătorii de filme etc. sunt remunerați și că operele lor sunt protejate. Tehnologiile digitale au schimbat profund modul în care conținutul creativ este produs, distribuit și accesat. Legislația UE privind drepturile de autor este un set de unsprezece directive și două regulamente care armonizează drepturile esențiale ale autorilor și ale artiștilor interpreți sau executanți, ale producătorilor și ale organismelor de radiodifuziune. Prin stabilirea unor standard la nivelul UE, sunt reduse discrepanțele naționale, se asigură un nivel de protecție necesar pentru stimularea creativității și a investițiilor în creativitate, se promovează diversitatea culturală și se facilitează accesul consumatorilor și al întreprinderilor la conținutul și serviciile digitale în cadrul pieței unice.

### a. Drepturile de autor

Directiva 2001/29/CE din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională a adaptat legislația privind drepturile de autor și drepturile conexe la evoluțiile tehnologice, dar este depășită de evoluțiile extraordinar de rapide din lumea digitală, cum ar fi distribuția și accesul la programele de radio și televiziune: 49 % dintre utilizatorii de internet din UE accesează muzică, conținut audiovizual și jocuri online (conform estimării Eurostat). Prin urmare, este necesară o legislație armonizată a UE privind drepturile de autor pentru consumatori, creatori și companii. La 15 decembrie 2020, Comisia a propus două regulamente, Actul legislativ privind serviciile digitale și Actul legislativ privind piețele digitale, care vizează crearea unui spațiu digital mai sigur, în care drepturile fundamentale ale utilizatorilor sunt protejate și se creează condiții de concurență echitabile pentru întreprinderi. Directiva UE privind dreptul de autor (UE) 2019/790[1] din 17 aprilie 2019 prevede un drept de autor auxiliar pentru editorii de presă și o remunerație echitabilă pentru conținutul protejat prin drepturi de autor. Până în

prezent, platformele online nu au avut nicio responsabilitate juridică pentru utilizarea și încărcarea conținutului protejat de drepturi de autor pe site-urile lor. Noile cerințe nu vor afecta încărcarea fără scop comercial a operelor protejate de drepturi de autor în enciclopediile online, cum ar fi Wikipedia. Directiva (UE) 2019/789 („Directiva „CabSat”) a fost adoptată în aceeași zi și vizează creșterea numărului de programe de televiziune și radio disponibile online pentru consumatorii europeni. Organismele de radiodifuziune oferă din ce în ce mai mult servicii online în plus față de emisiunile lor tradiționale, deoarece utilizatorii se așteaptă să aibă acces la conținut de televiziune și radio în orice moment, oriunde. Directiva introduce principiul țării de origine pentru a facilita acordarea de licențe privind drepturile pentru anumite programe pe care furnizorii de radiodifuziune și televiziune le oferă pe platformele lor online (de exemplu, servicii de difuzare simultană și în reluare). Radiodifuzorii și televiziunile trebuie să obțină autorizații pentru drepturile de autor în țara lor de stabilire din UE (și anume, țara de origine) pentru a pune la dispoziție online în toate țările UE programe radio, programe TV de știri și de actualități și producții proprii finanțate integral. Statele membre au la dispoziție doi ani pentru a adopta o legislație adecvată pentru a pune în aplicare cerințele directivei. Directiva (UE) 2017/1564 din 13 septembrie 2017 privind anumite utilizări permise ale anumitor opere și ale altor obiecte ale protecției prin drept de autor și drepturi conexe în beneficiul persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimare facilitează accesul la cărți și alte materiale imprimare în formate adecvate și circulația acestora în cadrul pieței interne. Regulamentul (UE) 2017/1128 din 14 iunie 2017 privind portabilitatea transfrontalieră a serviciilor de conținut online în cadrul pieței interne urmărește să asigure că acei consumatori care cumpără filme, emisiuni sportive, muzică, cărți electronice și jocuri sau au abonamente pentru a le accesa pot avea acces la acestea, atunci când călătoresc în alte state membre ale UE.

*b. Durata protecției dreptului de autor și a drepturilor conexe*

Aceste drepturi sunt protejate pe viață și timp de 70 ani după decesul autorului/creatorului. Directiva 2011/77/UE de modificare a Directivei 2006/116/CE privind durată de protecție a dreptului de autor și a anumitor drepturi conexe a extins durata de protecție a drepturilor de autor pentru artiștii interpreți sau executanți de înregistrări sonore de la 50 la 70 ani, după înregistrare și pentru autorii de muzică, precum compozitori și textieri, la 70 de ani de la moartea autorului. Durata de 70 de ani a devenit un standard internațional de protecție a înregistrărilor sonore. În prezent, 64 de țări din întreaga lume protejează înregistrările sonore pentru o perioadă de cel puțin 70 ani.

*c. Programele informatice și bazele de date*

Directiva 91/250/CEE impune statelor membre obligația de a proteja programele informatice prin intermediul drepturilor de autor, similar operelor literare, în sensul Convenției de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice. Aceasta a fost codificată prin Directiva 2009/24/CE. Directiva 96/9/CE (Directiva privind bazele de date) stabilește protecția juridică a bazelor de date, definite drept „o culegere de opere, de date sau de alte elemente independente, dispuse sistematic sau metodic și accesibile în mod individual prin mijloace electronice sau de altă natură”. Directiva prevede protejarea bazelor de date atât prin intermediul dreptului de autor, pentru creația intelectuală, cât și printr-un drept sui generis de protecție a investițiilor (financiare, în resurse umane, eforturi și energie) în obținerea, verificarea sau prezentarea conținutului bazelor de date. La 23 februarie 2022, Comisia a prezentat o propunere pentru un nou regulament privind norme armonizate pentru un acces echitabil la date și o utilizare corectă a acestora (Legea privind datele), menit să asigure o alocare echitabilă a valorii datelor între actorii din economia datelor și să încurajeze accesul la date și utilizarea acestora. Legea privind datele va revizui anumite aspecte ale Directivei privind bazele de date. În special, aceasta va clarifica faptul că bazele de date care conțin date de la dispozitivele și obiectele internetului

obiectelor nu ar trebui să facă obiectul unei protecții juridice separate. Acest lucru va garanta că acestea pot fi accesate și utilizate. La 30 mai 2022, Parlamentul și Consiliul au adoptat Legea privind guvernanța datelor, care introduce mecanisme de facilitare a reutilizării anumitor categorii de date protejate din sectorul public, de creștere a încrederii în serviciile de intermediere de date și de promovare a altruismului în materie de date în întreaga UE.

#### *d. Societățile de gestionare colectivă*

Pentru difuzarea conținuturilor protejate de drepturi de autor și de drepturi conexe, este necesară obținerea unei licențe din partea titularilor acestor drepturi. Titularii de drepturi își pot încredința drepturile unei societăți de gestiune colectivă, care gestionează drepturile în numele acestora. Organismul de gestiune colectivă are obligația de a gestiona aceste drepturi, cu excepția cazului în care are motive justificate de a refuza această gestiune. Directiva 2014/26/UE privind gestiunea colectivă a drepturilor de autor și a drepturilor conexe și acordarea de licențe multiteritoriale pentru drepturile asupra operelor muzicale pentru utilizare online pe piața internă stabilește cerințele aplicabile organismelor de gestiune colectivă în vederea stabilirii de standarde înalte de administrare, gestiune financiară, transparență și raportare. Aceasta urmărește să se asigure că titularii de drepturi au un cuvânt de spus în gestionarea drepturilor lor și vizează o mai bună funcționare a organizațiilor de gestiune colectivă prin intermediul unor standarde la nivelul UE. Statele membre trebuie să se asigure că organisme de gestiune colectivă acționează în interesul titularilor de drepturi pe care îi reprezintă.

### *3. Brevetele*

Un brevet reprezintă un titlu juridic care poate fi acordat pentru orice invenție cu caracter tehnic, cu condiția să fie nouă, să fie rezultatul unei activități inventive și să poată avea o aplicare industrială. Brevetul conferă proprietarului dreptul de a împiedica producerea, utilizarea sau comercializarea fără autorizație

de către terți a unei invenții. Brevetele încurajează întreprinderile să facă investițiile necesare în inovare și stimulează persoanele fizice și întreprinderile să aloce resurse cercetării și dezvoltării. În Europa, invențiile tehnice pot fi protejate fie prin intermediul brevetelor naționale, acordate de către autoritățile naționale competente, fie prin intermediul brevetelor europene, acordate în mod centralizat de către Oficiul European de Brevete. Cel din urmă este organul executiv al Organizației Europene de Brevete, la care au aderat în prezent 38 de state. UE ca entitate nu este membră a acestei organizații. După ani de discuții între statele membre, Parlamentul și Consiliul au aprobat, în 2012, temeiul juridic pentru un brevet european cu efect unitar (brevet unitar). Un acord internațional între statele membre stabilește, prin urmare, o jurisdicție unică și specializată în materie de brevete. Confirmarea de către Curtea de Justiție (CJUE) a pachetului privind brevetele în hotărârea sa din 5 mai 2015 în cauzele C-146/13 și C-147/13 a deschis calea către noul brevet european. Regimul anterior va coexista cu noul sistem până la înființarea Curții Unice pentru Brevete (CUB). Brevetul unitar, acordat de Oficiul European de Brevete, va oferi o protecție uniformă, cu același efect în toate țările participante. Cu un singur brevet unitar, întreprinderile vor avea posibilitatea să își protejeze invențiile în toate statele membre ale UE. De asemenea, vor putea contesta și apăra brevete unitare printr-o singură acțiune în justiție, sesizând Curtea Unică în materie de Brevete. S-a propus ca sediile acestor instanțe să fie la Londra, München și Paris. Acest lucru va eficientiza sistemul și va permite economii în privința costurilor de traducere. În plus, Acordul privind Curtea Unică în materie de Brevete (ACUB) prevede în mod clar că trebuie respectată supremația dreptului UE (articolul 20 din ACUB) și că hotărârile CJUE sunt obligatorii pentru Curtea Unică în materie de Brevete. În septembrie 2021, Germania și-a depus instrumentul de ratificare a ACUB la Secretariatul General al Consiliului, declanșând astfel numărătoarea inversă pentru punerea în aplicare a sistemului de brevete unitare în ansamblul său. Dacă etapele rămase sunt finalizate la timp, sistemul de brevete unitare ar putea fi introdus în a doua



jumătate a anului 2022.

#### 4. *Secretele comerciale*

Practica păstrării confidențialității asupra informațiilor comerciale („know-how”) are o tradiție seculară. În multe țări, există instrumente legale pentru a proteja secretele comerciale, fie că sunt sau nu definite ca parte a DPI. Nivelul de protecție acordat informațiilor confidențiale nu poate fi comparat cu alte domenii ale dreptului proprietății intelectuale, cum sunt brevetele, drepturile de autor și mărcile, dar poate, în principiu, să se aplice pe termen nelimitat, mai degrabă decât pentru o perioadă limitată. Protecția secretelor comerciale diferă de la un stat la altul mai mult decât alte domenii ale dreptului proprietății intelectuale și poate fi chiar mai avantajoasă și mai ieftină decât solicitarea protecției oficiale a brevetelor. Din 2016, a existat un cadru juridic al UE, respectiv Directiva (UE) 2016/943 privind protecția know-how-ului și a informațiilor de afaceri nedivulgate (secrete comerciale) împotriva dobândirii, utilizării și divulgării ilegale.

#### 5. *Drepturi de proprietate intelectuală pentru soiurile de plante*

Protecția soiurilor de plante, denumită și „dreptul amelioratorului de plante”, este o formă de drept de proprietate intelectuală acordat amelioratorului unui soi de plante nou. Sistemul UE de protecție a soiurilor de plante, bazat pe principiile Actului din 1991 al Convenției internaționale pentru protecția noilor soiuri de plante, contribuie la dezvoltarea agriculturii și a horticulturii. Legislația UE stabilește un sistem de protecție a drepturilor asupra soiurilor de plante. Sistemul permite acordarea de drepturi de proprietate intelectuală pentru soiurile de plante. Oficiul Comunitar pentru Soiuri de Plante implementează și aplică acest sistem.

#### 6. *Indicații geografice*

În conformitate cu sistemul DPI al UE, denumirile produselor înregistrate ca având indicație geografică (IG) sunt protejate din punct de vedere juridic

împotriva imitațiilor și a utilizării necorespunzătoare în UE și în țările terțe cu care a fost semnat un acord de protecție specific. Denumirilor de produse li se poate acorda o indicație geografică dacă au o legătură specifică cu locul în care este fabricat produsul. Această recunoaștere permite consumatorilor să aibă încredere în produsele de calitate și să le diferențieze, ajutând producătorii, în același timp, să își comercializeze mai bine produsele. Recunoscute ca proprietate intelectuală, indicațiile geografice joacă un rol din ce în ce mai important în negocierile comerciale dintre UE și alte țări.

### *7. Lupta împotriva contrafacerii*

Potrivit estimărilor, importurile în UE de mărfuri contrafăcute și piratate se ridică la aproximativ 85 de miliarde EUR (până la 5 % din totalul importurilor). La nivel mondial, comerțul cu mărfuri piratate reprezintă până la 2,5 % din schimburile comerciale și are o valoare de până la 338 de miliarde EUR, ceea ce cauzează prejudicii semnificative titularilor de drepturi, guvernelor și economiilor. Întrucât combaterea contrafacerii și a pirateriei era îngreunată de diferențele dintre regimurile de sancțiuni aplicabile în statele membre, Parlamentul European și Consiliul au adoptat, într-o primă etapă, Directiva 2004/48/CE privind respectarea drepturilor de proprietate intelectuală. Aceasta este destinată să consolideze combaterea pirateriei și a contrafacerii prin apropierea legislațiilor naționale pentru a asigura un nivel ridicat, echivalent și omogen de protecție a proprietății intelectuale pe piața internă și prevede măsuri, proceduri și compensații în temeiul dreptului civil și administrativ. Regulamentul(UE) nr. 608/2013 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală de către autoritățile vamale prevede norme procedurale pentru a asigura respectarea de către aceste autorități a drepturilor de proprietate intelectuală în cazul bunurilor care fac obiectul supravegherii și controlului vamal [1].

În acest context apare și noțiunea „epuizării” drepturilor, care necesită

clarificare.

Această noțiune juridică sau doctrină care se aplică tuturor domeniilor de proprietate industrială înseamnă că, după ce un produs protejat de un drept de proprietate intelectuală (de exemplu, un brevet) a fost vândut de titularul dreptului de proprietate intelectuală sau de alte persoane cu consimțământul titularului, dreptul de proprietate intelectuală este considerat epuizat. În UE, CJUE (Curtea de Justiție a Uniunii Europene) a interpretat întotdeauna tratatele UE în sensul că drepturile conferite de proprietatea intelectuală sunt epuizate în cadrul pieței unice prin introducerea bunurilor relevante pe piață (de către titularul dreptului sau cu consimțământul său). Titularul unui drept de proprietate intelectuală industrială sau comercială protejat prin legislația unui stat membru nu poate invoca legislația în cauză pentru a se opune „importului unui produs care a fost pus în circulație pe piața unui alt stat membru” [1].

Există și limitări în privința „epuizării” drepturilor.

Astfel, „epuizarea” drepturilor în UE nu se aplică în cazul comercializării produselor contrafăcute, nici al produselor puse în circulație în afara Spațiului Economic European (articolul 6 din Acordul TRIPS). În 1999, în hotărârea *Sebago Inc. și Ancienne Maison Dubois & Fils SA/GB-Unic SA* (cauza C-173/98), CJUE a decis că statele membre nu sunt autorizate să prevadă în legislația națională epuizarea drepturilor unei mărci pentru produsele puse în circulație pe piața dintr-o țară terță [1].

În ceea ce privește actele juridice din acest domeniu, normele UE privind epuizarea sunt în mare parte rezultatul jurisprudenței CJUE care interpretează articolul 34 din TFUE privind măsurile cu efect echivalent restricțiilor cantitative între statele membre. Această jurisprudență se reflectă în fiecare dintre actele legislative relevante ale UE referitoare la DPI. CJUE a confirmat în 2012, în cauza *SAS* [C-406/10], faptul că, în conformitate cu **Directiva 91/250/CEE**, doar expresia unui program pentru calculator este protejată prin dreptul de autor, ideile

și principiile care stau la baza logicii, a algoritmilor și a limbajelor de programare nu sunt protejate în temeiul acestei directive (punctul 32 din hotărâre). Curtea a subliniat că nici funcționalitatea unui program de calculator, nici limbajul de programare și formatul fișierelor de date utilizate în cadrul unui program de calculator pentru exploatarea anumitor funcții ale acestuia nu constituie o formă de exprimare a acestui program în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 91/250/CEE (punctul 39). În hotărârea sa în cauza C-160/15 (GS Media BV/Sanoma Media Netherlands BV și alții), CJUE a declarat că postarea unui hyperlink pe un site internet către lucrări protejate de drepturi de autor și publicate fără acordul autorului pe alt site internet nu constituie „comunicare către public” dacă persoana care a postat acel link nu urmărește câștiguri financiare și acționează fără a ști că acele lucrări au fost publicate ilegal. În hotărârea sa în cauza C-484/14 din 15 septembrie 2016, CJUE a considerat că punerea la dispoziția publicului larg a unei rețele WI-FI în mod gratuit pentru a atrage atenția clienților potențiali asupra bunurilor și serviciilor unui magazin reprezintă un „serviciu al societății informaționale” în sensul Directivei 2000/31/CE și confirmă că, în anumite condiții, un furnizor de servicii care oferă acces la o rețea de comunicare poate să nu fie considerat responsabil. Prin urmare, titularii drepturilor de autor nu au dreptul de a solicita compensații pe motiv că rețeaua a fost utilizată de terțe părți pentru a le încălca drepturile. Securizarea conexiunii internet prin intermediul unei parole asigură un echilibru între drepturile de proprietate intelectuală ale titularilor, pe de-o parte, și libertatea de a desfășura o activitate comercială a furnizorilor de acces și libertatea de informare a utilizatorilor rețelei, pe de altă parte [1].

Protejarea inovării prin politici și legislație în domeniul proprietății intelectuale are rolul de a încuraja inovarea domestică și difuzarea internațională a tehnologiei. În țările dezvoltate, se manifestă o tendință către întărirea tuturor instrumentelor care protejează inovarea și, implicit, proprietatea intelectuală, această viziune fiind urmată și de țările mai puțin dezvoltate, chiar dacă într-un

ritm mai lent, însă reglementat formal, scopul fiind susținerea, diseminarea și difuzarea inovării pentru asigurarea creșterii economice. În contextul existenței unor politici internaționale, fiecare țară își poate modela propriul sistem de politici și instrumente pentru a proteja și promova proprietatea intelectuală, transferul de tehnologie și propriile obiective de politică industrială. Dacă, în trecut, sistemele naționale de inovare prezentau o relaxare la nivelul regimurilor privind drepturile de proprietate intelectuală, scopul fiind încurajarea difuzării tehnologiei prin imitare și a inovării incrementale prin modele de utilitate, modificarea politicilor internaționale și introducerea unor mecanisme noi schimbă tot mai mult și standardizează modul de abordare a protecției și încurajării inovării. Unul dintre cele mai importante mecanisme în acest sens îl reprezintă adoptarea TRIPS – The Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights/Acordul privind Aspecte Comerciale legate de Drepturile de Proprietate Intelectuală, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1996, valabil pentru toate țările membre ale Organizației Mondiale a Comerțului, în sensul impunerii unor standarde mai puțin flexibile pentru protejarea, transferul și implementarea inovării, mecanism cadru care permite totuși adoptarea de politici diferite de protejare a drepturilor de proprietate intelectuală la nivelul fiecărei țări, mai ales la nivelul țărilor mai puțin dezvoltate, care prezintă situații particulare din punctul de vedere al nevoilor de dezvoltare [2].

În aceeași accepțiune, politicile adoptate la nivel local pot afecta relația dintre drepturile de proprietate intelectuală și inovarea, inclusiv diseminarea, transferul și difuzarea tehnologiei, această relație depinzând în esență de nivelul de dezvoltare și de capacitatea de inovare sau imitare ale țării respective. Prioritatea politicilor în țările mai puțin dezvoltate ar trebui să urmărească îmbunătățirea mediului pentru investiții prin măsuri care să încurajeze importul de tehnologie transpusă în bunuri, compensând astfel eventuala slăbiciune a instituțiilor publice și capacitatea redusă de cercetare-dezvoltare [2].

Pe de altă parte, globalizarea inovării, investițiile străine directe și transferul internațional de tehnologie necesită funcționarea și impunerea unor standarde în toate țările, a unor nivele minime pentru protejarea, transferul și implementarea inovării, prin care să se încurajeze inovarea atât la nivel domestic, cât și prin mecanisme de transfer internaționale. Existența unor standarde privind protejarea drepturilor de proprietate intelectuală, a căror strictețe să fie în echilibru cu nevoile domestice ale unei țări și cu politicile internaționale, trebuie să se constituie într-unul dintre cele mai importante instrumente ale inovării la nivel național. Globalizarea inovării protejate de drepturi de proprietate intelectuală în contextul promovării economiei deschise are un impact pozitiv asupra creșterii economice, limitând riscul monopolului asociat cu o economie închisă, dublată de drepturi puternice de proprietate intelectuală [2].

Tabelul următor sintetizează principalele mecanisme internaționale de protejare proprietății intelectuale și legislația internațională aplicabilă.

**Tabel 2 Instrumente și acorduri pentru protejarea drepturilor de proprietate intelectuală.**  
Sursa: [2]

Tipul de proprietate intelectuală	Instrumente de protecție	Obiectul protecției	Domeniile primare de aplicare	Principalele Acorduri internaționale
<b>Proprietatea industrială</b>	Brevete și modele de utilitate	Invenții noi, non-evidente din stadiul tehnicii (pas inovator), cu aplicabilitate industrială	Producție, agricultură	Convenția de la Paris, Tratatul de Cooperare pentru Brevete (PCT), Tratatul de la Budapesta, Acordul de la Strasbourg, TRIPS*.
	Modele (design/desen) industriale	Desene (design-uri) ornamentale ale produselor	Producție, îmbrăcăminte, automonibe, electronice, etc.	Acordul de la Haga, Acordul de la Locarno, TRIPS.
	Mărcile înregistrate	Semne și simboluri de identificare	Toate industriile	TRIPS, Acordul de la Madrid, Acordul de la Nice, Acordul de la Viena.
	Indicații geografice	Nume prin care se indentifică locuri	Vinuri, alcool distilat	Acordul de la Lisabona, TRIPS.

<b>Proprietatea literară și artistică</b>	Drepturi de autor și drepturi conexe	Exprimare originală a autorului	Publicații, divertisment electronic, software, media	TRIPS , Convenția de la Berna, Convenția de la Roma, Convenția de la Geneva, Convenția de la Bruxelles, Tratatul WIPR**privind Drepturile de Autor /Tratatul OMPI privind Drepturile de Autor din 1996, Tratatul OMPI privind Interpretările, Execuțiile și Fonogramele, Convenția Universală a Drepturilor de Autor.
<b>Protecția sui generis</b>	Circuite integrate	Topografii originale de semiconductori	Industria cipurilor de calculator/ microelectronica	Tratatul de la Washington, TRIPS.
	Protecția bazelor de date	Baze de date electronice	Industria procesării informației	Directiva Comisiei Europene 96/9/EC
	Drepturile asupra noilor soiuri de plante	Varietăți noi, stabile, distincte	Agricultură, alimentație	Convenția privind Noile Varietăți de Plante (UPOV***), TRIPS.
<b>Secretele comerciale</b>	Legi privind concurența neloială	Informații de afaceri secrete	Toate industriile	TRIPS

*\*TRIPS - The Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights-Acordul privind Aspecte Comerciale legate de Drepturile de Proprietate Intelectuală, administrat de Organizația Mondială a Comerțului, care stabilește standardele minime pentru reglementările celor mai multe forme de proprietate intelectuală. Face parte din Runda de la Uruguay, respectiv Acordul General privind Tarifele și Comerțul (GATT - 1994).*

*\*\*WIPR - World Intellectual Property Report/Raportul Mondial al Proprietății Intelectuale*

*\*\*\*UNOV - United Nations Office in Vienna/Oficiul Națiunilor Unite la Viena*

*Toate tratatele internaționale, cu excepția TRIPS, Convenția Universală a Drepturilor de Autor și Directiva Comisiei Europene 96/9/EC, sunt administrate de OMPI. Directiva Comisiei Europene 96/9/EC furnizează un exemplu de definiție evoluată a drepturilor de proprietate intelectuală în domeniul protecției bazelor de date.*

Protejarea și încurajarea drepturilor de proprietate intelectuală cunosc un trend ascendent la nivelul Europei, aceasta datorându-se inclusiv politicii de dezvoltare a Uniunii Europene, care pune în prim plan inovarea. Începând cu *Strategia Lisabona* (adoptată în anul 2000 și reînnoită de către Consiliul European în 2005), care urmărește, prin programe naționale de reformă și prin-un program comunitar european, obiective precum creșterea cheltuielilor pentru cercetare-dezvoltare și obținerea unui consens larg privind reformele necesare în cadrul UE pentru definirea domeniului prioritar cercetare și inovare, și continuând cu mecanisme precum *Strategia Europa 2010* pentru creștere inteligentă, durabilă și

favorabilă incluziuni prin, dar nu limitat la, cunoaștere și inovare, și mecanismele de aplicare *Orizont 2020* și *Horizon Europe*, care sprijină prin finanțare excelența științifică și inovarea în scopul creșterii economice și depășirii provocărilor societale, toate aceste mecanisme și instrumente de politică internațională (i.e. politica UE vizează și include și țări din afara UE) promovează globalizarea inovării și inovarea ca soluție pentru stimularea creșterii economice și bunăstării durabile, atât la nivel național, cât și internațional [2].

## 8.2. Cadrul instituțional și legislativ la nivel național

În România, asigurarea protecției proprietății intelectuale se realizează în principal prin două instituții de specialitate: Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci - în domeniul proprietății industriale și Oficiul Român pentru Drepturile de Autor - în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe. În temeiul Hotărârii Guvernului nr. 573/1998 Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci este organul de specialitate al administrației publice centrale în subordinea Guvernului cu autoritate unică pentru asigurarea protecției proprietății industriale, care elaborează și supune spre aprobare guvernului strategia dezvoltării protecției proprietății industriale în România și aplică politica Guvernului în domeniu [3].

Oficiul Român pentru Drepturile de Autor este organizat și funcționează, potrivit Hotărârii Guvernului nr. 758/2003 ca organ de specialitate în subordinea Guvernului, cu autoritate unică pe teritoriul României în ceea ce privește evidența, observarea și controlul aplicării legislației în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe. Acordarea asistenței de specialitate în domeniul proprietății industriale și reprezentarea persoanelor fizice și juridice române sau străine interesate în fața Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci, se asigură prin consilieri în proprietate industrială, organizați în cadrul Camerei Naționale a



Consilierilor în Proprietate Industrială din România în conformitate cu dispozițiile Ordonanței Guvernului nr.66/2000 privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier în proprietate industrială, aprobată cu modificări, prin Legea nr. 437/2002 [3].

Instituțiile implicate în elaborarea Strategiei naționale în domeniul proprietății intelectuale sunt: Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale, Ministerul Educației Naționale, Ministerul Cercetării, Inovării Și Digitalizării,, Agenția Națională pentru întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperatie, Autoritatea Națională a Vămiror, Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor, Ministerul Justiției, Ministerul Public, Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Investițiilor și Proiectelor Europene, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Economiei, Camera Națională a Consilierilor în Proprietate Industrială, Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București [3].

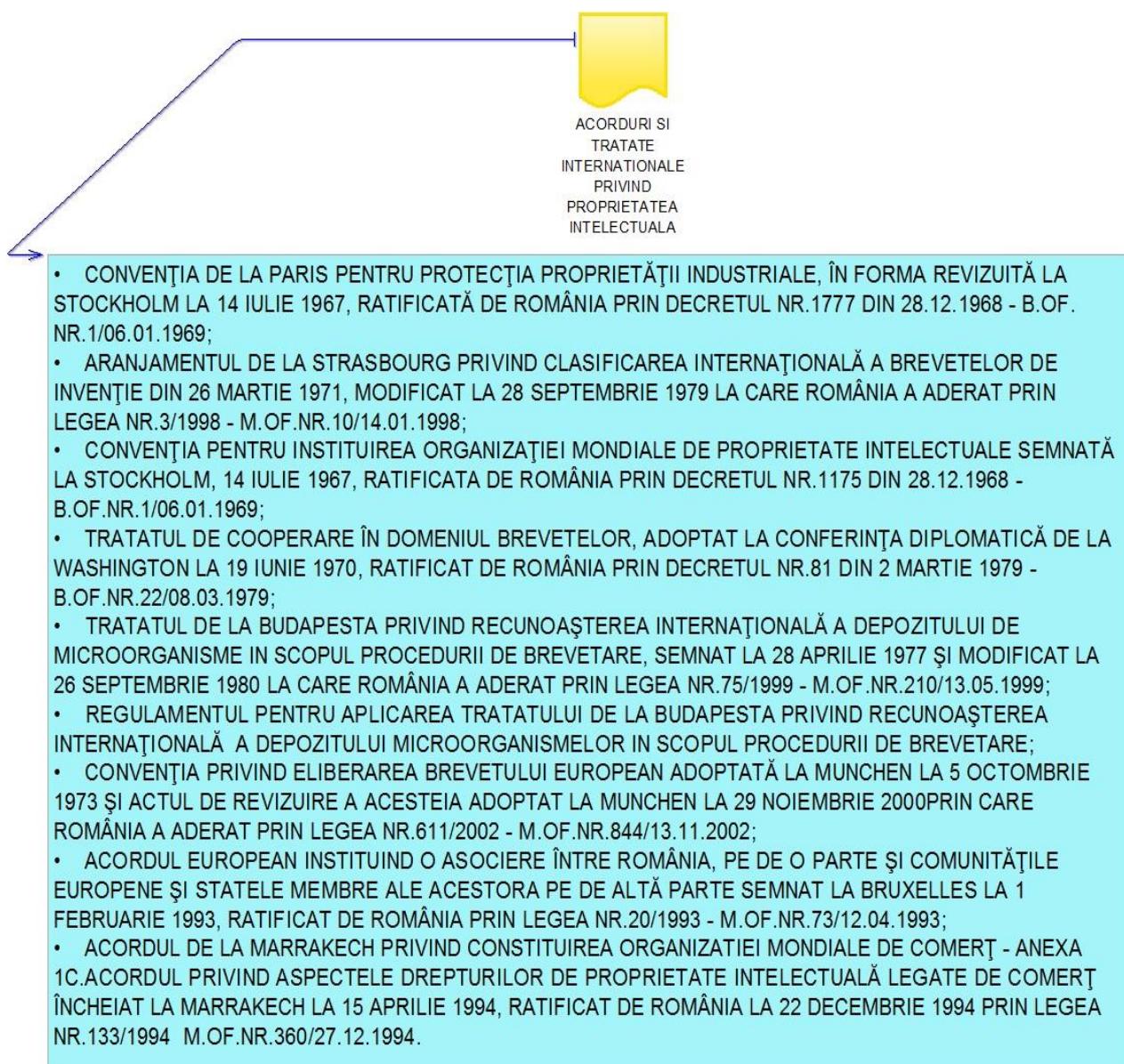
Politica guvernamentală în domeniul cercetării-dezvoltării și inovării urmărește intensificarea proceselor de inovare și creșterea calității și competitivității produselor și serviciilor oferite de întreprinderile românești. Instrumentul prin care se realizează politica guvernamentală în domeniu este Planul Național pentru Cercetare, Dezvoltare și Inovare (PNCDI), coordonat de către Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării [3].

Protecția drepturilor de proprietate industrială este reglementată, în principal, prin următoarele legi speciale: Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, republicată, Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor industriale, republicată, Legea nr.16/1995 privind protecția topografiilor circuitelor integrate, Legea nr. 255/1998 privind protecția noilor soiuri de plante, Ordonanța Guvernului nr. 41/1998 privind taxele în domeniul proprietății industriale și

regimul de utilizare a acestora aprobată prin Legea nr. 383/2002 [3].

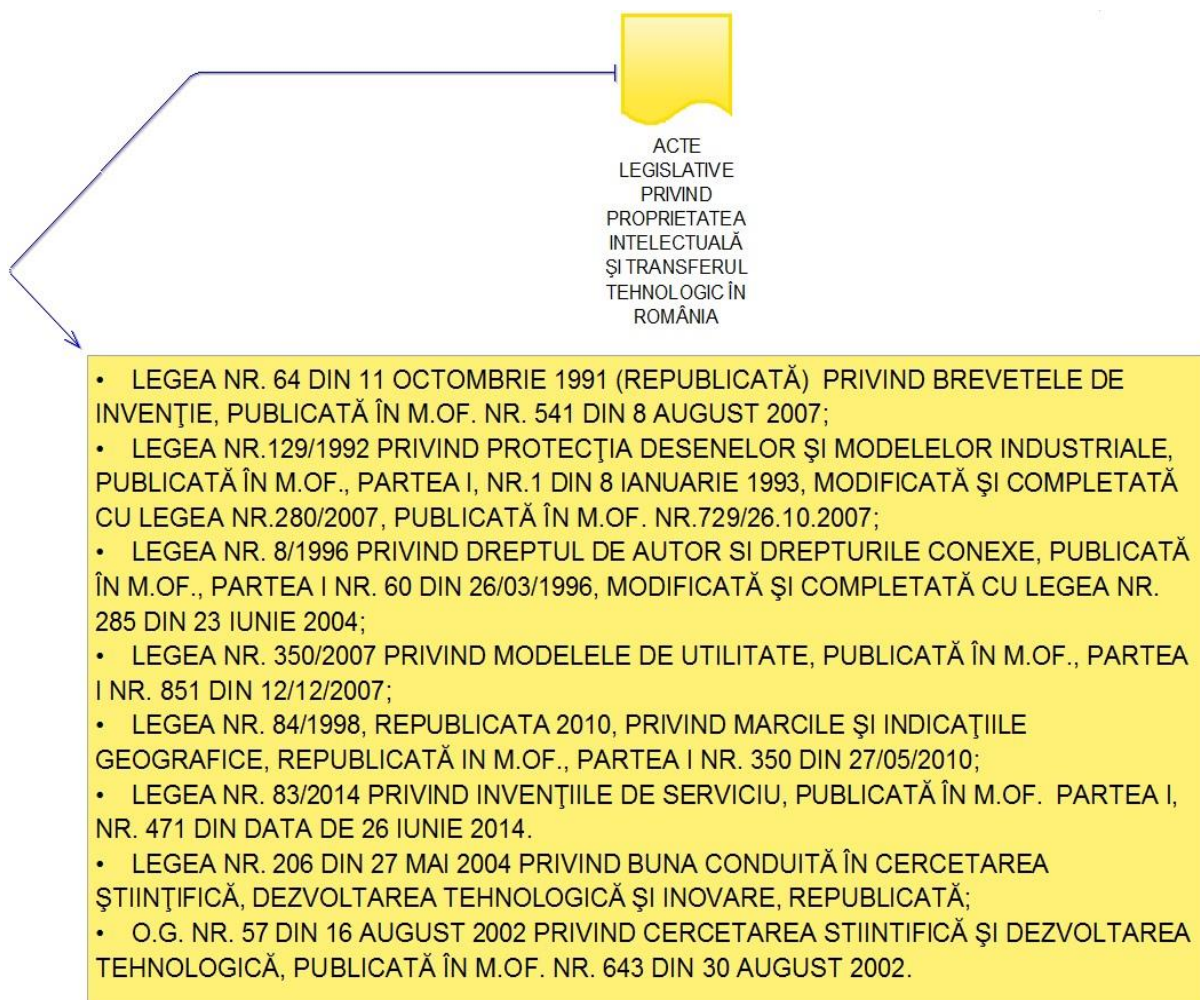
Protecția dreptului de autor și a drepturilor conexe este reglementată de Legea nr.8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, care reprezintă legea cadru în domeniu și de două acte normative complementare, care cuprind măsuri destinate combaterii fenomenului pirateriei, respectiv Ordonanța Guvernului nr. 45/2000 privind combaterea producerii și comercializării neautorizate a fonogramelor (aprobată prin Legea nr. 624/2001) și Ordonanța Guvernului nr. 124/2000 pentru completarea cadrului juridic privind dreptul de autor și drepturile conexe prin adoptarea de măsuri pentru combaterea pirateriei în domeniile audio și video, precum și a programelor pentru calculator (aprobată prin Legea nr. 213/2002). Alte reglementări ale drepturilor de proprietate intelectuală sunt cuprinse în: Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale cu modificările și completările aduse prin Legea nr. 298/2001, Legea nr. 202/2000 privind unele măsuri pentru asigurarea respectării drepturilor de proprietate intelectuală în cadrul operațiunilor de vamuire, cu modificările aduse prin Ordonanța Guvernului nr. 59/2002 aprobată prin Legea nr. 664/2002, Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 26/1990 privind Registrul Comerțului cu modificările ulterioare, articolele 299-301 din Codul Penal [3].

Referitor la reglementarea legislației în domeniul proprietății intelectuale, mai ales în domeniul brevetelor de invenție, România a aderat la cele mai importante acorduri internaționale și tratate multilaterale, așa cum sunt prezentate în figura următoare.



**Figura 3 Acorduri internaționale și tratate multilaterale în domeniul proprietății intelectuale, la care a aderat România. Sursa: [2]**

Figura următoare sintetizează cele mai importante acte legislative care reglementează proprietatea intelectuală și transferul tehnologic în România.



**Figura 4 Acte legislative privind proprietatea intelectuală și tranferul tehnologic în România. Sursa: [2]**

### 8.3. Bibliografie

- [1] Udo Bux, U., Maciejewski, M. (2022): Proprietatea intelectuală, industrială și comercială. Fișe descriptive despre Uniunea Europeană. Disponibil la: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/36/proprietatea-intelectuala-industrial-a-si-comerciala>
- [2] BANU, G.S. (2017): Cercetări privind îmbunătățirea procesului de inovare în organizații, ISBN 978-606-23-0768-4, Editura Printech, 2017, București.
- [3] Proprietatea intelectuală în România Ghid de Bune Practici. Material realizat

în cadrul etapei a III-a a proiectului RECPIN „Rețea Națională de educație, stimulare și promovare a creativității și dreptului de proprietate intelectuală”  
Contract de finanțare 192 CPII/9.09.2008.

## 9. Transferul tehnologic

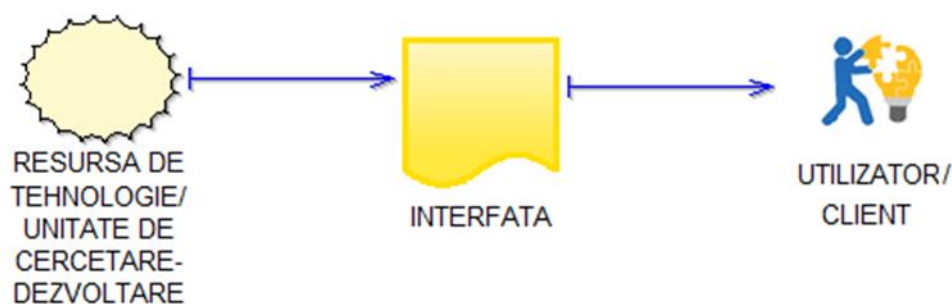
### 9.1. Transferul tehnologic. Definiție și noțiuni generale

Valoarea inovării are întotdeauna efect dincolo de dezvoltarea organizației inovatoare, remarcându-se prin efectele și beneficiile inovațiilor asupra altor organizații, consumatori și asupra publicului larg. Diseminarea inovării pe piață se produce prin mecanisme multiple și complexe, care au la bază schimbul de informații și colaborarea pe piață. În acest context, se remarcă transferul tehnologic. Transferul tehnologic poate fi definit ca înglobând două accepțiuni generale în acest sens:

- Transferul tehnologic reprezintă procesul de transferare a unei proprietăți intelectuale, care a fost generată și dezvoltată într-un anumit loc, folosind mijloace legale precum licențierea tehnologiei sau franciza.
- Transferul tehnologic reprezintă procesul prin care sunt convertite descoperirile științifice și tehnologice în bunuri și servicii vandabile [1].

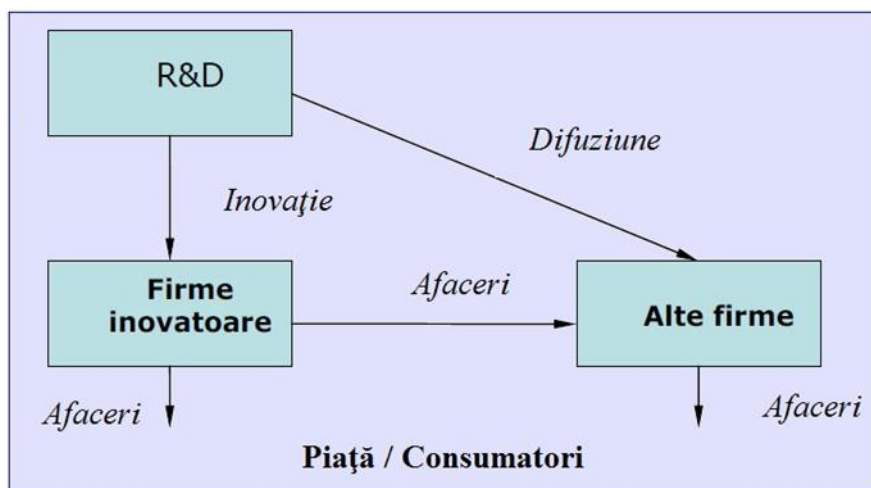
În aceeași accepțiune, scopul transferului tehnologic constă în întărirea economiei unui teritoriu prin accelerarea aplicării noilor tehnologii și resurse în scopul satisfacerii necesităților și oportunităților sectorului privat și public, acest proces având ca rezultate îmbunătățirea produselor, eficientizarea serviciilor, perfecționarea proceselor de fabricație, realizarea unor produse noi destinate desfacerii pe piețe naționale și internaționale; procesul tehnologic presupunând, în acest sens, trei entități aflate într-o relație de cooperare, așa cum este evidențiat în figura următoare [1].





**Figura 5 Procesul transferului tehnologic. Sursa: [1].**

Într-o altă abordare, transferul tehnologic este definit identificând tehnologia ca fiind un set complex de resurse, cunoștințe și know-how, organizate pentru obținerea de produse, i.e. bunuri și/sau servicii, prin care se poate genera următoarea schemă de transfer tehnologic (Figura 4) [1]:



**Figura 6 Schema transferului tehnologic. Sursa: [1]**

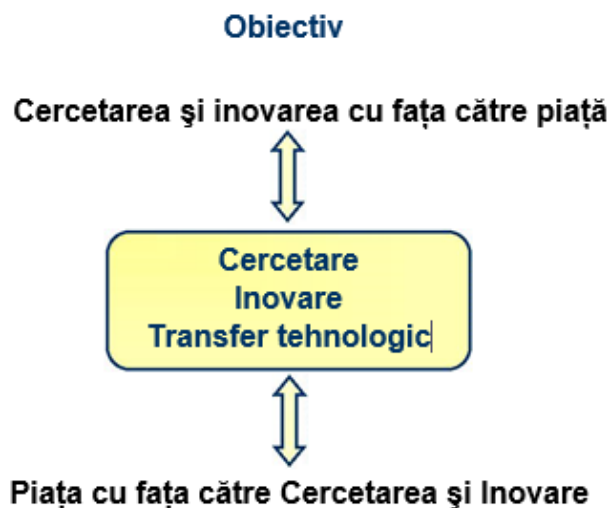
Transferul tehnologic este procesul care permite introducerea sau achiziționarea în circuitul economic a tehnologiilor și utilajelor specifice, echipamentelor și instalațiilor rezultate din cercetare, în vederea obținerii de procese, produse sau servicii noi sau îmbunătățite, cerute de piață sau prin care se adoptă un comportament inovativ, inclusiv activitatea de a disemina informații, a explica, a transfera cunoștințe, a acorda consultanță și a comunica cu persoane

care nu sunt experți în problemă despre rezultatele cercetării fundamentale, aplicative și precompetitive într-un asemenea mod încât să crească șansele aplicării unor astfel de rezultate, cu condiția să existe un proprietar al rezultatelor. Inovația, pentru a fi valorificată prin transfer tehnologic, trebuie să facă obiectul proprietății intelectuale, autoritatea care reglementează acest domeniu fiind Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci – OSIM (pentru proprietatea industrială) și Oficiul Român pentru Drepturile de Autor [2].

Sintetizând diferite definiții ale conceptului, care pornesc de asemenea de la definirea tehnologiei, literatura de specialitate conferă o imagine complexă asupra transferului tehnologic ca reprezentând un proces de mișcare de tehnologie de la o entitate la alta cu scopul final de a se asigura faptul că entitatea care primește, i.e. cesionarul, poate utiliza eficient tehnologia transferată de către cedent și, eventual, să o asimileze. Această mișcare poate presupune bunuri fizice, know-how și cunoștințe tehnice, uneori relocare și schimb de personal sau mișcarea unui set specific de capacități. Conceptul de transfer tehnologic a fost folosit și pentru desemnarea mișcărilor de tehnologie de la nivelul laboratoarelor către industrie, elaborat cu scopul de dezvoltare la nivel de țară, dar și pentru mișcarea unei aplicații a unei tehnologii către un alt domeniu. Transferul tehnologic presupune mișcarea cunoștințelor, capacităților, organizației, valorilor și a capitalului de la punctul de generare la punctul de adaptare și aplicare [1].

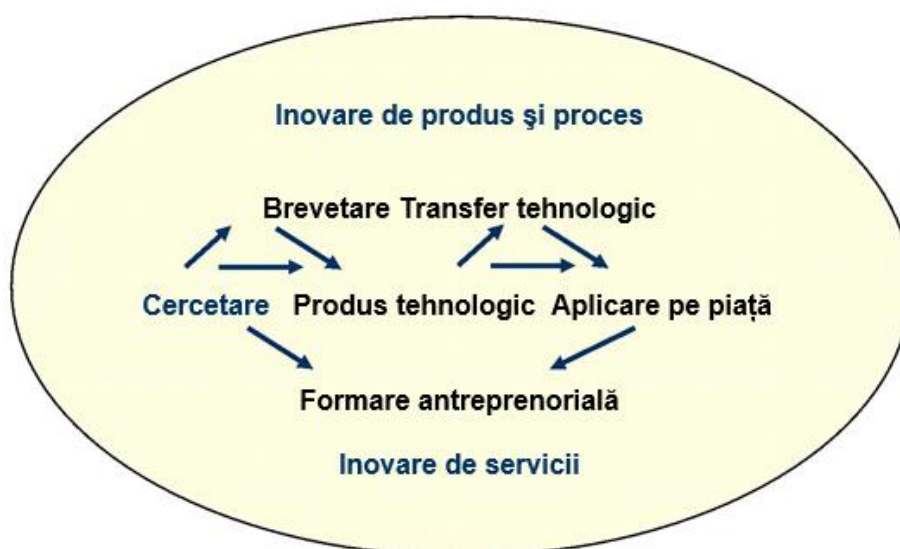
Cercetarea și inovarea orientate către piață se realizează prin cercetare, inovare și transfer tehnologic, iar piața se orientează către cercetare și inovare, ca mijloace pentru creșterea competitivității produselor (Figura 7) [2].





**Figura 7 . Cercetare – Inovare – Transfer tehnologic. Sursa: [2].**

În Figura 8 este prezentată o schemă a traseului de la cercetare de piață, cercetare produs, proiectare, prototipare, omologare, promovare și transfer tehnologic către marea industrie sau realizarea de noi întreprinderi sub forma de spin-off sau start-up. Cel mai mare avantaj în domeniul inovării îl reprezintă stăpânirea informației, cercetarea bibliografică în domeniu, realizarea elementelor de noutate, conștientizarea noutății și implicit protejarea noutății, proprietății intelectuale [2].



**Figura 8 Traseul de la cercetare la piață conform Agendei de la Lisabona. Sursa: [2].**

Într-o altă abordare a transferului tehnologic, conceptul de tehnologie reprezintă un set de cunoștințe sistematice pentru producerea unui produs, pentru aplicarea unui proces sau pentru furnizarea unui serviciu, excluzând clar din conceptul de tehnologie bunurile, i.e. produsele sau serviciile finite, care sunt vândute sau închiriate, și punând accentul pe cunoștințele care intră în crearea și furnizarea unui produs sau serviciu. În această accepțiune, cunoștințele sunt formate din cunoștințele tehnice pe care se bazează crearea bunurilor finite, precum și din capacitatea organizațională necesară pentru a transforma intrările relevante de natură productivă în bunuri finite. Transferul tehnologic este astfel definit în contextul diseminării de tehnologie comercială, prezentându-se sub forma unei tranzacții de transfer tehnologic, care poate sau nu să fie reglementată de un contract juridic, dar care presupune comunicarea de către cedent a cunoștințelor relevante către cesionar. În acest context al transferului tehnologic intervine proprietatea intelectuală, care joacă un rol important în situațiile în care recuperarea investiției este pe termen lung, când investiția presupune costuri semnificative sau riscuri majore și când invenția sau creația poate fi ușor copiată sau imitată. Sistemele puternice de proprietate intelectuală pot încuraja transferul tehnologic, constituindu-se în elemente care facilitează elaborarea mecanismelor de transfer tehnologic [1].

În literatură, conceptul de transfer tehnologic este definit fie diferit de cel de difuzare a tehnologiei, fie ca asimilându-l pe acesta din urmă. Pe de o parte, difuzarea de tehnologie este considerată unul dintre beneficiile transferului de tehnologie, care poate fi neestimat și gratuit pentru beneficiarul sau piața care dobândește tehnologia. Formele difuzării de tehnologie sunt auxiliare transferului, apărând involuntar sau sunt concepute deliberat pentru a se depăși probleme informaționale, putând lua astfel inclusiv forma cooperării pentru a facilita transferul tehnologic. Pe de altă parte, transferul tehnologic este definit în contextul difuzării tehnologiei, transferul tehnologic asimilând difuzarea de tehnologie [1].

În privința factorilor de influență asupra planificării și implementării transferului tehnologic, potențialele probleme pot fi concentrate în jurul capabilităților tehnologice ale organizației și ale oamenilor implicați în acest proces. Capabilitățile tehnologice sunt sintetizate în cumulul de cunoștințe și experiențe, fie sub formă de idei, fie sub formă de infrastructură sau încorporate în personal calificat. Aceste capabilități sunt reprezentate de: sectorul de cercetare-dezvoltare, infrastructura de tehnologie a informației și de comunicare, precum și baza de cunoaștere științifică. Existența capabilităților tehnologice nu asigură însă solitar succesul transferului tehnologic, existând o serie de factori de risc care influențează procesul:

- Factorii de risc tehnologic. Trebuie analizată adecvarea noii tehnologii transferate, în funcție de context, evaluându-se elemente precum cererea pieței, existența furnizorilor, infrastructura potrivită, adaptarea tehnologiei, forța de muncă adecvată, etc..

- Factorii de risc ai afacerii. Trebuie evaluate riscurile costului, cererii, ratei de schimb și ai profitului.

- Factorii de risc de țară. Trebuie analizat profilul țării gazdă prin prisma cadrului social, politic, legal și al disponibilității pentru infrastructura necesară.

- Factori de risc organizațional. Trebuie analizate capacitatea managerială, expertiza personalului și infrastructura existente .

Transferul tehnologic eficient reprezintă un proces complex care permite diseminarea, valorificarea inovării și dezvoltarea economică, necesitând implicarea și colaborarea mai multor entități, atât la nivelul organizației care primește tehnologia, prin asigurarea capabilităților necesare, cât și la nivelul instituțiilor suport și al guvernelor țării respective, care să asigure mecanismele de facilitare în adoptarea inovațiilor [1].

## 9.2. Instrumente ale transferului tehnologic

Transferul tehnologic presupune, în general, interesul unei persoane pentru achiziționarea unei tehnologii noi care să o aducă în stadiul de a produce sau utiliza produse sau procese la un nivel competitiv pe plan național și internațional. În aceste condiții, transferul tehnologic trebuie să aibă la bază (și) un contract de licență, exclusivă sau neexclusivă ori o cesiune de brevet având ca obiect produsul și/sau procesul de fabricație a caror tehnologie se transferă. Transferul tehnologic poate include și transferarea unor cunoștințe suplimentare privind invenția brevetată, numite know-how, care să permită preluarea tuturor detaliilor de natură tehnică, tehnologică și/sau administrativă, care să permită persoanei care a achiziționat o tehnologie utilizarea acesteia la parametrii necesari [3].

Mecanismele de transfer tehnologic pot fi astfel clasificate în funcție de asimilarea sau diferențierea și difuzarea de tehnologie (Tabelul 2) [1].

**Tabel 3 Mecanisme de transfer tehnologic. Sursa: [1].**

MECANISME DE TRANSFER TEHNOLOGIC	
<p>Transferul tehnologic asimilează difuzarea tehnologiei, care devine o condiție de succes în transferul tehnologic. În această accepțiune, Rânea et al. (2012) identifică următoarele operațiuni care asigură diseminarea tehnologiei, inclusiv mecanisme pasive și gratis:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li><b>1. Grupuri de consultanță</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Grupuri de recenzie ale utilizatorului final</li> <li>- Grupuri de recenzie tehnică</li> </ul> </li> <li><b>2. Colaborare cu participare la costuri</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Consorții industriale</li> <li>- Cercetare - dezvoltare în parteneriat</li> <li>- Proiecte demonstrative</li> <li>- Facilități pentru utilizator</li> </ul> </li> <li><b>3. Colaborare fără participare la costuri</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Contractare cercetare - dezvoltare</li> </ul> </li> <li><b>4. Schimb de personal</b></li> </ol>	<p>Transferul tehnologic se distinge de conceptul de difuzare a tehnologiei, acesta din urmă fiind considerat ca reprezentând un beneficiu al transferului tehnologic asupra economiei. În această accepțiune, UNCTAD (2001) identifică următoarele tipuri de tranzacții de transfer tehnologic care pot fi utilizate în practică, exclusiv cele care se stabilesc contractual, fiind proactive și plătite:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li><b>1. Cesiunea, vânzarea sau licențierea</b> tuturor formelor de proprietate industrială, cu excepția mărcilor înregistrate, a mărcilor de serviciu sau a numelor de marcă, atunci când</li> </ol>

- *Lucrări pentru terți*
- *Personal de consultanță*
- *Personal invitat*
- *Transfer de personal*
- 5. Licențiere / spin off**
- *Licențiere*
- *Firme de spin off*
- *Parcuri științifice și tehnologice*
- *Incubatoare tehnologice de afaceri*
- 6. Diseminare activă a informației**
- *Organizații de brokeraj*
- *Conferințe, seminarii, ateliere*
- *Centre de transfer tehnologic*
- *Învățământ*
- 7. Diseminare pasivă a informației**
- *Corespondență poștală, inclusiv e-mail*
- *Rapoarte tehnice*
- *Articole de revistă*
- *Video-înregistrări*
- *Buletine electronice*

acestea nu fac parte din tranzacțiile de transfer de tehnologie;

2. Furnizarea de know-how și de expertiză tehnică sub formă de studii de fezabilitate, planuri, diagrame, modele, instrucțiuni, ghiduri, formule, planuri tehnologice de bază sau detaliate, specificații și echipament pentru instruire, servicii care presupun consultanță tehnică și personal de management, precum și instruire de personal;

3. Furnizarea de cunoștințe tehnologice necesare pentru instalarea, operarea și funcționarea fabricii și echipamentului, precum și proiecte la cheie;

4. Furnizarea de cunoștințe tehnice necesare pentru dobândirea, instalarea și utilizarea de mașinării, echipamente, bunuri intermediare și/sau materii prime care au fost dobândite prin achiziționare, concesiune sau prin alte mijloace;

5. Furnizarea de conținuturi tehnologice pentru aranjamente de cooperare tehnică și industrială.

*Nu sunt considerate mecanisme de transfer tehnologic următoarele:*

*-Transferuri tehnologice necomerciale, precum cele specifice acordurilor de cooperare internațională dintre țările dezvoltate și cele slab dezvoltate, e.g. dezvoltarea agricolă sau de infrastructură; cooperare internațională în domeniile educațional, cercetare, angajare sau transport.*

O tehnologie nou dezvoltată este însoțită, în mod normal, de protecția drepturilor de proprietate intelectuală care o definesc:

- tehnologia în sine, prin brevet;
- numele acesteia, prin marca înregistrată;
- aspectul produsului obținut prin noua tehnologie, inclusiv ambalajul prin model/design industrial înregistrat;

- programul de calculator cu ajutorul caruia s-a proiectat un produs sau este condus procesul tehnologic, prin drept de autor si/sau prin brevet;
- baza de date aferenta tehnologiei, prin drept de autor si/sau drept sui-generis [3].

### ***Acorduri contractuale în transferul de tehnologie***

Un transfer de tehnologie are loc, in general, printr-o relație juridica prin care proprietarul unei tehnologii protejate prin unul sau mai multe drepturi de proprietate intelectuala, in particular, brevet de inventie, sau al unui know-how, vinde tehnologia sau acorda o licenta de utilizare a respectivei tehnologii sau know-how, unei alte persoane fizice sau juridice. În principal, un transfer de tehnologie este bazat pe transmiterea directa a drepturilor de proprietate intelectuală, in secundar fiind posibil si un transfer de tehnologie bazat pe modalitati in care are loc o transmitere indirectă [3].

Aceste relatii juridice sunt de natura contractuala, lucru care inseamna ca cel care transferă tehnologia permite transferul si cel care o primeste accepta sa primeasca drepturile, permisiunea sau know-how-ul in discutie. Aceste metode diferite prin intermediul carora tehnologia fi transferata includ:

1. Transferul de tehnologie bazat pe *transmiterea directă a drepturilor de proprietate intelectuală*:
  - a) *contractul de cesiune partiala sau totală a drepturilor de proprietate intelectuala* - contract ce are ca obiect vanzarea de catre proprietar (cedent) a unei parti sau a tuturor drepturilor exclusive ale inventiei brevetate ori altor drepturi de proprietate intelectuala si achizitionarea acestor drepturi de catre o alta persoana, fizica sau juridică (cesionar).
  - b) *contractul de licență exclusiva sau neexclusiva a drepturilor de proprietate intelectuala* - contract ce are ca obiect transmiterea dreptului de utilizare acordat de catre proprietarul unei inventii

brevetate ori al unui alt drept de proprietate intelectuală (licentiat), unei persoane fizice sau juridice (licentiat) să efectueze, în aria acoperită și pe toată durata de valabilitate a brevetului ori respectivului drept de proprietate intelectuală ori pe o durată limitată, una sau mai multe acțiuni ce fac obiectul drepturilor exclusive.

- c) *contractul de know-how* - know-how-ul se referă în general la cunoașterea modului de a face ceva, la experiența dobândită într-un anumit domeniu și suplimentează informația conținută în brevetul de invenție care a constituit obiectul unui transfer de drepturi, pentru a permite persoanei care achiziționează o tehnologie cunoașterea unor detalii specifice legate de tehnologie; poate fi comunicat într-o formă tangibilă, prin documente, fotografii, planuri, schițe și medii de stocare în cazul computerelor, etc.

2. Transferul de tehnologie bazat pe *transmiterea indirectă a drepturilor de proprietate intelectuală*:

- a) *contract de franciză* - este un aranjament de afaceri în care reputația, informațiile tehnice și experiența, pe de-o parte, sunt combinate cu investițiile, pe de altă parte, în scopul de a vinde bunuri sau de a presta servicii direct către consumatori; punerea pe piață a acestor produse sau servicii are de obicei la bază o marcă comercială, o denumire comercială sau un design; transmiterea drepturilor cu privire la o astfel de marcă sau denumire este în mod normal combinată cu furnizarea către proprietar a know-how-ului - informații și servicii tehnice, asistență tehnică sau servicii de management cu privire la producție, comercializare, întreținere și administrare;
- b) *contract de vânzare și import de bunuri de capital* - transferul comercial și achiziționarea de tehnologie pot avea loc prin

cumpararea, vanzarea si importul de echipamente si alte bunuri de capital;

- c) *acorduri în cadrul unei societati mixte (joint-venture)* - contractele de licenta, de know-how sau alte metode legale de transfer comercial si achizitie de tehnologie pot fi integrate în diferite forme de societati mixte;
- d) *contract de proiect la cheie* - poate implica un aranjament în care o parte se obliga sa predea clientului său - destinatarul tehnologiei - o întreagă instalatie industrială capabila sa functioneze in conformitate cu standardele de performanta convenite; proiectul la cheie implica asumarea responsabilitatii de catre una din parti de a furniza clientului proiectul de executie al instalatiei industriale, precum si a informatiilor tehnice pentru functionarea acesteia;
- e) *contracte de consultanță* - se refera la modalitatile de sprijin, consiliere sau la alte servicii furnizate de catre un consultant, pe durata planificarii unei achizitii, a unei tehnologii date, proiectarea unei noi fabrici, pregatirea licitatiilor pentru construirea unei noi cladiri, fabrici sau echipament, cautarea de a imbunatati o tehnologie existenta, sau alte activitati pentru care necesita furnizarea de know-how din partea expertilor [3].

### 9.3. Statistici relevante la nivel internațional privind proprietatea intelectuală

Un sistem bine echilibrat de acordare și exploatare a drepturilor de proprietate intelectuală reprezintă un factor al creșterii economice, deoarece încurajează investițiile și comerțul, dar dacă este conceput și utilizat în mod corespunzător, poate ajuta creativitatea culturală să prospere, să educe populația sau forța de muncă să stimuleze inovația tehnologică pentru îmbunătățirea



sănătății și alimentației, și să producă, în egală măsură, și alte beneficii sociale.

În sine, proprietatea intelectuală (PI) nici nu împiedică și nici nu stimulează neapărat dezvoltarea. Modul în care legile, politicile și practicile sunt concepute și utilizate în diferite țări determină, de fapt, eficiența PI în contextul dezvoltării. Flexibilitatea din tratatele și acordurile internaționale prezentate în modulele anterioare poate facilita dezvoltarea deoarece țările le pot utiliza într-o manieră care să le permită să-și urmărească propriile politici publice, fie în domenii specifice, cum ar fi accesul la produse farmaceutice (de exemplu, prin intermediul licențierii obligatorii în anumite circumstanțe) sau protejarea biodiversității (prin brevete sau alt sistem unic) sau, în general, în stabilirea condițiilor macroeconomice, microeconomice și instituționale care sprijină dezvoltarea. De exemplu, unele țări își pot manifesta intenția ca operele culturale pe care le dețin să fie disponibile pe scară largă pentru sectorul public cât mai curând posibil, pentru a le permite și altora să le folosească în mod liber, și pe cale de consecință, aceste țări mențin termenul de protecție a drepturilor de autor conform Convenției de la Berna și a Acordului TRIPS de 50 ani după moartea autorului. Alte țări doresc să asigure industriei culturale mai multe venituri pentru o perioadă mai lungă de timp, astfel încât au extins termenul de protecție la viața autorului plus 70 de ani [4].

În ceea ce privește brevetele, Acordul TRIPS standardizează obiectul protecției: Brevetele trebuie să fie disponibile pentru orice invenție din toate domeniile tehnologiei care îndeplinesc criteriile de noutate, inventivitate și utilitate. Dar există și o anumită flexibilitate: membrii OMC pot exclude unele invenții de la acordarea protecției, dacă este necesar, de exemplu, pentru a păstra structura societății civile, din așa numitele motive „de ordine publică” sau din motive legate de protejarea moralității, vieții umane, a plantelor, animalelor sau mediului înconjurător. În contextul în care este posibilă acordarea protecției prin brevete invențiilor „de natură biologică” care au rezultat doar ca urmare a

intervenției umane, în prezent există o dezbatere la nivel mondial, nu numai la nivelul țărilor în curs de dezvoltare, ci și la nivelul unor țări precum Statele Unite, referitoare la caracterul brevetabil al genelor umane, animale sau vegetale. Acordul TRIPS este, de asemenea, flexibil în privința protejării formelor de viață superioare, cum ar fi plantele și animalele, în măsura în care acestea îndeplinesc criteriile de luare în considerare a caracterului brevetabil, însă acesta permite și folosirea altor metode, cum ar fi, de exemplu, realizarea unui sistem de acordare de drepturi pentru cultivatorii de plante. Opțiunea aleasă în final de către o țară, dintre aceste variante flexibile, va depinde probabil de o mare varietate de considerente sociale, culturale și economice [4].

Statele pot beneficia de abordările flexibile față de protecția proprietății intelectuale; companiile private și instituțiile publice, precum și universitățile pot gestiona în mod flexibil proprietatea intelectuală. De exemplu, unele companii sau instituții ar putea alege să-și protejeze produsele sub formă de secrete comerciale pe o perioadă nedeterminată, în loc să dezvăluie publicului detalii cu privire la invenția respectivă în schimbul obținerii a 20 de ani de protecție exclusivă prin intermediul brevetului. Acele companii sau instituții care aleg protecția prin brevet ar putea să producă și să vândă ele însele produsul, ceea ce aduce o valoare economică organizației și contribuie la introducerea de noi produse și servicii pe piață, sau ar putea colabora cu partenerii pentru a-și licenția reciproc drepturile de proprietate intelectuală în vederea obținerii de avantaje de pe urma colaborării, cum ar fi accesul la tehnologii complementare sau noi piețe. Colaborarea prin licențierea brevetelor ar putea constitui o opțiune deosebit de atractivă pentru guverne, universități și companii private din țările aflate în curs de dezvoltare, care s-ar putea să nu dețină momentan capacitatea de cercetare și dezvoltare sau accesul la resursele științifice și tehnice care să le permită comercializarea inovațiilor pe cont propriu [4].

Dezvoltarea reprezintă direcția principală a mandatului Organizației

Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI). Atunci când organizația a fost înființată pentru prima dată, rolul său a fost „să promoveze protecția proprietății intelectuale în întreaga lume“. După ce a devenit o agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite la mijlocul anilor '70, acest rol a fost mai specific legat de dezvoltare. Ulterior, OMPI a fost responsabilă de promovarea activității intelectuale creative și de transferul de tehnologie către țările aflate în curs de dezvoltare „pentru a accelera dezvoltarea economică, socială și culturală“. OMPI a elaborat Agenda pentru dezvoltare, denumită pe scurt „AD“, care face parte dintr-o tendință de schimbare din perspectiva modului în care sunt înțelese legăturile dintre proprietatea intelectuală și dezvoltare și, în consecință, a modului în care problemele de dezvoltare sunt prioritizate. De exemplu, acest lucru s-ar putea realiza prin evidențierea flexibilității sistemului de proprietate intelectuală, care ar putea contribui la dezvoltare. Dezvoltarea nu mai este considerată ca reprezentând doar creștere economică, fiind din ce în ce mai apreciată perspectiva conform căreia proprietatea intelectuală poate sau nu avea un impact asupra dezvoltării. Trebuie reiterat faptul că Agenda pentru dezvoltare nu respinge beneficiile produse de drepturile de proprietate intelectuală. Din contră, Agenda reconfirmă faptul că proprietatea intelectuală poate și facilitează dezvoltarea în multe situații [4].

Prin studiile pe care le-a realizat de-a lungul timpului<sup>2</sup>, precum și prin statisticile prezentate pe pagina de web oficială<sup>3</sup>, OMPI furnizează date relevante privind proprietatea intelectuală la nivel internațional, acestea fiind elemente de suport pentru AD, respectiv pentru înțelegerea priorităților de protejare și valorificare, intensitatea politicilor de cercetare inovare, respectiv proprietate intelectuală, în diferite țări, orientarea către anumite domenii tehnologice, trend-uri în dezvoltarea tehnologică etc.

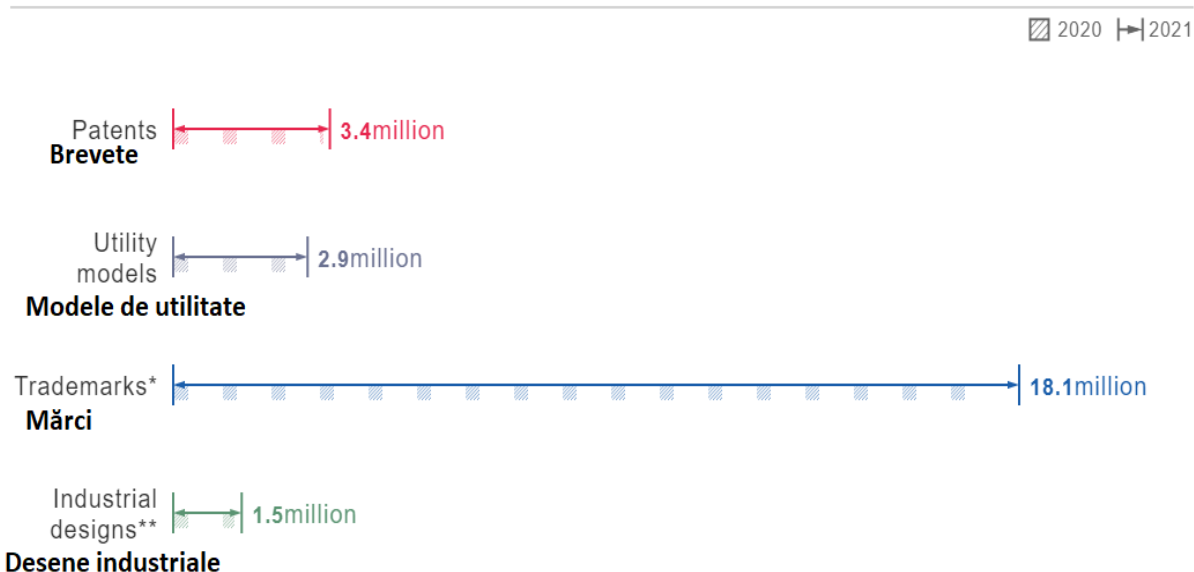
---

<sup>2</sup> [https://www.wipo.int/meetings/en/doc\\_details.jsp?doc\\_id=182844](https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=182844)  
[https://www.wipo.int/meetings/en/doc\\_details.jsp?doc\\_id=203360](https://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=203360)  
[https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo\\_ip\\_sym\\_ge\\_11/wipo\\_ip\\_sym\\_ge\\_11\\_www\\_168817.pdf](https://www.wipo.int/edocs/mdocs/mdocs/en/wipo_ip_sym_ge_11/wipo_ip_sym_ge_11_www_168817.pdf)

<sup>3</sup> <https://www.wipo.int/en/ipfactsandfigures/patents>

Figura 9 prezintă activitatea globală de înregistrare proprietate intelectuală în 2021, în ceea ce privește cele mai utilizate instrumente de PI, respectiv brevetele, modelele de utilitate, mărcile și modelele/desenele industriale. Înregistrarea de cereri de brevet a crescut cu 3,6% în anul 2021. Activitatea privind înregistrarea de mărci și desene industriale a crescut cu 5,5%, respectiv 9,2%. Înregistrarea de cereri de brevet de invenție depășește 3,4 milioane, cea de mărci însumează 18,1 milioane, iar cea de desene industriale 1,5 milioane. Înregistrarea de modelele de utilitate a scăzut cu 2,5%, la 2,9 milioane.

#### Activitatea globală de înregistrare proprietate intelectuală în 2021



Notă: \* se referă la întreaga clasă - numărul total de clase de bunuri și servicii specificate în cererile de înregistrare marcă.

\*\* se referă la numărul total de desene conținute în cererile de desene industriale.

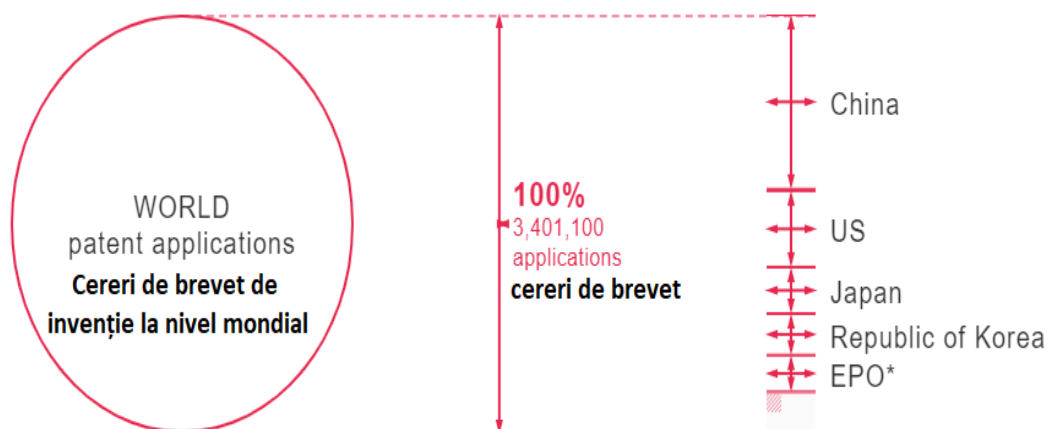
Sursa: WIPO Statistics Database. Noiembrie 2022

**Figura 9 Activitatea globală de înregistrare proprietate intelectuală în 2021. Sursa: [5].**

Figura următoare prezintă oficiile de proprietate intelectuală care primesc cele mai multe cereri de brevet. Se observă că mai mult de 85% dintre cererile de brevet înregistrate în anul 2021 au fost transmise oficiilor din China, S.U.A, Republica Coreea și EPO (Oficiul European de Brevete). În China au fost înregistrate 46,6% cereri de brevet din total cereri la nivel mondial.

## Oficiile de proprietate intelectuală care primesc cele mai multe cereri de brevete

Alte oficii

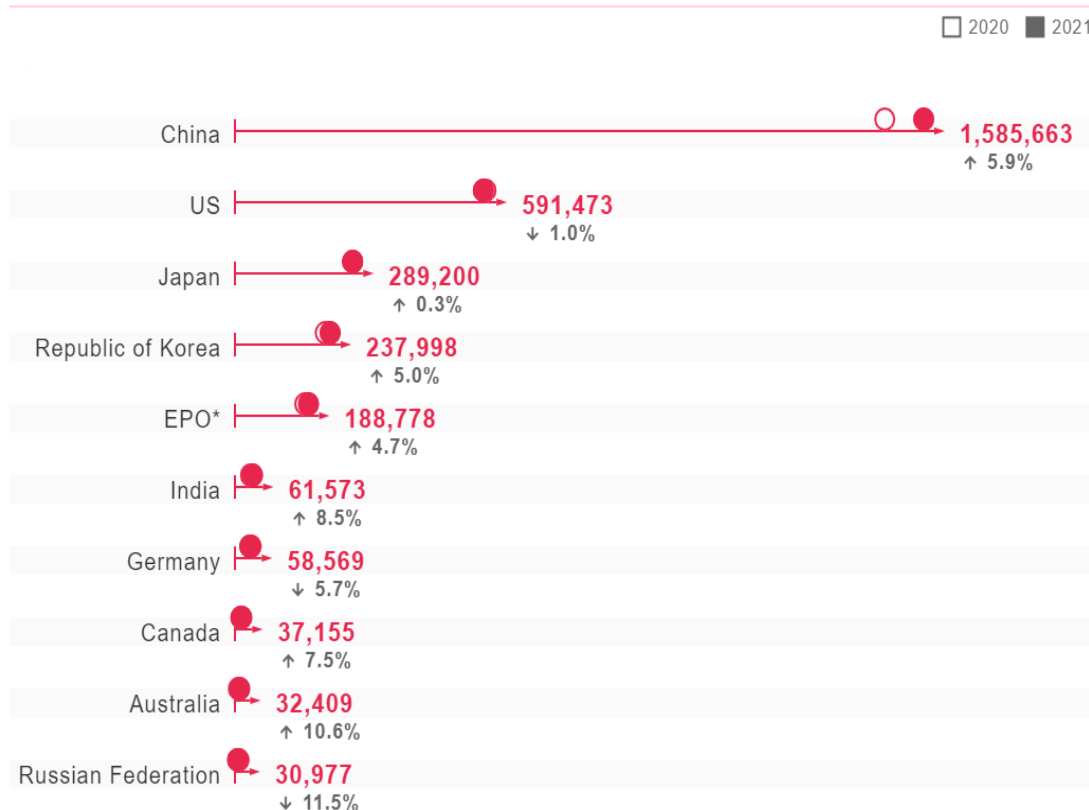


Source: WIPO Statistics Database, November 2022

**Figura 10** Oficiile de proprietate intelectuală care primesc cele mai multe cereri de brevet. Sursa: Sursa: [5].

Figura următoare prezintă care sunt Oficiile de Proprietate Intelectuală care au înregistrat cele mai multe cereri de brevet de invenție, la nivel mondial. În 2021, Oficiul de Proprietate Intelectuală din Cina a înregistrat aproximativ 1,59 milioane cereri de brevet, urmat de Oficiul din S.U.A, cel din Japonia, cel din Republica Coreea și Oficiul European de Brevete. Primele 10 oficii au înregistrat aproximativ 91,6% din totalul de cereri de brevet de invenție, în anul 2021.

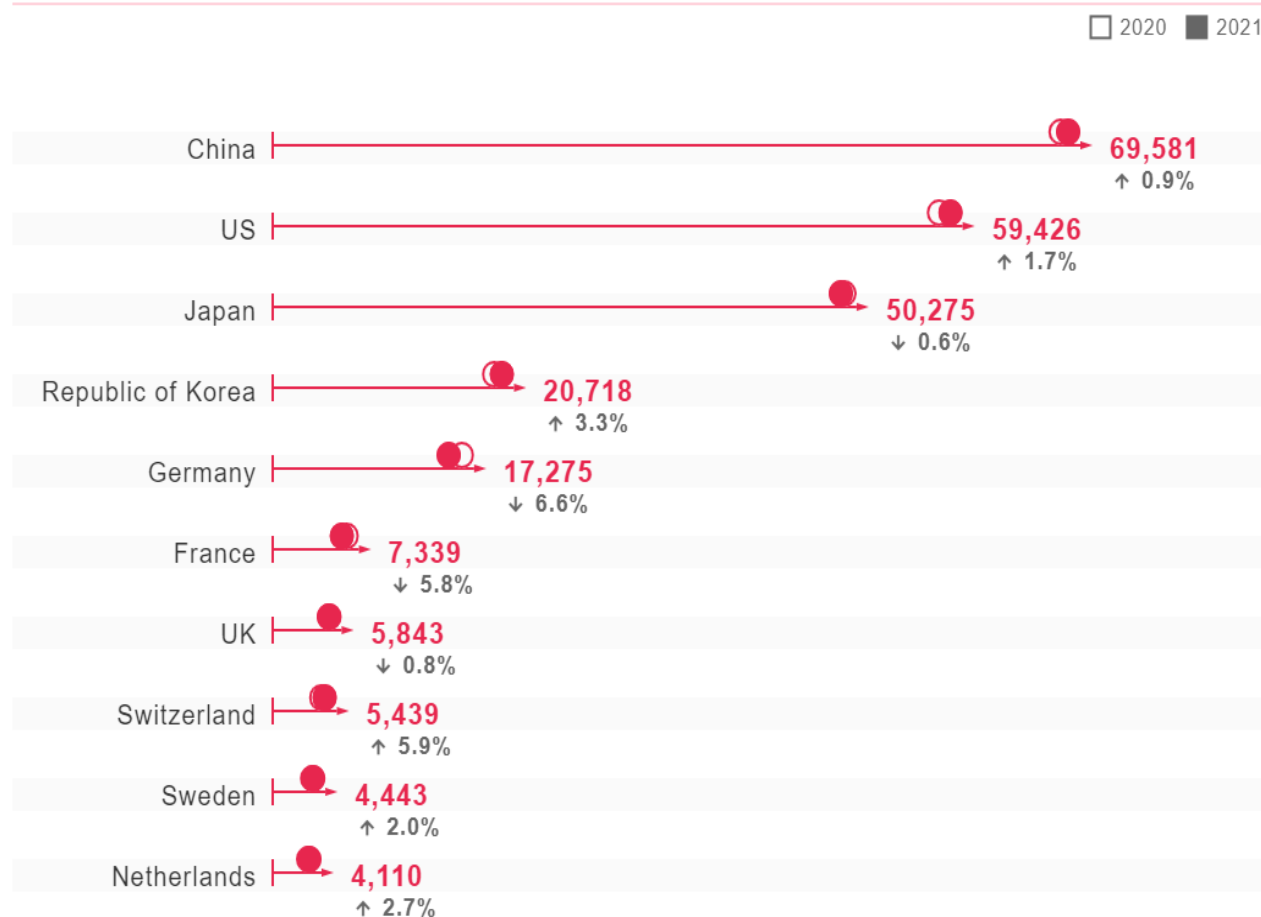
## Oficiile de Proprietate Intelectuală care au înregistrat cele mai multe cereri de brevet de invenție



Source: WIPO Statistics Database, November 2022

**Figura 11** Oficiile de Proprietate Intelectuală care au înregistrat cele mai multe cereri de brevet de invenție, la nivel mondial, în anul 2021. Sursa: [5].

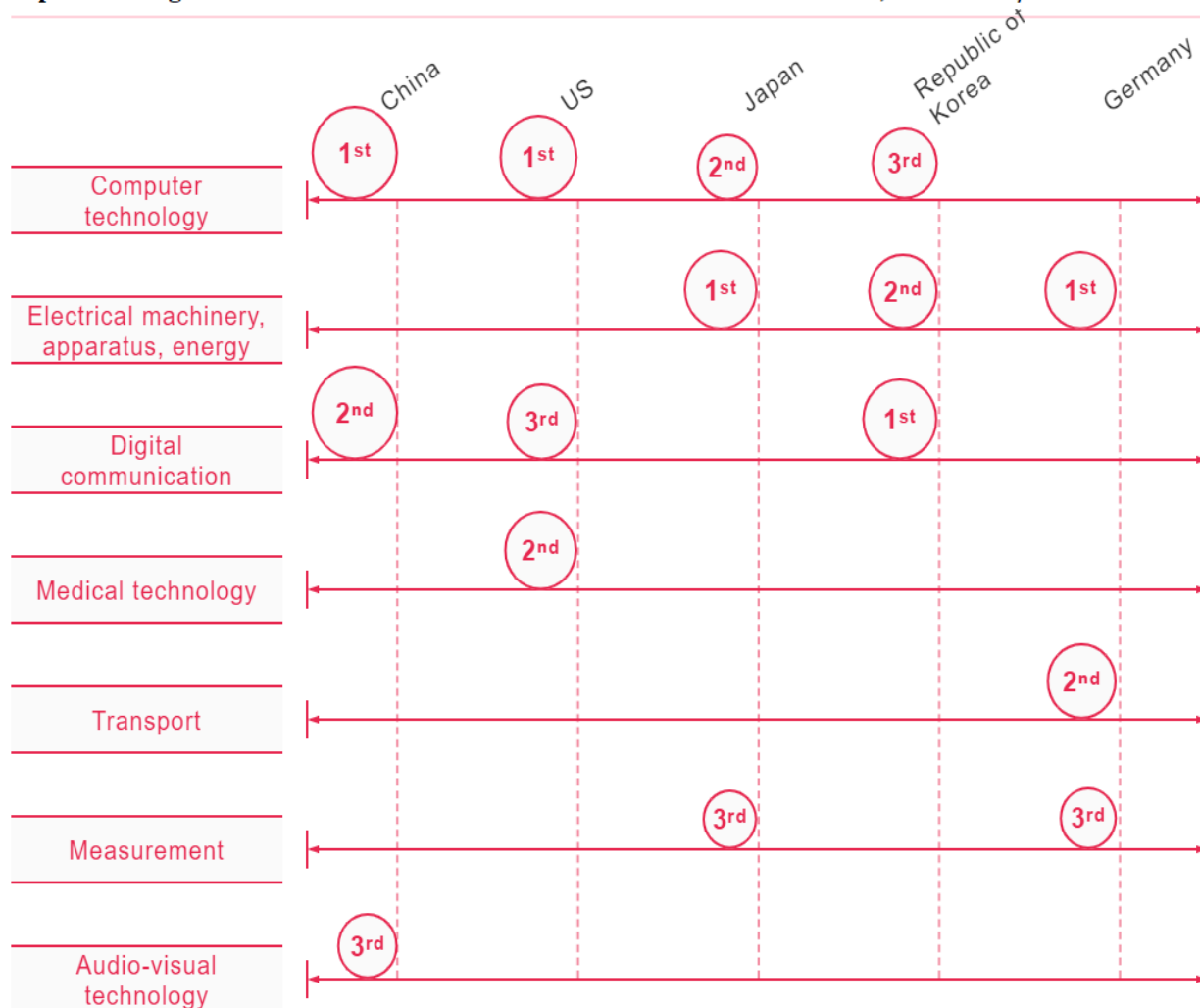
Figura următoare prezintă care sunt țările unde sunt cel mai utilizate cererile internaționale de brevet în sistem PCT (Patent Cooperation Treaty). În jur de 277,200 cereri internaționale de brevet în sistemul PCT au fost înregistrate în anul 2021, în creștere față de 2020 și menținând un trend crescător din anul 2010. Solicitanții din China au înregistrat cele mai multe cereri internaționale de brevet în sistemul PCT. S.U.A, Japonia, Republica Coreea și Germania completează top 5. Țările din top 10 însumează aproximativ 88% din totalul cererilor, în anul 2021.

**Țările unde sunt cel mai utilizate cererile internaționale de brevet în sistem PCT (Patent Cooperation Treaty)**

Source: WIPO Statistics Database, November 2022

**Figura 12 Țările unde sunt cel mai utilizate cererile internaționale de brevet în sistem PCT (Patent Cooperation Treaty). Sursa: [5].**

Figura următoare prezintă care a fost topul tehnologiilor care au făcut obiectul cererilor internaționale de brevet în sistem PCT, în diferite țări. Solicitanții din China și din S.U.A au înregistrat intens în domeniul computer technology. Japonia și Germania au înregistrat intens în mașini electronice, iar Republica Coreea în comunicații digitale.

**Topul tehnologiilor care au făcut obiectul cererilor de brevet în sistem PCT, în diferite țări**

Note: Based on published PCT applications.

Source: WIPO Statistics Database, November 2022

**Figură 13 Topul tehnologiilor care au făcut obiectul cererilor internaționale de brevet în sistem PCT, în diferite țări. Sursa: [5].**

Figura următoare prezintă care a fost topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT. Huawei Technologies, din China, rămâne pe locul întâi în ceea ce privește înregistrarea celor mai multe cereri de brevet internaționale în sistem PCT. A fost urmată de Qualcomm, din S.U.A., Samsung Electronics și LG Electronics, din Republica Coreea, și Mitsubishi Electronic, din Japonia. Din top 10, 8 companii sunt localizate în Asia de Nord-Est.



### Topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT



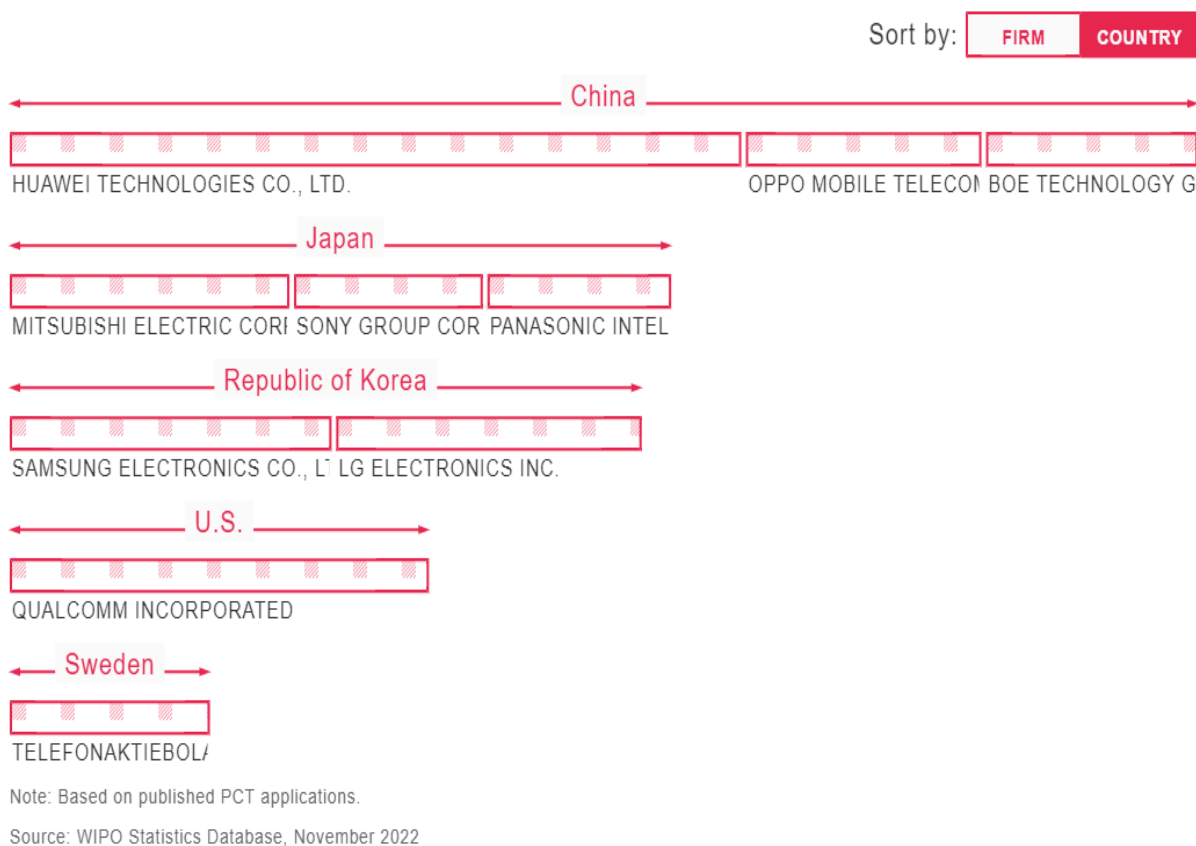
Note: Based on published PCT applications.

Source: WIPO Statistics Database, November 2022

**Figura 14** Topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT. Sursa: [5].

Figura următoare prezintă care a fost topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT, în funcție de țara de origine. În top 3 se află China, Japonia și Republica Coreea, urmate de S.U.A. și Suedia.

### Topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT, în funcție de țara de origine



**Figura 15** Topul companiilor care au înregistrat cereri internaționale de brevet în sistem PCT, în funcție de țara de origine. Sursa: [5].

#### 9.4. Bibliografie

- [1] BANU, G.S. (2017): Cercetări privind îmbunătățirea procesului de inovare în organizații, ISBN 978-606-23-0768-4, Editura Printech, 2017, București.
- [2] Proprietatea intelectuală în România Ghid de Bune Practici. Material realizat în cadrul etapei a III-a a proiectului RECPIN „Rețea Națională de educație, stimulare și promovare a creativității și dreptului de proprietate intelectuală” Contract de finanțare 192 CPII/9.09.2008.
- [3] Ghid de Proprietate Intelectuală. Material realizat în cadrul proiectului „Consolidarea capacității instituționale a Ministerului Educației și Cercetării prin optimizarea proceselor decizionale în domeniul de cercetare-dezvoltare și

inovare” Contract de finantare nr. 307/19.12.2018, Cod SIPOCA: 393, cod MySMIS: 116103, Beneficiar: Ministerul Educatiei si Cercetării/Direcția Inovare și Infrastructura CDI.

[4] Cursul Academiei Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale Introducere în domeniul Proprietății Intelectuale (DL-101). Modulul 12: Proprietatea intelectuală și tendințe de dezvoltare. Disponibil la: <https://orda.ro/educatie-si-pi/materiale-educationale-ompi/>

[5] WIPO Statistics Database, November 2022: IP Facts and Figures. Disponibil la: <https://www.wipo.int/en/ipfactsandfigures/patents>